

NUR

ČASOPIS ZA KULTURU I ISLAMSKE TEME
VOL 35 • No 81/82 • GODINA 2021
UDC 008+297 • ISSN 1450-555X
www.iran.re

NOVA ISLAMSKA CIVILIZACIJA

81/82

SADRŽAJ

- 2 Reč urednika
- 5 NOVA ISLAMSKA CIVILIZACIJA
priređio Aleksandar Dragović
- 7 Druga faza revolucije
Izlaganje vrhovnog vođe Irana, Sejeda Ali Hameneija, upućeno iranskoj naciji 11. februara 2019.
- 23 Značaj nauke u islamskoj civilizaciji
- 32 Glavne komponente civilizacije islamske revolucije sa naglaskom na ulozi racionalnosti, duhovnosti i nauke
*Golamreza Hadže Sarvi
Muhamed Dževad Fathi
Muhamed Esfandijar*
- 52 Nova islamska civilizacija
- 65 Moderna islamska civilizacija
Muhamed Bager Horamšad
- 71 RAZVOJ NAUKE I TEHNOLOGIJA U IRANU
priređio Aleksandar Dragović
- 73 Biotehnologija
- 79 Matične ćelije
- 85 Nanotehnologija
- 89 Informaciono-komunikacione tehnologije
- 95 Kulturne i kreativne industrije
- 99 Vazdušno-kosmička tehnologija
- 105 Vazduhoplovstvo
- 108 Pomorska industrija
- 114 Voda, suše, erozija i zelene tehnologije
- 120 Konvencionalne energije (nafta i gas)
- 124 Obnovljive energije

Druga faza revolucije

Biotehnologija

Vode

Sunčeva energija

ČASOPIS ZA KULTURU I
ISLAMSKA TEME
Vol. 35 • № 81/82
GODINA 2021.

UDC 008+297 ISSN 1450-555X
www.iran.rs

Glavni i odgovorni urednik
Muhamed Tagi Bahtijari

Urednik

Aleksandar Dragović
nur@iran.rs

Lektura i korektura

Mirjana Abdoli

Tehnički i likovni urednik

Mario Lampić

Časopis izlazi dva puta godišnje
u izdanju Kulturnog centra
Islamske Republike Irana.

Mišljenja i gledišta izneta
u objavljenim člancima
ovog časopisa ne moraju
da predstavljaju gledišta
Kulturnog centra
Islamske Republike Irana.

Objavljivanje članaka i
ilustracija dozvoljeno je sa
obaveznim navođenjem
izvora. NUR toplo dočekuje
mišljenja i gledišta svojih
čitalaca.

Adresa redakcije

Časopis NUR
Poštanski fah 431
11001 Beograd, Srbija
Tel: 011/2660-386; 011/367-2564
Fax: 011/2666-980;
E-mail: nur@iran.rs

U ime Boga, Milostivog, Samilosnog

Reč urednika

Civilizacija je proizvod nauke, racionalnosti, umetnosti, pregalaštva i neprestanih ljudskih nastojanja. Rasprava o religiji i civilizaciji i njihovom međusobnom odnosu i onome što se dešavalo kroz istoriju može biti značajna smernica današnjem čoveku. Ostaci starih kao i savremena dostignuća, ukazuju na činjenicu da je čovek uspevao da stvori velike i divne civilizacije u svakom periodu kada je bio u prilici da razmišlja, racionalizuje i proizvodi znanje, obogaćuje svoj ukus i umeće i izrazi stvaralačku moć i inovativnost.

Sve velike i drevne civilizacije, kao što su grčka, iranska, egipatska, indijska, kineska i druge, iznikle su iz racionalnosti, znanja, pregalaštva i umetnosti. Iz neznanja, slepih predrasuda i stagnacije nije nastala nijedna od njih. S jedne strane, potreba i traganje za različitostima, a sa druge, racionalnost, znanje i umetnost, podstakli su ljudska bića na stvaranje velikih civilizacija i trajnih dela.

Sami verovesnici su bili osnivači civilizacija, a avramovske religije su uz pomoć razuma oduvek učile ljude putevima njihove izgradnje. Među monoteističkim religijama, islam je na ovom polju delovao veoma dinamično. Uopšteno, islam se odlikuje dvema jasnim karakteristikama – tolerantnom i verom lakog praštanja, punom milosti i saosećanja. Zbog toga Uzvišeni Bog opisuje islamskog verovesnika Muhameda (s.a.v.s.) atributom "milost svetovima". Poslanik je milost ne samo za muslimane, već i za sva ljudska bića, svih vera i ubeđenja.

Časni Kur'an pridaje poseban značaj racionalnosti, nauci, znanju, ljubavi, prijateljstvu, kreativnosti i inovativnosti, zakli-

nje se perom i pridaje mu svetost. Najveće čudo islama je knjiga koja na više mesta pita ljude zašto se ne bave rasuđivanjem i podstiče ih na sticanje znanja. Reč razum u Kur'anu ponavlja se 49 puta, nauka 830, dok se reči kao što su ljubav, prijateljstvo, milostiv i milosrđe, a koje označavaju ljubav, odnosno toleranciju, spominju 40, 49, 360 i 13 puta. Postojanje ovih reči, njihovo ponavljanje i podsticanje vernika na razmišljanje i skupljanje znanja predstavljaju temelj za stvaranje civilizacije. Stoga, kada islam pozive vernike na racionalnost i znanje, pa čak i kada njegov poslanik objavi da će svaki ratni zarobljenik koji nauči jednog muslimana da čita i piše biti oslobođen, to, zapravo, pruža pogodno tlo za rađanje civilizacije sa bogatom kulturom koja izgrađuje čoveka. Sa namerom da pospeši međucivilizacijski susret i stekne uvid u ono što je ostalo od ranijih civilizacija, Časni Kur'an ističe potrebu putovanja po svetu i više puta poziva ljude na to. Islam od čoveka zahteva da se kreće, da obogati svoj razum učeći od drevnih civilizacija, da obrati pažnju na međucivilizacijski susret i razmeni iskustava sa drugima.

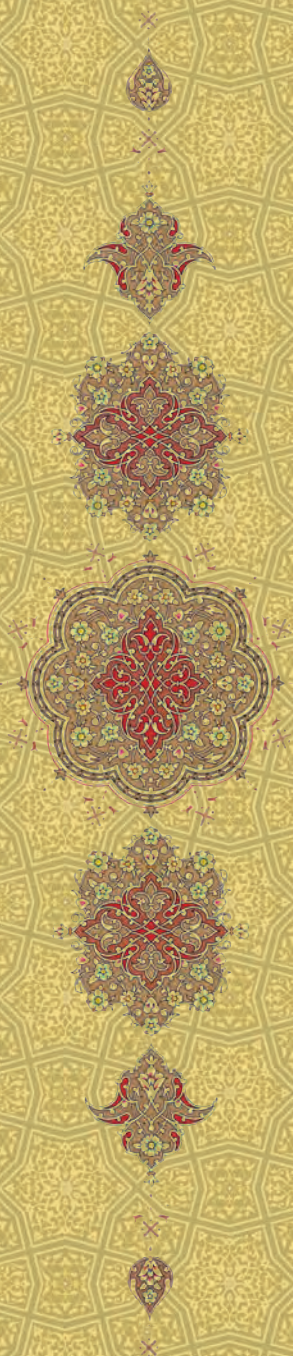

U svetlu navedenog, reči velikih naučnika poput Vila Dju-ranta, koji smatra da je islam religija koja ima sposobnost izgradnje civilizacije, nisu preuveličane, jer islam, ne samo da pridaje važnost racionalnosti i stvaranju znanja, već i omogućava ljudskim bićima da u pogledu talenata, umeća, inovativnosti i kreativnosti imaju potpunu slobodu delovanja, što je činjenica koju potvrđuje stvarnost.

U ovom broju časopis *Nur* vas upoznaje sa malim delovima nastanka nove islamske civilizacije u Iranu.

Muhamed Taġi Bahtijari

ČASOPIS ZA KULTURU I

ISLAMSKÉ TEME

Vol. 35 • Nº 81/82

GODINA 2021.

UDC 008+297 ISSN 1450-555X

www.iran.rs

۸۱/۸۲

فهرست مطالب

نشریه نور شماره ۸۱/۸۲

۱۴۰۰

۲ / مقدمه

۵ / بخش اول: تمدن نوین اسلامی

۷ / گام دوم انقلاب / بیانات رهبر معظم انقلاب

اسلامی در مقطع سالهای ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۷

۲۳ / اهمیت علم در تمدن اسلامی / بیانات در دیدار

نخبگان علمی ۱۹ / ۰۷ / ۱۳۷۸

۳۲ / مؤلفه های اصلی تمدن سازی انقلاب اسلامی

غلامرضا خواجه سروی، محمد جواد فتاحی

محمد اسفندیار

۵۲ / فلسفه تمدن نوین اسلامی

دکتر رضا غلامی

۶۵ / در باره تمدن نوین اسلامی

محمد باقر خرمشاد

۷۱ / بخش دوم: توسعه علم و فناوری

۷۳ / بیوتکنولوژی

۷۹ / سلولهای بنیادی

۸۵ / فناوری نانو

۸۹ / فناوری اطلاعات و ارتباطات

۹۵ / صنایع فرهنگی و خلاق

۹۹ / هوافضا

۱۰۵ / هوانوردی

۱۰۸ / صنعت دریایی

۱۱۴ / آب، خشکسالی، فرسایش و محیط زیست

۱۲۰ / انرژی های متعارف (نفت و گاز)

۱۲۴ / انرژی تجدید پذیر

نشریه فرهنگی، اسلامی نور

• مدیر مسئول: محمد تقی بختیاری، سرپرست رایزنی فرهنگی سفارت ج.ا.ایران در بلغراد • سر دبیر: آلکساندر

دراگوویچ • ویراستار: میریانا عبدلی • صفحه بندی و آماده سازی برای چاپ: ماریو لامپیچ • چاپخانه: فینگراف

• نشریه نور هر شش ماه یک بار از سوی نمایندگی فرهنگی ج.ا.ایران در بلغراد منتشر می شود • مطالب نشریه

نور لزوماً نظر نمایندگی فرهنگی ج.ا.ایران در بلغراد نیست • اقتباس مقاله ها و تصاویر با کسب اجازه مجاز می باشد

• آدرس: صربستان، بلغراد، خیابان نزنوگ یوناکا ۸ • تلفن: ۳۶۷۲۵۶۴ و ۲۶۶۰۳۸۶-۱۱-۳۸۱+

• نمابر: ۲۶۶۶۹۸۰-۱۱-۳۸۱+ • پست الکترونیکی: nur@iran.rs

A vertical decorative axis runs through the center of the page. It features a repeating pattern of geometric shapes (hexagons and octagons) in a light beige color on a golden-yellow background. Interspersed along this axis are several ornate, colorful motifs. These include a small teardrop-shaped element at the top, a larger four-lobed floral medallion, a smaller four-lobed floral medallion, and a teardrop-shaped element at the bottom. The motifs are rendered in shades of red, green, and gold.

NOVA ISLAMSKA CIVILIZACIJA

Druga faza revolucije

Izlaganje vrhovnog vođe Irana, Sejeda Ali Hameneija, upućeno iranskoj naciji 11. februara 2019.

Među svim zemljama koje trpe ugnjetavanje, malo koja je uložila napor da izvede revoluciju; a među onim narodima koji su ustali i podigli je, samo nekolicina njih ih je sprovela do kraja, ili su otišli još dalje od puke promene vlasti i zaštite svojih revolucionarnih ideala. Međutim, blagoslovena revolucija iranske nacije – koja je najveća i najpopularnija u savremenom dobu – ponosno prešla četrdeset godina ne izneverivši svoje ideale i sačuvala dostojanstvo i originalnost svojih slogana u odnosu na sva iskušenja koja su izgledala neizdrživa; i na taj način, ulazi u drugu fazu samoizgradnje, obnove društva i izgradnje civilizacije.

U vreme kada je svet bio podeljen na materijalistički Zapad i Istok i niko nije očekivao da će se pojaviti veliki verski pokret, islamska revolucija Irana je slavno i moćno stupila na scenu; polomila okvire; pokazala svetu zastarelost klišeja, spojila religiju i materijalni svet i proglasila dolazak nove epohe. Očekivalo se da će reagovati predvodnici zastranjenja i ugnjetavanja – ali uzalud! Šta god radile moderna desnica i levica – od pretvaranja da ignorišu pojavljivanje ovog glasa bez presejana, do opsežnih napora da ga uguše – samo ih je približilo njihovoj neizbežnoj propasti. Danas, nakon četrdesete godišnjice pobede revolucije i obeležavanja

Narodno jedinstvo u drugoj fazi revolucije

deset dana buđenja, jedan od dva centra neprijateljstva je već propao, dok se drugi bori sa nevoljama koje nagoveštavaju njegovu smrt u bliskoj budućnosti. Za to vreme, islamska revolucija napreduje, čuvajući i pridržavajući se svojih krilatica.

Moguće je pretpostaviti rok trajanja za sve stvari i pojave, međutim, globalna načela ove verske revolucije su izuzetna; ona nikada neće zastareti, jer su prilagođena ljudskoj prirodi u svim epohama. Sloboda, etika, duhovnost, pravda, nezavisnost, dostojanstvo, racionalnost, bratstvo, nisu ograničeni na jednu generaciju ili društvo, tako da se u jednom periodu uzdignu, a u narednom opadnu. Nemoguće je zamisliti ljude koji preziru ove vrednosti. Slučajevi protivljenja su vezani za službenike koji su se suzdržavali od ovih verskih vrednosti, a ne zbog njihove privrženosti njima, ili nastojanja da ih steknu.

Islamska revolucija – kao jedna životna i nepokolebljiva pojava – uvek je prilagodljiva i spremna da ispravi svoje greške, ali nije revizionistička ili pasivna. Ona je pozitivno osetljiva na kritike koje smatra Božanskim blagoslovom kao i upozorenjem onima koji se ne ponašaju saglasno njihovim rečima; pa ipak, ona se, Bogu hvala, nikada ne udaljava od svojih vrednosti koje su isprepletane sa religijskim verovanjem ljudi. Od uspostavljanja sistema, islamska revolucija nikada nije patila, niti će patiti od stagnacije i recesije, i ne vidi nikakav sukob i protivrečnost između revolucionarne dinamike političkog i društvenog poretka; već radije, neprestano brani teoriju revolucionarnog sistema.

Islamska Republika nije reakcionarna i lišena opažanja i razumevanja novih pojava i okolnosti, ali se snažno drži svojih principa i veoma je osetljiva na svoje granice u odnosu na rivale i neprijatelje. Ona nikada nije nemarna prema svojim principima i smatra ih važnim za svoj op-

stanak. Nesumnjivo, jaz između obaveza i realnosti uvek je mučio idealističku savez; međutim, ova praznina se može popuniti, a tokom proteklih četrdeset godina ona je u mnogim slučajevima popunjena, a sigurno je da će se u budućnosti popunjavati još energičnije, uz mlade, verne, mudre i motivisane generacije.

Islamska revolucija iranske nacije bila je moćna, ali milosrdna; praštajući čak i kada je potlačena. Nije počinila nijedan ekstremistički čin niti zastranjenja koji su žigom srama obeležili mnoge druge pobune i pokrete. Ni u jednom sukobu – čak ni protiv Sjedinjenih Država ili Sadama Huseina – nikada nije ispallila prvi metak, i u svim slučajevima branila se od neprijateljskog napada; ali je, naravno, energično nanosila odbrambene udare. Od svog nastanka, ova revolucija nikada nije bila nemilosrdna, nije prolivala krv niti je bila pasivna i kolebljiva. Uvek je branila potlačene, stojeći samouvereno i hrabro protiv nasilnika i siledžija. Ova revolucionarna hrabrost i junaštvo, ta iskrenost, samouverenost i suverenitet; ovo globalno i regionalno polje delovanja u znak podrške potlačenima u svetu, čine Iran i Irance ponosnim i neka večno traje!

Sada, na početku novog poglavlja u životu Islamske Republike, želeo bih da se obratim mojim dragim mladim ljudima: generaciji koja dolazi kako bi započela drugi deo velikog džihada za izgradnju velikog islamskog Irana. Prvi deo mog obraćanja odnosi se na prošlost.

Dragi moji! Vi ne možete učiti osim iz vlastitog ili slušanja iskustava drugih. Mnogo onoga što smo mi videli i doživeli, vaša generacija još uvek nije videla i doživela. Mi smo videli, i vi ćete videti. Decenije koje su pred vama su vaše decenije, a vi ste ti koji treba da zaštitite svoju revoluciju dok ste sposobni i puni motivacije, i približite je njenom velikom idealu: to jest, pojavi nove islamske civilizacije i

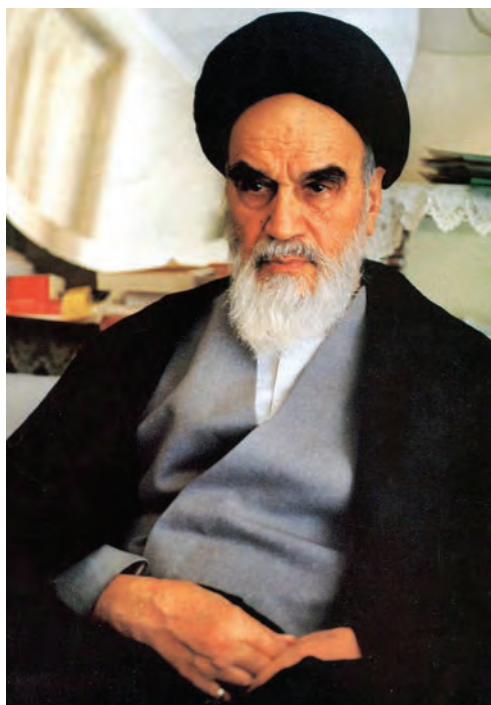
Reza Badul Sama', *Pobeda islamske revolucije*

pripremi za uspon velikog sunca velajeta (neka naše duše budu žrtvovane za nje-ga)¹. Da bismo stabilno zakoračili u bu-dućnost, moramo povećati ispravno zna-nje o prošlosti i učiti iz iskustava. Ako se ova strategija zanemari, laž će zameniti istinu, a budućnost će biti ugrožena ne-poznatim pretnjama. Protivnici revolucije snažno su motivisani da u svojim nasto-janjima šire iskrivljenu sliku i laži o pro-šlosti, pa čak i sadašnjosti, u čemu koriste sva sredstva i velike količine novca. Mno-go je onih koji deluju i kao zločinci protiv misli, verovanja i svesti; istina se ne može čuti od neprijatelja i njegovih trupa.

Islamska revolucija i establišment koji je iz nje proizašao započeli su od nule. Prvo, svi su bili protiv nas: korumpirani tiranski režim dinastije Pahlavi – koji je, osim za-visnosti i korupcije, samovolje i pučizma, bio prvi kraljevski režim u Iranu koji su na vlast pre doveli stranci, nego što je do-šao silom mača. Dovala ga je vlada Sjedi-njenih Država i nekih drugih zapadnih država; krajnje haotična situacija u Iranu i sramotno zaostajanje u nauci i tehnologiji, politici, duhovnosti i svakoj drugoj vrlini.

Drugo, pre nas nije bilo ranijih isku-stava, niti je pred nama bio put koji je pre toga pređen. Očigledno je da marksistički motivisane pobune i slične njima nisu mogle predstavljati uzor revoluciji koja je proizašla iz srca islamske vere i spoznaje. Islamski revolucionari započeli su bez pri-mera i iskustva, a kombinacija republike i islama i sredstava za njen nastanak i na-predak nisu postignuti osim kroz Božan-sko vođstvo, blistavo srce i veliku misao imama Homeinija. Ovo je označilo prvi bljesak revolucije.

Potom je revolucija iranske nacije tran-sformisala tadašnji bipolarni u tripolarni svet, a onda, padom i nestankom Sovjet-

*Imam Homeini (r.a.),
osnivač Islamske Republike Iran*

skog Saveza i njegovih saveznika, i poja-vom novih centara moći, nova dihotomija pod nazivom „islam i arogantni front“ je postala istaknuti fenomen savremenog sveta i žarišna tačka koja privlači svetsku pažnju. S jedne strane, u nju su prikovala poglede potlačene nacije, pokreti koji teže slobodi i neke države koje traže nezavi-snost, a sa druge, na nju je gledano ogor-čenim i zlonamernim očima nasilničkih i ucenjivačkih režima. Tako je svet usvojio različitu orijentaciju, a seizmička snaga re-volucije potresla je bezbrižne faraone. Ne-prijateljstva su započela svom žestinom, i da nije bilo veličanstvene snage vere i motivacije ovog naroda i nebeskog vođ-stva našeg dragog imama, bilo bi nemo-guće odupreti se neprijateljstvu, zaverama i pritiscima.

Uprkos svim ovim teškim problemima, Islamska Republika je iz dana u dan

1 Odnosi se na pojavu obećanog spasitelja, imama Mahdija (as).

preduzimala veće i snažnije korake. U proteklih 40 godina islamski Iran je pokazao sjajno pregalaštvo, briljantna dostignuća i neverovatan napredak. Veličina napretka koji je iranska nacija postigla u poslednjih četrdeset godina dobro je prepoznata kada se uporedi sa sličnim rasponima nakon drugih velikih revolucija kao što su Francuska, Oktobarska (u Sovjetskom Savezu) i Indijska revolucija. Strategije upravljanja borbom, inspirisane islamskom verom i verovanjem u princip „mi to možemo“ – kojima nas je sve naučio imam Homeini (r.a.) – pomogle su Iranu u postizanju dostojanstva i napretku u različitim oblastima.

Revolucija je okončala dugu istorijsku dekadenciju i zemlja, koja je tokom vladavine dinastija Pahlavi i Kadžar, bila ozbiljno ponižena i potpuno nazadna, počela je brzo da napreduje. U svom prvom koraku, revolucija je sramotni režim tiranske monarhije pretvorila u narodnu i demokratsku državu i uvela je element nacionalnog određenja u same temelje upravljanja zemljom – što je suština sveobuhvatnog i istinskog napretka; potom je pretvorila omladinu u glavnu prethodnicu razvoja i ključne igrače u upravljanju državom. Svi ma je prenela duh i verovanje slogana „možemo“, a zahvaljujući neprijateljskim sankcijama sve nas je naučila da se oslanjamo na domaće kapacitete, što se pokazalo kao izvor velikih blagoslova.

Prvo, garantovala je stabilnost i sigurnost zemlje; teritorijalni integritet i zaštitu granica – koje su bile na meti ozbiljnih pretnji neprijatelja – i dovela do čudesne pobeđe u osmogodišnjem ratu, što je dovelo do poraza basističkog režima u Iraku i njegovih američkih, evropskih i istočnih pristalica.

Drugo, delovala je kao pokretač zemlje u razvoju nauke i tehnologije i stvaranju vitalnih, ekonomskih i građevinskih infrastrukture koje iz dana u dan sve više rastu: nekoliko hiljada preduzeća znanja;

nekoliko hiljada infrastrukturnih i projekata neophodnih za zemlju u građevinarstvu i transportu, industriji, energetici, rudarstvu, zdravstvenoj zaštiti, poljoprivredi i vodama; milioni univerzitetskih diplomaca ili studenata; stotine fakulteta i univerziteta širom zemlje; desetine velikih projekata, poput ciklusa nuklearnog goriva, proizvodnje matičnih ćelija, nanotehnologije, biotehnologije i drugih od kojih su svi rangirani na samom svetskom vrhu; šezdeset puta veći izvoz proizvoda koji ne potiču od nafte i gotovo deset puta više industrijskih jedinica. Kvalitet industrijskog sektora napredovao je desetina ma puta više nego ranije; industrija, koja se oslanjala samo na sklapanje i montažu, transformisana je u domaću tehnologiju; različite inženjerske discipline, uključujući odbrambenu industriju, stekle su značajnu reputaciju; ostvarena su dostignuća u kritičnim oblastima medicine kao i desetine drugih primera napretka koji su proistekli iz tog morala, kao i društvena angažovanost i kolektivni osećaj koji je revolucija priuštila zemlji. Pre revolucije, produkcija nauke i tehnologije u Iranu bila je na nuli, zemlja u industriji i nauci nije imala nikakvu sposobnost, osim za sklapanje, odnosno za prevođenje drugih dela.

Treće, revolucija je u najvećoj meri unapredila učešće naroda u političkim pitanjima kao što su izbori, suočavanje sa unutrašnjim pobunama, učešće na nacionalnim poprištima, uključujući borbu protiv arogantnog fronta. Kada je reč socijalnim pitanjima, revolucija je poboljšala humanitarnu pomoć i angažovanje u dobrotvornim aktivnostima koje su započete pre njenog trijumfa. Nakon trijumfa, ljudi željno učestvuju u pružanju usluga onima koji su pogođeni prirodnim katastrofama i socijalnim nevoljama.

Četvrto, skoro u neverovatnim razmerama je pojačala interesovanje ljudi za politiku i sagledavanje međunarodnih

Duhovnost i moral vode svaki pokret, pojedince i društvene aktivnosti i predstavljaju glavnu potrebu društva. Njihovo postojanje čini život rajem čak i uprkos materijalnoj nestašici, dok njihovo odsustvo, i pored materijalnog bogatstva, stvara pakao.

pitanja. Revolucija se proširila izvan ograničenog broja izolovanih elita – koje se često imenuju kao prosvećeni deo društva – političke analize i razumevanja međunarodnih pitanja kao što su zločini Zapada, a posebno Sjedinjenih Država; palestinsko pitanje i istorijsko ugnjetavanje palestinske nacije; pitanje ratnohušakačkih stavova nasilnika, poroka, mešanje u poslove drugih naroda i slično. Ova vrsta intelektualizma postala je široko rasprostranjena i dostupna masama širom zemlje i u svim oblastima života, a slična pitanja postala su razumljiva i jasna čak i za tinejdžere i decu.

Peto, distribuirala je javne objekte u zemlji na način bliži pravdi. Ako ja – kao vrlo skromna osoba – nisam zadovoljan funkcionisanjem pravde u zemlji, to je zahvaljujući činjenici da bi ova uzvišena vrednost trebalo da, kao jedinstven dragulj, obasja Islamsku Republiku, ali još uvek nije. Međutim, moje nezadovoljstvo ne znači da na uspostavljanju pravde ništa nije urađeno. Realno gledano, ono što je tokom protekle četiri decenije postignuto u borbi protiv nepravde ne može se uporediti sa bilo kojim drugim ranijim periodom. Tokom režima tiranskog vladara, većina usluga i prihoda države bila je dostupna samo maloj grupi stanovnika glavnog grada, ili njihovim kolegama u

drugim delovima zemlje. Ljudi u većini gradova, posebno u udaljenim oblastima i selima, bili su na kraju spiska i često lišeni osnovne infrastrukture i usluga.

Islamska Republika bila je jedna od najuspešnijih država sveta u izmeštanju svojih usluga i bogatstva iz centra u sve delove zemlje, i iz bogatih gradskih područja u siromašne četvrti. Sjajna statistika o izgradnji puteva i stanogradnji; uspostavljanju industrijskih centara; reformi poljoprivrede; distribuciji električne energije, vode, kao i izgradnji medicinskih centara, univerziteta, brana, elektrana i slično, čak i do najudaljenijih delova zemlje, zaista nas čini ponosnim. Svakako, svi ovi napori i dostignuća nisu se ogledali ni u nefikasnjoj propagandi zvaničnika Islamske Republike, niti su to priznali strani i domaći zlonamerni neprijatelji. Ipak, ona su tu i ostaju kao dobro delo trudbenika, iskrenih delatnika za Boga i ljude. Međutim, koncept pravde kakav očekuje Islamska Republika – koja želi da sledi državu koju je osnovao imam Ali (as) – daleko je superiorniji od toga, i radujem se što ćemo videti da ćete ga vi, omladina, sprovesti u delo.

Šesto, značajno je povećala nivo duhovnosti i etike u javnoj sferi društva. Ovaj blagosloveni fenomen posebno je unapređen zahvaljujući ponašanju imama Homeinija tokom perioda borbi koje su dovele do trijumfa revolucije. Taj duhovni čovek i mistik, imun na materijalistička zavođenja predvodio je zemlju u kojoj su temelji verovanja ljudi bili duboko ukorenjeni. Iako je propaganda koja promovise korupciju i nemoral tokom pahlavijske ere nanela snažne udare naciji i donela zapadnjačku moralnu korupciju u živote ljudi srednje klase – posebno mladih – verski i etički pristup Islamske Republike privukao je vedra i naklonjena srca, posebno srca mladih, i atmosfera se preokrenula u korist religije i morala.

Napori mladih pojedinaca u suočenju sa teškoćama, uključujući svetu odbranu¹ od Sadamove invazije na Iran, bili su praćeni molitvama i duhom bratstva i požrtvovanja i podsećali na događaje koji su se odvijali tokom rane istorije islama, što je odavalo utisak kao da su ih izlagali uživo pred očima svih. Očevi, majke i supruge oprašali su se od svojih najmilijih koji su polazili na front, motivisani osećajem verske dužnosti; a onda, kada bi se susreli sa njihovim krvlju natopljenim ili ranjenim telima, prihvatili su nesreću, ostajući zahvalni Bogu. Džamije i verski objekti bili su nesvakidašnje ispunjeni. Nekoliko hiljada mladih pojedinaca, studenata i profesora, žena i muškaraca bilo je na listi čekanja za obavljanje i'tikafa.² Nekoliko hiljada mladih dobrovoljaca bilo je željno da se pridruži džihadističkim (volonter-skim) kampovima, pokretu graditeljski džihad i građevinskim mobilizacionim snagama. Sve je bilo u znaku obavljanja verskih dužnosti – obavljale su se propisane molitve, izvršavao se obred hadža³, praktikovan je post i druge verske obaveze, uz obavezne i neobavezne priloge, a posebno među mladima. Do danas je sve ovo postalo kvalitativno bolje i kvantitativno veće. Sve se događalo u vreme kada su ubrzani moralni pad Zapada i njegovih sledbenika, kao i njihova masovna propaganda navođenja muškaraca i žena na korupciju, odvojili moral i duhovnost u glavnim delovima sveta: ovo predstavlja još jedno čudo revolucije i aktivni i dalekovidan islamski sistem.

Sedmo, veličanstveno i slavno ustajanje protiv nasilnika, siledžija i arogantnih

sila sveta – predvođenih kriminalnom i ratnohušakačkom Amerikom – iz dana u dan postajalo je sve upadljivije. Tokom svih ovih četrdeset godina, Iran i Iranci – posebno omladina ove zemlje – bili su poznati po tome da se nikada nisu predali i uvek su štitili revoluciju, njenu Božansku veličanstvenost i njen ponos protiv arogantnih, oholih država. Svetske hegemonističke sile – koje su živеле na kršenju nezavisnosti drugih zemalja i od suprotstavljanja njihovim vitalnim interesima kako bi ispunile svoje zle namere – priznale su svoju slabost pred islamskim i revolucionarnim Iranom. U živahnom ambijentu revolucije, iranska nacija uspela je prvo da protera marionete Sjedinjenih Država, agente koji su izdali naciju, a od tada je iranska nacija snažno sprečavala bilo kakvu vrstu dominacije sila nasilništva nad državom.

Draga omladino! Ovo je samo skraćeni prikaz glavnih tema iz četrdesetogodišnje istorije islamske revolucije: sjajne, trajne i briljantne revolucije čiji drugi veliki korak ka njenom napretku, uz Božiju milost, bi vi trebalo da preduzmete.

Pred našim očima je plod napora uložениh tokom proteklih četrdeset godina: nezavisna zemlja i nacija; slobodna, jaka, dostojanstvena, verujuća, napredna u nauci, puna dragocenih iskustava, samopouzdana i puna nade, zemlja koja ima bitan uticaj na region i snažan stav u globalnim pitanjima, dostignuća u vrednovanju

Revolucija je garantovala stabilnost i sigurnost zemlje; teritorijalni integritet i zaštitu granica – koje su bile na meti ozbiljnih pretnji neprijatelja – i dovela do čudesne pobede u osmogodišnjem ratu.

1 Terminom *sveta odbrana* označava se osmogodišnji odbrambeni rat protiv Iraka.

2 Verska praksa koja se obavlja u poslednjoj trećini meseca ramazana, a podrazumeva izolovanje pojedinca koji u posebnom delu džamije provodi vreme u molitvi, bogoslužjenju i kontemplaciji.

3 Hodočašće.

این مردم بیدارند
همه بیدارند
سید علی خامنه‌ای
۱۳۸۸

naučnog rasta i visoko je rangirana u važnim naukama i tehnologijama kao što su nuklearna nauka, matične ćelije, nanotehnologija i vazduhoplovstvo; vodeća u obezbeđivanju socijalnih usluga, istaknuta u motivaciji mladih za borbeni volontizam, vodeća u efikasnoj mladoj populaciji i mnogim drugim osobinama koje su vredne poštovanja, a koje su proizvodi revolucije i zauzimanja revolucionarnog i džihadističkog pravca. Da u nekim periodima četrdesetogodišnje istorije revolucije nije došlo do zapostavljanja revolucionarnih načela i da se nije desilo omalovažavanje revolucionarnog pokreta – što se, nažalost, desilo i bilo izuzetno štetno – njena dostignuća bila bi još veća od onih koje danas svedočimo, zemlja bi još dalje odmakla na putu ka velikim idealima, a mnogi aktuelni problemi danas ne bi postojali.

Danas, isto kao i u prvim danima revolucije, suvereni Iran sa suočava sa izazovima imperijalizma i arogantnih sila; ipak, postoji značajna razlika. Ako su izazovi koji su tih dana dolazili od Amerike podrazumevali upad stranih agenata ili zatvaranje ambasade cionističkog režima u Teheranu, ili razotkrivanje špijunskog gnezda, danas ti izazovi podrazumevaju snažno iransko prisustvo u blizini granica cionističkog režima, zaustavljanje nezakonite infiltracije Amerike u zapadnoj Aziji, podrška Islamske Republike otporu palestinskog naroda u srcu okupiranih teritorija, kao i odbrana visoko podignute zastave Hezbolaha i otpor širom ovog regiona. Ako je tada Zapad brinulo kako da spreči Iran da kupi osnovno naoružanje, oni se danas brinu kako da spreče transfer naprednog iranskog oružja snagama otpora. Ako su tih dana Sjedinjene Države pretpostavljale da bi islamska vlada i iranska nacija mogle biti uništene uz pomoć nekoliko iranskih prevrtača i malog broja aviona i helikoptera, danas osećaju da im je potrebna koalicija od desetina neprij-

ateljskih ili zastrašenih država da se suprotstave Iranu na političkom i bezbednosnom frontu; a ipak ne uspevaju. Zahvaljujući revoluciji, Iran se danas izdvaja na uzvišenom položaju, onom koji iranska nacija zaslužuje da uživa u svetu; a Iran je već prošao složene i teške krivine na putu rešavanja svojih osnovnih pitanja.

Međutim, do sada pređena deonica samo je deo slavnog puta ka uzvišenim idealima Islamske Republike. Njegov nastavak – koji verovatno nije toliko zahtevan kao prošli – mora se preći snagom volje, budnošću, brzinom i inovacijama vas, mladih. Mladi menadžeri, rukovodioci, mislioci, aktivisti na svim poljima – od politike, ekonomije, kulture, međunarodnih odnosa, do religije, etike, morala i pravde – treba da ponesu odgovornost koristeći iskustva i lekcije naučene u prošlosti i da u cilju izgradnje našeg dragog Irana primene revolucionarno gledište i duh džihadističkih akcija kao sveobuhvatni model napredne islamske vlade.

Važna stvar koju moraju razmotriti oni koji grade budućnost je da živimo u zemlji koja je karakteristična u pogledu prirodnih i ljudskih resursa. Ipak, mnogi od ovih resursa, zbog nemara zvaničnika, ostali su neiskorišćeni ili su samo neznatno iskorišćeni. Njih mogu da aktiviraju veliki naponi, kao i revolucionarna i mladalačka motivacija, označavajući pravi skok u materijalnom i moralnom napretku zemlje.

Najvažniji potencijal zemlje je stručan ljudski resurs koji poseduje duboke i plemenite temelje vere. Za zemlju, značajan deo populacije koji obećava je grupa mlada od 40 godina – rezultat porasta nataliteta tokom 80-ih godina. Populacija od 36 miliona ljudi starosti između 15 i 40 godina, skoro 14 miliona ljudi sa visokim obrazovanjem, drugo mesto na svetu po broju diplomiranih studenata u oblasti nauke i tehnike; brojni mladi pojedinci vaspitani u

revolucionarnom duhu i spremni da rade za Boga i iz ljubavi prema svojoj zemlji; veliki broj mladih intelektualaca, istraživača, pojedinaca koji rade na stvaranju naučnih, kulturnih, industrijskih i drugih vrsta proizvoda, sve ovo pridodaje ogromnom bogatstvu zemlje koje se ne može uporediti ni sa jednom materijalnom rezervom.

Osim gore pomenutih dobara, postoji dugačka lista materijalnih pogodnosti koje mogu biti pokrenute i iskorišćene od strane spretnih, motivisanih i inteligentnih rukovodilaca u cilju da se značajno poveća domaća proizvodnja i zemlja učini samodovoljnom, imućnom i istinski samopouzdanom. Iran čini 1 odsto svetske populacije, međutim, on poseduje 7 odsto globalnih prirodnih resursa: masivne podzemne resurse, specifičan geografski položaj između istoka i zapada, severa i juga, glavno nacionalno tržište, veliko regionalno tržište, uključujući 15 suseda, koje čini populacija od 600 miliona ljudi, duge priobalne granice, plodno zemljište sa velikom raznolikošću poljoprivrednih proizvoda i ogromna i svestrana ekonomija, što su samo neki od potencijala zemlje. Mnogi potencijali su ostali neiskorišćeni. Kaže se da Iran ima prvo mesto na svetu po neiskorišćenim prirodnim i ljudskim resursima. Bez sumnje, vi verni i aktivni mladi ljudi možete ispraviti ovaj veliki nedostatak. Izgleda da se u drugoj deceniji mora posvetiti korišćenju prethodnih dostignuća i neiskorišćenih potencijala, a rast zemlje mora biti pojačan u različitim sektorima, uključujući proizvodnju i nacionalnu ekonomiju.

Sada bih želeo da vam podelim, dragi moji sinovi i ćerke, nekoliko saveta o nekim osnovnim temama. Te teme obuhvataju nauku i istraživanje, duhovnost i moral, ekonomiju, pravdu i borbu protiv korupcije, nezavisnost i slobodu, nacionalno dostojanstvo, međunarodne odnose, granice s neprijateljem i način života.

Ali pre svega, moj prvi savet odnosi se na nadu i optimistički pogled na budućnost. Bez ove ključne stvari, ne može se zakoračiti nijedan korak napred. Ono na šta mislim je istinska nada zasnovana na očiglednim činjenicama. Oduvek sam izbegavao lažnu i obmanjujuću nadu, ali sam, takođe, upozoravao i sebe i druge na neutemeljeni pesimizam i lažni strah. Tokom proteklih 40 godina neprijateljska propagandna i informativna politika i njeni najaktivniji programi, radili su na tome da ljudi, pa čak i naši zvaničnici i državnici, izgube nadu u budućnost. Lažne vesti, pristrasne analize, izvrtanje činjenica, prikrivanje nade, uveličavanje manjih problema i omalovažavanje ili negiranje velikih dostignuća, bili su sastavni deo programa neprijateljskih audio, vizuelnih i internet medija. I naravno, mogu se videti njihove pristalice u zemlji kako koriste slobode za rad u službi neprijatelja. Vi, mladi pojedinci, morate biti preteča koja će razbiti opsadu takve propagande. Posejite seme nade u budućnost u sebi i onima oko sebe, oterajte strah i razočaranje od sebe i drugih. Ovo je vaš prvi i najvažniji džihad. Pred vašim očima su znaci nade od kojih su neki pomenuti. Svet izuzetno poštuje i ceni iransku omladinu, iransku istrajnost i domišljatost na mnogim poljima. Cenite sebe i snagom koju vam daje Bog uspinjite se ka budućnosti i stvarajte epove.

Što se tiče saveta:

1) Nauka i istraživanje

Nauka je najočigledniji instrument dostojanstva i moći jedne države. Drugo lice znanja je sposobnost. Zahvaljujući napretku u nauci, Zapad je doneo sebi oko 200 godina bogatstva, uticaja i moći, i uprkos njihovim slabim moralnim i ideološkim osnovama, mogao je da dominira dru-

štvima koja su zaostala u nauci, politici i ekonomiji tako što im je nametnuo zapadnjački način života. Ne pozivamo na zloupotrebu nauke poput onoga što je radio Zapad, ali insistiramo na potrebi da se u zemlji nikada ne prekine tok nauke. Hvala Bogu, talenat naše nacije u sticanju nauke i istraživanju veći je od svetskog proseka. Naučni rast u zemlji koji je započeo pre skoro dve decenije odvijao se brzinom iznenađujućom za globalne posmatrače, odnosno bio je jedanaest puta brži od prosečnog naučnog rasta u svetu.

Naša dostignuća u nauci i tehnologiji – koja su nas svrstala na 16. mesto među više od 200 zemalja sveta, iznenadila su svetske posmatrače i u nekim osetljivim i novim oblastima su nas uzdigla u prve redove – desila su se u vreme kada je zemlja bila pod ekonomskim i naučnim sankcijama. Uprkos tome što smo morali da plivamo protiv struje koju stvara neprijatelj, postigli smo sjajne rezultate što je veliki blagoslov za koji treba danonoćno zahvaljivati Bogu.

Međutim, poenta koju iznosim je da je ovaj pređeni put, uprkos svojoj važnosti, bio početak i ništa više od toga. Još uvek zaostajemo za vrhovima svetske nauke. Moramo stići na vrh. Moramo probiti trenutne granice najvažnijih oblasti nauke. Još uvek smo daleko od te etape. Pošli smo od nule. Sramotno nazadovanje u nauci u periodu vladavine Pahlavija i Kadžara – kada je svet tek započeo naučnu trku – zadalo nam je težak udarac, držeći nas miljama iza ovog brzog voza.

Sada smo započeli kretanje i idemo napred punom brzinom. Ali ovo ubrzano kretanje mora da sačuva zamah za godine koje dolaze, kako bi nadoknadili posledice nazadovanja. U vezi s tim, oduvek sam toplo i snažno savetovao i upozoravao i pozivao univerzitete, akademike, istraživačke centre i istraživače. Međutim, sada molim sve vas, mlade ljude, da sledite

ovaj put sa više osećaja odgovornosti i da ga smatrate džihadom. U zemlji je položen kamen temeljac naučne revolucije i ova revolucija je dala mučenike, uključujući i mučenike među nuklearnim naučnicima. Ustanite i porazite zlonamernog, zlobnog neprijatelja koji se jako plaši vašeg naučnog džihada.

2) Duhovnost i moral

Duhovnost znači stavljanje naglaske na duhovne vrednosti, kao što su iskrenost, požrtvovanost, oslanjanje na Boga i vera u sebe i društvo. Moral podrazumeva poštovanje vrlina kao što su dobročinstvo, praštanje, pomaganje onima koji su u oskudici, istinitoljubivost, hrabrost, poniznost, samopouzdanje i druge pohvalne osobine. Duhovnost i moral vode svaki pokret, pojedince i društvene aktivnosti i predstavljaju glavnu potrebu društva. Njihovo postojanje čini život rajem čak i uprkos materijalnoj nestašici, dok njihovo odsustvo, i pored materijalnog bogatstva, stvara pakao.

Razvoj duhovnog sagledavanja i moralne savesti u društvu donosi više blagoslova. Ovo zaista zahteva džihad i napor, a ovaj džihad i napor neće uspeti bez pomoći država. Duhovnost i moral sigurno se neće steći uredbama i naredbama; dakle, države ih ne mogu stvoriti primenom sile. Međutim, one same pre svih moraju da se pridržavaju moralnog i duhovnog ponašanja. Drugo, one treba da pripreme teren za širenje tih vrlina u društvu i u tome pomognu i obezbede uticaj društvenim organizacijama. One se moraju na racionalan način boriti protiv centara anti-duhovnosti i anti-moralnosti i sprečiti poročne da na silu ili putem obmane povuku i druge sa sobom.

Napredna i široko rasprostranjena sredstva komunikacije pružila su centrima antiduhovnosti i anti-morala veoma opasne

mogućnosti, i sada, upotrebom ovih sredstava, svedoci smo sve većeg napada neprijatelja na čista srca mladih, tinejdžera, pa čak i dece. Nadležni državni organi u tom pogledu imaju veliku odgovornost koju treba da preduzmu pametno i temeljno. To, naravno, ne znači da pojedinci i nevladine organizacije nemaju odgovornost. Ako Bog da, u eri koja predstoji, po ovom pitanju treba osmisliti i sprovesti u delo nadmoćne kratkoročne i srednjoročne planove.

3) Ekonomija

Ekonomija je ključna određujuća tačka. Snažna ekonomija je jaka strana i važan faktor u sprečavanju dominacije i infiltracije; dok je slaba ekonomija Ahilova peta koja omogućava infiltraciju, dominaciju i upad neprijatelja. Siromaštvo i bogatstvo utiču na materijalističke i duhovne aspekte ljudskih bića. Ekonomija, naravno, nije ideal islamskog društva, pre je sredstvo bez kojeg čovek ne bi mogao da ispuniti svoje ideale. Insistiranje na jačanju nezavisne ekonomije zemlje koja se zasniva na masovnoj i kvalitetnoj proizvodnji, pravednoj distribuciji, razumnoj potrošnji bez rasipanja i mudrim upravljačkim odnosima – na čemu sam poslednjih godina neprestano insistirao – zaslužni su za neverovatan uticaj ekonomije na sadašnji i budući život društva.

Islamska revolucija pokazala nam je izlaz iz slabe, zavisne i korumpirane ekonomije iz Pahlavijeve ere. Međutim, slab učinak je postavio unutrašnje i spoljne izazove za ekonomiju zemlje. Spoljni izazovi obuhvataju neprijateljske sankcije i iskušenja koja bi bila manja, ili čak neefikasna, ukoliko bi se rešili unutrašnji izazovi. Unutrašnji izazovi sastoje se od strukturnih nedostataka i upravljačkih slabosti.

Glavni nedostaci su oslanjanje na naftu u ekonomiji, mešanje vlade u sektore

privrede koji ne spadaju u sferu vladinih odgovornosti, oslanjanje na uvoz umesto na domaću snagu i potencijale, ograničeno iskorišćavanje ljudskih potencijala zemlje; pogrešno i neuravnoteženo određivanje budžeta, i na kraju, nedoslednost u izvršnoj ekonomskoj politici, nepoštovanje prioriteta i prekomerni, pa čak i rasipnički troškovi u nekim sektorima državnih organizacija. Ovo je rezultiralo problemima u obezbeđivanju sredstava za život ljudi, uključujući visoku stopu nezaposlenosti među mladima, niske prihode nižih slojeva itd.

Rešenje ovih problema leži u snažnoj, odgovornoj i intenzivnoj primeni politika koje su označene u ekonomiji otpora, a koje administracije moraju da uobličie, slede i po njima postupaju. Smernice za njihovo rešenje nalaze se u ekonomskoj unutrašnjoj produkciji koja postaje obilna i zasnovana na znanju, čineći ekonomiju pristupačnom i izbegavajući autoritarni nadzor vlade. Sve ove ciljeve može ispuniti mlad, mudar, veran i upućen odbor ekonomskih stručnjaka unutar vlade.

Voljeni mladi pojedinci iz čitave nacije treba da znaju da se rešenja za sve ovo nalaze u zemlji. Pretpostavljati da su 'ekonomski problemi samo rezultat sankcija, a da su sankcije posledica otpora imperijalizmu i nepokoravanja neprijatelju, iz čega sledi da je rešenje kleknuti pred neprijateljem i pokoriti mu se', jeste neoprostiva greška. Ova potpuno lažna analiza – iako ponekad dolazi iz usta i pera nekih neukih pojedinaca u zemlji – vuče korene iz stranih istraživačkih centara i od zaverenika koji žele da podstaknu donosioc politika i odluka i širu javnost unutar zemlje.

4) Pravda i borba protiv korupcije

Ove dve vrline su potrebne jedna drugoj. Ekonomska, moralna i politička ko-

Hasan Razmhah, *Oproštaj*

rupcija su kao tumor na telu država i vlada; ako se nađu na telu sistema upravljanja, njihovom legitimitetu će naneti udarac poput razarajućeg zemljotresa. A za establišment kakav je u Islamskoj Republici – koji zahteva više od opšteg legitimiteta i društvenog prihvatanja – ovo je daleko ozbiljnije i fundamentalnije nego za bilo koji drugi sistem. Iskušenja bogatstva, moći i položaja oslabila su neke

vladavine, čak i one koje u najvećoj meri podsećaju na vladavinu imama Alija, pa i samu njegovu vladavinu. Dakle, opasnost koju predstavlja pojava jedne takve pretnje u Islamskoj Republici – čiji su se zvaničnici nekada nadmetali u revolucionarnoj pobožnosti i vodili jednostavan način života – nikada nije bila i još uvek nije daleko od verovatnoće. To zahteva da u okviru tri grane vlasti (izvršne, zakonodavne i pravosudne), stalno bude prisutna efikasna organizacija sa širom otvorenim

očima i odlučnim akcijama kako bi se istinski borili protiv korupcije, posebno u državnim organima.

Naravno, procenat korumpiranih pojedinaca među zvaničnicima Islamske Republike mnogo je manji od procenta u većini drugih zemalja, a posebno je manji od procenta iz Pahlavijevog režima – koji je bio potpuno korumpiran i podsticao je korupciju – i hvala Bogu, zvaničnici ovog sistema uglavnom su ostali sačuvani od korupcije; međutim, i najmanja korupcija je neprihvatljiva. Svi moraju znati da je ekonomska transparentnost preduslov legitimeteta svih zvaničnika Islamske Republike. Svi se moraju čuvati poroka pohlepe, izbegavati nelegitimnu zaradu i moliti se Bogu da im u tome pomogne.

Nadzorne i vladine organizacije moraju sprečiti začecje korupcije i iskreno i posvećeno se boriti protiv njenog širenja.

Habibulah Sadeki, Čekanje

Za ovu borbu potrebni su verni ljudi spremni za džihad, oni koji poseduju čast i imaju čista finansijska stanja i blistava srca. Ova borba je efikasan deo svestranih napora koje Islamska Republika mora uložiti da bi uspostavila pravdu.

Pravda je među primarnim idealima kojima su težili svi poslanici, a u Islamskoj Republici ima jednak status i vrednost. Ovo je sveta reč za sva vremena i u svim zemljama i neće u potpunosti biti uspostavljena osim u vreme vladavine imama Mahdija (neka naše duše budu žrtvovane za njega). Međutim, u relativnom pogledu to je uvek i svuda moguće, i svi su dužni da je vrše, posebno vladari i oni koji poseduju moć. Islamska Republika je na ovaj način preduzela velike korake, čiji primeri su ukratko pomenuti gore. Naravno, potrebno je učiniti još više koraka kako bi se objasnili i opisali naponi uloženi u tom pogledu, a zavera neprijatelja revolucije usmerena na izvrtnje stvarnosti,

ili bar na ćutanje i prikrivanje istine, mora biti poništena.

Bez obzira na to, otvoreno kažem voljenim mladim ljudima da budućnost zemlje čeka, da ono što je do sada urađeno stoji na ogromnoj udaljenosti od onoga što je moralo biti učinjeno. U Islamskoj Republici srca zvaničnika moraju neprestano kucati za uklanjanje siromaštva i moraju se ozbiljno plašiti dubokih klasnih borbi. Ne samo da traženje bogatstva u Islamskoj Republici nije zločin, već se i podstiče. Međutim, strogo je zabranjena diskriminacija u raspodeli javnih resursa i dodeljivanju posebnih privilegija, kao i tolerisanje ekonomskih prevaranata – što sve dovodi do nepravde. Štaviše, zapostavljanje slojeva kojima je potrebna podrška nipošto nije prihvatljivo.

Ove reči su se često ponavljale u obliku politika i zakona, ali za njihovo pravilno sprovođenje polažemo nadu u mlade ljude da to urade; i ako se vođstvo u različitim sektorima zemlje poveri revolucionarnim, mudrim i kompetentnim mladim ljudima – kojih nema malo, hvala Bogu – ova nada će se, ako Bog da, obistiniti.

5) Nezavisnost i sloboda

Nacionalna nezavisnost znači slobodu nacije i države od nametanja i maltretiranja dominirajućih svetskih sila. A socijalna sloboda znači pravo svakog člana društva da odlučuje, deluje i razmišlja; obe su islamske vrednosti; one su Božanski darovi koji se daju ljudima i nijedna od njih nije dar koji država treba da ponudi narodu.

Vlade su dužne da obezbede dva gore navedena prava. Važnost slobode i nezavisnosti dobro je poznata onima koji su se za nju borili. Zahvaljujući četrdesetogodišnjem džihadu, i iranska nacija je među njima. Trenutna nezavisnost i sloboda islamskog Irana postignute su krvlju stotina hiljada časnih, hrabrih i požrtvovnih

ljudi; često mladih, ali visoko rangiranih u humanosti. Ovaj plod čistog stabla revolucije ne može biti izložen riziku od strane naivnih i ponekad pristrasnih opravdanja. Svi, posebno vlada Islamske Republike, dužni su da učine sve da je zaštite. Očigledno, „nezavisnost“ ne bi trebalo definisati kao ograničavanje politike i ekonomije zemlje unutar njenih granica, a „slobodu“ ne bi trebalo definisati suprotno Božanskoj etici, zakonu, vrednostima i javnim pravima.

6) Nacionalno dostojanstvo, spoljni odnosi, definisanje granic u odnosima sa neprijateljem

Tri grane principa u međunarodnim odnosima su „dostojanstvo, mudrost i svrsishodnost“. Danas globalna scena svedoči o fenomenima koji se otkrivaju ili će se otkriti u bliskoj budućnosti: novoj dinamici islamskog pokreta buđenja zasnovanog na modelu otpora dominaciji SAD i cionista; neuspehu američke politike u zapadnoazijskoj regiji i porazu njenih izdajničkih saveznika u regionu; širenju moćnog političkog prisustva Islamske Republike Iran u zapadnoj Aziji i njenom širokom odrazu širom sveta vladajućih sila. Ovo su primeri reputacije Islamske Republike koji su postignuti isključivo hrabrošću i mudrošću borbenih i nesebičnih rukovodilaca.

Vođe vladajućeg sistema su zabrinute; njihovi predlozi uglavnom podrazumevaju obmane i laži. Osim zločinačkog režima Sjedinjenih Država, danas iranska nacija, i jedan broj evropskih država smatra prevarantskim i nepouzdanim. Islamska Republika Iran se mora promišljeno pridržavati svojih granica sa njima; ne treba da odustane od svojih revolucionarnih i nacionalnih vrednosti; ne treba da se plaši njihovih praznih pretnji; i u svakom trenutku mora uzeti u obzir dostojanstvo zemlje

i nastojati da mudro, razborito i, naravno, sa revolucionarnog stanovišta, raščisti rešive probleme koje ima u odnosu sa njima. U slučaju Sjedinjenih Država, izgleda da nijedan problem sa njima nije rešen, i nikakvi pregovori sa SAD neće dati rezultate, osim materijalne i duhovne štete.

7) Način života

U vezi s načinom života treba navesti mnogo neophodnih stvari. Ostaviću to za neku drugu priliku i dovoljno je pomenuti da su pokušaji Zapada da u Iranu promoviše zapadni način života izazvali mnogo nepovratnih moralnih, ekonomskih, verskih i političkih šteta po našu zemlju i naciju. Suprotstavljanje tome zahteva sveobuhvatan i inteligentan džihad koji se očekuje da sprovedete i vi, mladi pojedinci.

Džamija je i baza otpora i preduslov za razvoj kulturnih aktivnosti, upute i spoznaje, a u srcu kulture nalazi se politika. Politika ne znači samo to da je čovek za jednog, a protiv drugog ili suprotno; politika je pogled na opšte kretanje društva, da se vidi u kojem pravcu idemo; da li se krećemo ka zacrtanim ciljevima ili smo upali u ćorsokak i udaljavamo se od ciljeva. To je pravo značenje politike. Tada postaje jasan zadatak ljudi, pojedinaca, grupa, partija i struja: idemo li ka socijalnoj pravdi, idemo li ka istinskoj verskoj nezavisnosti, idemo li ka stvaranju islamske civilizacije ili se krećemo ka zavisnosti od Zapada, zavisnosti od Sjedinjenih Država i padanja pod uticaj bezumnih izmišljotina koje dolaze sa Zapada. To je veoma važno pitanje koje utiče na naš životni stil i na to na koju će nas stranu odvesti. Ovo gledište je političko gledište koje vidimo da proizilazi iz kulture; dakle, politika je u osnovi kulture.

Zato je džamija važna, ona je baza, zaista je osnova. Ne samo osnova za određeno socijalno pitanje, već može biti osnova svih dobrih dela; osnova samopoboljšanja, humanizacije, čišćenja srca i popravljanja sveta i obračuna sa neprijateljem i priprema za stvaranje islamske civilizacije i prosvetljenje pojedinaca; džamija je takvo mesto. Ujedinjeni Iran, sa različitim i mnogobrojnim etničkim grupama, ima jedan cilj; jedan pravac. Da, jezici mogu biti različiti, religije mogu biti različite, ali veliki ciljevi ove nacije su isti; svi žele da dragi Iran predstave svetu kao uzor islamske države. Model islamske zemlje ne znači da u njoj svi ljudi treba samo da se mole, poste i budu pobožni. Ne, reč je o duhovnosti, ali pored duhovnosti postoji i materijalni napredak, postoji naučni rast, pravda, dolazi do smanjenja razlika među klasama, nestaje aristokratija; to su karakteristike islamskog društva. Ljudi u takvom društvu su srećni, osećaju se sigurno, osećaju se smireno, kreću se ka svojim višim ciljevima, obožavaju Boga, postižu svetski napredak. Iranska nacija traži takvo društvo, svi ovo žele; tu ne postoje ni šiiti ni suniti, nema podele na Kurde, Balučije, Persijance ili Turke, svi teže ka ovome. I to postaje jedan obrazac. A kada postane obrazac, onda će njime poći i drugi muslimanski narodi.

Na kraju, želeo bih da se zahvalim na entuzijastičnom i ponosnom učešću naše drage nacije na demonstracijama od 22. bahmana/ 11. februara kojim je obeležena četrdeseta godišnjicu od pobeđe velike islamske revolucije, i zahvaljujem Svemoćućem Bogu na tome.

Neka je mir nad našim imamom Mahdijem – neka naše duše budu žrtvovane za njega – mir nad čistim dušama časnih mučenika i čistom dušom imama Homeinija (r.a.), i mir nad celim dragim narodom Irana i poseban pozdrav mladim Irancima.

Značaj nauke u islamskoj civilizaciji¹

Nauka je put do globalnog ugleda i autoriteta

Draga omladino! Pogledajte koliko je važan naučni rad; njegov značaj je ključan. Ako za zemlju želimo čast, dostojanstvo, prosperitet, globalni autoritet i naučni napredak, to moramo učiniti posredstvom nauke. Ne kažem da je nauka dovoljna za prosperitet jednog društva. Vidimo da na svetu postoje zemlje koje imaju nauku, ali nisu stvarno napredne i imaju velike probleme. Svakako, nauka nije samo uslov, već i veoma važan neophodan uslov i mora se razvijati u zemlji. Ako država danas nije ostvarila napredak u nauci, onda neće napredovati ni njena ekonomija, ni njen globalni autoritet, ni život njenog naroda. Konačno, nauka u zemlji mora napredovati, posebno zbog toga što smo zaostali i moraju se uložiti naponi. Osim toga, u našoj zemlji u pogledu ljudskih resursa postoji potencijal za napredak nauke. Po talentu smo iznad svetskog proseka; ovo govorim na osnovu informacija onih koji su to proučavali, istraživali i bavili se ovim pitanjem i to pokazali na primerima, a ne na osnovnu ličnog mišljenja. Dakle, prosečni talenat naše zemlje je veći od prosečnog talenta u svetu. Jedan korak dalje bi značio da su izvanredni i briljantni talenti u našoj zemlji, kvantitativno, na nivou kvantititeta izvanrednih i briljantnih talenata u svetu. Na primer, ako pretpostavimo da je u zemljama sa veoma talentovanim ljudima na

svakih deset hiljada jedna osoba izuzetno talentovana, a u zaostalim zemljama taj broj je na svakih pedeset hiljada ljudi, naša zemlja je u prvoj grupi; to jest, broj izuzetno talentovanih ljudi je visok. Želeo bih da ukažem na još jednu stvar, a to je da naša zemlja ima izuzetne talente. Ponekad na svetu ima ljudi koji poseduju izuzetne talente. Poznati naučnici kojih je bilo, a i sada ih ima u svetu i čija imena i dela su opstali tokom vekova, su izuzetni talenti. Naša zemlja je, takođe, jedna od razvijenih zemalja u pogledu posedovanja izuzetnih talenata. Zahvaljujući velikim ličnostima – kako u filozofskom tako i u naučnom pogledu – kao što su Ibn Sina, al-Farabi, al-Razi i njima slični. Dakle, u ovom pogledu, nemamo nedostatka.

Religijskim uverenjima je potreban naučni napredak

U našoj zemlji postoji još jedna stvar koju možemo smatrati pozitivnom, a to je „religioznost“. U poslednjoj deceniji, posebno od devetnaestog veka naovamo bilo je pokušaja da se religioznost predstavi kao smetnja i prepreka nauci i naučnom napretku; ali upravo suprotno je tačno. Naučni napredak zahteva neku vrstu vere. Lakomislen, raskalašan i nepristojan čovek uglavnom nije sklon napornim naučnim istraživanjima. Kada bi ljudskim srcem zavladała vera, to bi pomoglo čoveku da sledi težak posao naučnog istraživanja; jer iako je naučno istraživanje slatko, u isto vreme je teško i komplikovano. Vidimo koliko zarađuje jedan trgovac, dok u vezi jednog naučnika nije isto.

¹ Obraćanje vrhovnog vođe naučnoj eliti, 11. oktobar 1999.

Mahdi Farhi, *Domovina*

Kada je lišen tih sredstava, život mu može biti gorak, ali on opet neće hteti da se po svaku cenu menja sa trgovcem. Dakle, teško je baviti se naukom, ponekad donosi lišavanje, ponekad probleme. Ako čovekovim srcem vlada vera, ona će mu pomoći da pređe ovaj težak put.

Iako su Evropljani ostvarili značajan napredak u nauci, među njima u moralnom pogledu ima mnogo nevaljalih ljudi, bilo pojedinačno, socijalno ili kroz istoriju. Ne želim da kažem da su apsolutno svi loši; ali među njima ima mnogo loših stvari kao što su istorijska izvrtanja i velike nacionalne laži. Jedna od stvari koju su izvrnuli je ta da religija sužava prostor nauci i sprečava je, odnosno da religija blokira nauku! Šta je razlog? Razlog je srednji vek! U srednjem veku religija je bila prisutna u životima ljudi i to značajno; ali je, takođe, bilo i fanatizma. Nauka tada

nije napredovala, ali postepeno, kroz pukotine tvrdih stena religioznog fanatizma i verovanja, izbile su žile nauke i suzile prostor za religiju – nauka se pojavila, preokrenula je stvar u svoju korist i izolovala religiju – tako oni analiziraju ove stvari. Ova analiza je pogrešna zato što ne polazi od istine i činjenica. Kao prvo, srednji vek je, kako sami kažu, doba neznanja i mraka u Evropi, a ne doba naučnog zaostajanja u celom svetu. Pogledajmo sada u koje razdoblje pada vrhunac srednjeg veka i kada je mračno doba srednjeg veka? To je deseti, jedanaesti i dvanaesti vek po hrišćanskom kalendaru, odnosno, četvrti, peti i šesti vek po muslimanskom, odnosno vrhunac naučnog prosperiteta islamskih zemalja, pre svega Irana. Odnosno, vek u kome su se rodili i živeli Avicena, Razi, Farabi i drugi naučnici. Sve ove velike ličnosti su sunca koja su sijala sa ove strane sveta.

Različita ljudska neznanja smetnja po nauku

Četvrti vek po islamskom kalendaru bio je vrhunac procvata islamske civilizacije. Ako proučite knjigu „Islamska civilizacija u četvrtom veku“, videćete da je u četvrtom veku islamskog kalendara – odnosno u jedanaestom veku nove ere, to jest na vrhuncu neznanja i mraka u Evropi koja u to vreme nije bila ništa – zenit islamskog prosperiteta koji je povezan sa Iranom. Gotovo svi naučnici te epohe – osim vrlo malog broja – mahom su bili Iranci, iako religija i religioznost u Iranu u to doba nije bila ništa manje prisutna nego u Evropi, zapravo bila je mnogo veća. Prema tome, nije religija ta koja koči nauku; postoji nešto drugo što koči naučni napredak. Šta je to? To su različita ljudska neznanja, praznoverje hrišćanstva toga doba. U islamskom periodu nikada nije viđeno da jedan naučnik zbog nauke bude vređan i napadan, dok su u Evropi, zarad nauke, ubijali, kamenovali i vešali naučnike, a mnogi su i spaljivani! Ono šta se tamo dogodilo i što potiče od sujeverne religije pomešane sa ekstremno neznalačkim i iskrivljenim hrišćanstvom oni su generalizovali za ceo svet. Gde je tu greh islama? Gde je u tome greh muslimana? Šta je greh islamskih nacija?

Religija, zagovornik i podsticaj za nauku

Religija zagovara i podstiče nauku. Oni koji su naučni velikani – osim malog broja – svi su Božanski učenjaci. Na primer, Avicena je religiozni učenjak čija se knjiga „Zakon“ oko hiljadu godina, i to sve do nedavno, koristila kao izvor na evropskim univerzitetima. On je čovek koji piše o misticismu i filozofiji. Takvi su bili i Farabi i drugi. Naravno, vrlo je malo onih koji nisu bili ovakvi. Nauka i religija

su išle ruku pod ruku, a religija je pomagala nauci. Ovo je vrlo važna činjenica koja danas, na sreću, postoji u našoj zemlji. Naša deca su religiozna. Sada među vama ima onih koji su upoznati sa Kur'anom i, hvala Bogu, niste malobrojni. Ojačajte ovo u sebi. Ovaj talenat mora biti u službi potrebe koju sam prvo spomenuo – potrebe za znanjem – i vera mu mora pomoći. Takođe, treba uložiti napore da se ovaj talenat – koji je u vama Božansko blago – sačuva poput svih Božanskih darova. Pokušajte da to pokrenete u sebi za dobro vaše zemlje, dobro vašeg naroda i naučni napredak u zemlji.

Razlog zaostalosti zemlje u poslednja tri veka

U ova poslednja dva, tri veka, nažalost, mi smo naučno daleko zaostali. U tom periodu najveći greh su uradili vladari jer su uništili sposobne i talentovane ljude. Imamo primere za to. Naravno, bilo je dobro do kraja safavidskog perioda, možda i neko vreme posle Safavida je bilo velikih naučnika u smislu naučnog napretka i razvoja velikih ideja, ali su zatim postepeno nestali. Prvo, nije bilo inicijative; nije bilo podsticaja u obliku sticanja naučnih znanja i proučavanja, a ni inicijative u smislu korisnika. Ima mnogo primera koji se mogu navesti – tako, na primer, u oblasti izrade oružja, u ranom periodu dinastije Kadžar, jedan zanatlija je pravio napredno oružje koje je bilo bez premca ili u rangu tadašnjeg oružja na svetskom nivou, ali su različitim merama i politikom uništili i njega i njegovo oružje! Imamo i drugi primer, takođe iz perioda Kadžara, kada je neki geograf – ili neko ko se zanima za tu oblast – otišao u regiju Huzeistan gde je za to vreme nacrtao veoma precizne mape i napravio studiju koja i danas postoji u kojoj je pobrojao sve pogodnosti i poslove koji su urađeni, koji

Danas zapadna civilizacija, čak i među svojim članicama, nije postigla neophodno jedinstvo, koheziju i međusobnu lojalnost. Jedino što jeste postigla je veći materijalni rast, što je u prirodi materijalističke civilizacije, kao i povećanje, sveukupnost i celovitost potreba, dok je, istovremeno, zanemarila sve ostalo.

nisu urađeni i koje treba uraditi, ali njegov trud uopšte nije uzet u razmatranje. Ja sam donekle upoznat sa prilikama u Huzestanu iz vremena pre, a i posle rata, i kada sam video ovu studiju pomislio sam u sebi, da je kojim slučajem sprovedeno u delo ono što u njoj piše, danas bi naš Huzestan bio veoma napredan. Bilo je i drugih talentovanih ljudi u različitim oblastima. Ljudi su napredovali u industriji, ali to nije uzeto u obzir, bili su predmet nepoštovanja i osude a možda i mešanja stranih trgovaca, koji su mislili da, ukoliko se ovde stvore takve pogodnosti, to će ugroziti njihovo poslovanje! Svi ovi faktori su uticali i ova zemlja je naučno u ova dva, tri veka, došla u stanje u industriji čije smo svedoci danas.

Značenje nezavisnosti u oblasti nauke

Vi, srećom, niste videli te dane, vi danas vidite da smo, hvala Bogu, napredovali. U vreme pre revolucije, za svakoga ko je bio obavešten, stanje u nauci i industriji bilo je za plakanje. Da je u to vreme postojao neko ko je imao dobar talenat, ne bi imao drugog izbora nego da ustane i ode! Trgovci mozgom odvodili su istaknute i aktivne mozgove u svoje

zemlje, i zemlje poput naše praznile od mozgova; u stvari im je pomognuto. Mi imamo zaostalost koju vi, ako Bog da, morate nadoknaditi; vaša generacija na svojim leđima nosi odgovornost da nadoknadi ovu tegobu. Ubrzajte malo kretanje i pratite ovaj naučni rad. Sada kada se ispostavilo da, Bogu hvala, imate dobar talenat, iskoristite ga. Sigurno će se u bliskoj budućnosti osetiti njegovi slatki plodovi; osetićete i vi sami, a ako Bog da, i zemlja će osetiti. Moramo težiti tome da zemlju učinimo naučno nezavisnom od drugih. Naravno, nauka nije nešto za šta neka zemlja kaže 'drugi nam ne trebaju', ne. Nauka je razmena, trgovina. Ako se u nekoj zemlji na neko vreme zatvore vrata nauke, i ona se ne koristi naukom drugih zemalja, izgubiće se ono što je samo po sebi talent. Nauka je jedna od kategorija koja se razvija i raste razmenom i trgovinom. Prema tome, ako kažemo da želimo da postanemo nezavisni, to ne znači da više ni sa kim ne treba naučno da sarađujemo, ne. Na vrhuncu nauke čovek mora i da daje i da uzima – u to nema sumnje – ali trenutna situacija naučno zaostalih zemalja je, nažalost, takva da njihovo naučno kretanje nije obostrano, već jednostrano. One moraju samo da mole i traže, neke nešto daju, ali ne daju puno! Danas su izvršno i superiorno znanje, kao i razvijena industrija, pogodnosti koje ne stoje na raspolaganju velikom broju zemalja. Ono uopšte ne prelazi njihovo okruženje i ovim zemljama nije dozvoljeno da ga koriste.

Put islamskog sistema, put dostizanja velike islamske civilizacije

Ovde se javlja pitanje: koja je to linija koju je za sebe ocrtao islamski sistem? Koji je to put koji je islamski sistem uzeo u razmatranje i prihvatio kao istinit? Sledeće pitanje je: ko su glavni akteri na ovom

putu – koji sigurno nije bez uspona i padova, izazova i iskušenja – i gde se u svemu tome nalazi institucija bogoslovije, odnosno sveštenstva? Koja je njegova uloga? Treća stvar je da u sadašnjem islamskom sistemu postoje izazovi u skladu sa prirodom ovog sistema; koji su to izazovi? Sa kojim preprekama, sa kojim poremećajima, sa kojim opozicijama, sa kojim pojavama se sistem mora suočiti? Način suočavanja sa ovim izazovima treba da bude predmet razmatranja, promišljanja i dubokog prosuđivanja bogoslova. Sledeće pitanje je koje su dužnosti sveštenstva danas? Imamo obaveze i ono što je preporučeno – ne bavim se zabranama – dakle, koje su dužnosti sveštenstva i bogoslovije danas? Kao što smo čuli iz izveštaja časnog direktora bogoslovije u Komu, tokom ovih nekoliko godina urađen je važan posao. Neka od ovih dela su ona čiji će se rezultati u budućnosti razmatrati srednjoročno, pa čak i dugoročno. To je urađeno i neke praznine su popunjene, ali mi i dalje imamo praznine koje treba da prepoznamo i pronađemo načine kako da ih popunimo. Na kraju, postoji peti odeljak, koji je savet vama, mojoj dragoj braći i deci.

Opšti pravac kretanja islamskog sistema

Prvo pitanje je: koji je opšti pravac islamskog sistema? Ako u jednoj rečenici želimo da odgovorimo na ovo pitanje, reći ćemo da je opšti pravac islamskog sistema postizanje islamske civilizacije. Naspram trenutne civilizacije – odnosno materijalističke civilizacije Zapada – može se i ne mora se predložiti neka druga civilizacija i govoriti o tome koji će elementi i faktori pomoći toj civilizaciji da se pojavi, bude trajna i stabilna. Ako se osvrnete na ono što govore promotori moderne zapadne civilizacije, oni će reći da je materijalistička civilizacija Zapada večna i ne-

promenljiva. Od samog početka ove civilizacije – odnosno od devetnaestog veka nove ere – pokrenuta je diskusija o konfrontaciji između tradicije i modernosti. To znači da sve ono što ona nudi čovečanstvu mora biti moderno, novo, sveže, neminovno, privlačno i poželjno, a sve što joj je suprotstavljeno je samo po sebi tradicionalno, zastarelo i kvarljivo. Ovakvu raspravu danas možete čuti u nekim našim intelektualnim krugovima; ali ovo nije nova diskusija, ovo je nastavak rasprave koja se u devetnaestom veku vodila na Zapadu sa ciljem da zapadna civilizacija sa svog puta ukloni sve kulture, sve civilizacije, svu civilnu infrastrukturu, sve ljudske i društvene odnose, sve ono što zapadna civilizacija ne voli, i da tako uz podršku materijalističke i kapitalističke moći s jedne, i vojne i političke i moći medija s druge strane, ovekoveči svoj apsolutni suverenitet.

Iluzorna, neizvodljiva i propala tvrdnja zapadne civilizacije

Videli ste, kada je u bivšem Sovjetskom Savezu i Istočnoj Evropi pao marksistički sistem – iako sam po sebi sistem nije bio nova civilizacija, već misao zasnovana na toj istoj zapadnoj civilizaciji, sa uglavnom

Moramo biti svesni toga da je ovaj veliki pokret islamskog sistema i kretanje ka toj idealnoj budućnosti – a to je stvaranje islamske civilizacije u kojoj nauka ide u korak sa moralom, materijalizam ide u korak sa duhovnošću i religijom, a politička moć sa pravdom – jedan postepeni pokret.

istim osnovama zapadne misli i civilizacije i istim materijalističkim temeljima, a istovremeno u suprotnosti sa zapadnim kapitalističkim aparatom i čuvarima i opsenarima zapadne civilizacije – pokrenuto je pitanje novog svetskog poretka i jedne supersile u svetu. Danas zapadna civilizacija, čak i među svojim članicama, nije postigla neophodno jedinstvo, koheziju i međusobnu lojalnost. Jedino što jeste postigla je veći materijalni rast, što je u prirodi materijalističke civilizacije, kao i povećanje, sveukupnost i celovitost potreba, dok je, istovremeno, zanemarila sve ostalo.

U materijalističkoj civilizaciji Zapada – kao što ste videli tokom poslednjih meseci – šta god da kažu, to je vezano za kreiranje i osmišljavanje drugog milenijuma! Da li je materijalistička civilizacija Zapada obuhvatila čitav prvi milenijum, pa sada hoćete da joj pripojite i drugi?! Da li je čovečanstvo zadovoljno sa ova dva, tri veka koji su prošli u znaku njene dominacije?! Da li je materijalistička civilizacija Zapada uspela da zaleći stare rane čovečanstva?! Da li je nestalo siromaštvo u svetu? Da li je nestala glad? Da li su nestali ugnjetavanje i diskriminacija? Da li je ljudima obezbeđeno spokojstvo? Da li je uspostavljena dobrota i čestitost? Tokom sva tri perioda – kolonijalnog, doba eksploatacije – kada dominacija zapadnih država nije bila tako direktna kao u kolonijalnom periodu već se odvijala kroz eksploataciju radne snage zaostalih i siromašnih zemalja putem prisilne i tajne dominacije koja im je oduzela čitav kapital i napunila džepove kapitalističkih kompanija – i u epohi medija i komunikacija – to jest danas – Zapad je uvek nastupao putem sile i prinude, demonstracije moći i ugnjetavanja drugih, a i danas u njegovim najvažnijim centrima postoji rasna diskriminacija i fašizam! I sa ovakvim zaleđem, sa svim tim nevoljama, sa svim tim problemima, materijalistička civilizacija Zapada polaže

pravo na večnost! Ali ova tvrdnja je iluzorna, neizvodljiva i neuspešna.

Sposobnost islamske civilizacije da zauzme prostor ljudskog života

Da, islamska civilizacija nesumnjivo može da zauzme prostor, i na isti način na koji su velike istorijske civilizacije mogle da zauzme prostor ljudskog života i osvoje neki region – veliki ili mali – i donesu im blagoslov ili štetu, i prođe kroz ovaj dug, složen i naporan proces i stigne do ove tačke. Islamska civilizacija će se u potpunosti manifestovati u vreme pojave Božijeg dokaza, našeg spasitelja imama Mahdija, neka Bog ubrza njegovo pojavljivanje; to je vreme kada će se pojaviti istinska islamska civilizacija i istinski islamski svet. Neki misle da je vreme dolaska blagoslovenog spasitelja kraj sveta! Ja kažem da je vreme njegove pojave početak sveta; to je početak ljudskog kretanja pravim Božanskim putem sa malo ili nimalo prepreka, ubrzano, kada se steknu svi uslovi i pogodnosti za to kretanje. Ako pretpostavimo da je pravi Božiji put širok, ravan i gladak, onda su svi poslanici u poslednjih nekoliko hiljada godina dolazili da bi izvukli ljude sa strmih stranputica i povelili ih ovim putem. Period pojave je period kada će čovečanstvo moći da odahne, da sledi Božiji put i sve talente u fizičkom svetu i u ljudima koristi na optimalan način. Danas se ljudski resursi ne koriste optimalno; kapaciteti se troše i uništavaju, a isto važi i za prirodne kapacitete. Sve ove pojave koje utiču na zagađenja životne sredine nastaju usled loše upotrebe prirodnih resursa. Čovek je pošao ovim putem, ali to nije pravi put, to nije jedinstven put. Znanje ima mnogo puteva, a čovek taj put može pronaći i njime zakoračiti u senci Božanskog sistema. U svakom slučaju, linija koju je ocrtao islamski sistem je linija dosezanja islamske civilizacije.

Sejed Iman Nuri, *Otpor*

Devijantnost, uzrok propadanja civilizacija

Propadanje civilizacija rezultat je devijacije. Kada dostignu svoj vrhunac, civilizacije zbog slabosti, zastranjenja i besmisla postaju dekadentne i propadaju. Danas kod zapadne civilizacije – koja je civilizacija nauke bez morala, materijalizma bez duhovnosti i religije i moći bez pravde – vidimo nagoveštaj ovog propadanja. Kada u okupiranoj Palestini jednog Palestinca nužda natera da nanese štetu agresivnom cionisti koji je tu tuđinac, pokrene se celokupna propagandna mašinerija Zapada da uveliča ovaj incident! Ako neko bude ubijen, u američkim i drugim časopisima širom sveta biće objavljena fotografija njegovog oca, majke, deteta i sestre kako plaču i tuguju! Danas je jedno dete u Palestini, tinejdžer, ubijeno u naručju svog oca, pred njegovim očima; u džamiji Al-Aksa puca se na muškarce, žene i decu koji se mole. Islamska Republika je putem svojih komunikacijskih sredstava prvog dana kontaktirale Evropu da dobije vesti od tamošnjih medija, ali je rečeno da tamo nema nikakvih vesti! Prvog i drugog dana u

Evropi, regionu dominacije zapadne civilizacije, ne postoji vest o ovako velikom događaju! Kako protesti postepeno eskaliraju, ljudi se svuda podižu, glas protesta raste; institucije koje tvrde da se zalažu za ljudska prava i objektivno izveštavanje onda bivaju prinuđene da daju informacije, koje su, naravno, nepotpune i manjkave nepotpune, jednostrane i nepravedne, u korist uzurpatora, a ne u korist potlačenog naroda! Sve su to znaci propasti i izopačenosti zapadne civilizacije.

Propadanje civilizacija jeste istorijsko pitanje koje se odvija postepeno

Naravno, ni pojava ni propast civilizacija ne dešava se iznenadno, već postepeno i ima svoje simptome. Danas mnogi zapadni mislioci obraćaju pažnju na ovu činjenicu, upozoravaju na nju i govore o tome. Zato se uopšte ne treba čuditi ako odnekud udari grom, na isti način na koji su nastale sve civilizacije sveta, i pojavi se neki novi plan i nova ideja za čovečanstvo oko koje će se u nekom delu sveta okupiti jedna nacija i formirati sopstveni politički sistem; i da će taj narod ustati i da će ljudi postupati u skladu sa neophodnim uslovima

koje ću pomenuti, i društvena elita pronaći svoju ulogu po kojoj će da deluje. Prema tome, ne postoji nikakva sumnja da će ova civilizacija rasti kao i sve druge civilizacije i poput Sunca koje postepeno izlazi i dostiže sredinu neba svojim zracima obasjati različite delove sveta.

Ponovno blistanje islamske civilizacije, neminovna sudbina sveta

Zato je ovaj islamski sistem onaj koji je sebi zacrtao razuman i logičan pravac kretanja. Ovo nije putanja koja se može zaustaviti, niti putanja čije su različite etape trajne i večne. To je evolutivni pokret koji je nastao na početku islamske revolucije, ta svetlost je zasijala u ovom delu sveta i zaslepila oči, a onda je uspeo da se stvori islamski sistem koji je od samog svog formiranja nastavio da se kreće i razvija sa raznim izazovima, problemima i mogućnostima. Ako ovaj sistem nastavi da se kreće ozbiljno i dosledno, i bude umeo da prepozna ono što je neophodno i postupa prema onome što je dužnost, to će neminovno dovesti do toga da islamska civilizacija svojim zracima ponovo obasja veliki deo sveta. Ne u smislu da se islamski politički sistem pre dolaska obećanog spasitelja nužno proširi na druge delove sveta; ne, značenje nije u tome, već je to civilizacija koja se zasniva na novoj misli, novoj reči, novom pogledu na ljudska pitanja i nudi nova rešenja za probleme čovečanstva. To je novi jezik koji razumeju i opažaju srca novih generacija ljudi i siromašnih slojeva u raznim društvima. To znači da se putem srca prenosi jedna poruka i da se ona postepeno širi i raste u različitim zajednicama. To je nešto što je izvodljivo. Imajući u vidu situaciju koju danas opažam u našoj zemlji, duboke korene koje u njoj ima islamska misao, i vrlo širok i opsežan pokret koji je nastao na

početku revolucije u cilju produbljivanja ove misli i danas je stigao na zavidno mesto, meni se čini da je ovakva budućnost islamskog sistema definitivna i neizbežna

Glavni akteri u stvaranju islamske civilizacije

Sledeće pitanje je – ko su glavni akteri na ovom polju? Želimo da vidimo gde se tu nalazi sveštenstvo, a vi, mladi učenici i tražitelji znanja – vi koji ste ovde uneli vaš dragoceni kapital – kako i gde želite da ga potrošite? Dakle, ko su ovde ključni akteri? Kao prvo, moramo biti svesni toga da je ovaj veliki pokret islamskog sistema i kretanje ka toj idealnoj budućnosti – a to je stvaranje islamske civilizacije u kojoj nauka ide u korak sa moralom, materijalizam ide u korak sa duhovnošću i religijom, a politička moć sa pravdom – jedan postepeni pokret. I on je, naravno pun uzbuđenja, ali u njemu svi znaju šta treba da rade. Svaki njegov korak je uzbudljiv, ali ovo veliko i trajno istorijsko delo, ovo delo koje se bavi generacijama i vekovima, ne treba mešati sa jednokratnim, delimičnim delima i sloganima. Ovo je posao koji se mora preduzeti korak po korak, gde je svaki korak čvršći od prethodnog i gde pažljivo pratimo svaki potez i budno posmatramo put kojim se krećemo.

Dva ključna elementa neophodna za stvaranje islamske civilizacije

Da bi se stvorila islamska civilizacija – kao i svaka druga civilizacija – potrebna su dva ključna elementa: jedan je produkcija misli, drugi, obrazovanje čoveka. Islamska misao je poput dubokog i prostranog okeana. Neko ko je došao do njegove obale, ili nekoliko metara uronio u njegovu vodu, ne može tvrditi da ga je upoznao. Krstarenje ovim ogromnim okeanom i dostizanje i otkrivanje njegovih du-

bina je nešto što bi svako trebalo da učini i što vremenom treba učiniti. U bilo koje vreme, srazmerno njegovim zahtevima, iz ovog ogromnog okeana znanja moguće je proizvesti misao. Jednog dana neki nepoznati ljudi čuli su reči pokojnog mučenika Motaharija; njegove reči bile su reči religije, Kur'ana i islama. Ali, mnogi ljudi koji su se bavili religijom, Kur'anom i islamom nisu bili upoznati s tim rečima! U svakom vremenu postoji mogućnost da upućeni mislioci, poznavaoi Kur'ana i hadisa i oni koji su upoznati sa metodom izvođenja zaključaka iz Kur'ana i hadisa, oni koji su upoznati sa islamskim učenjima i sadržajem Kur'ana, hadisima i islamskom tradicijom, ako poznaju zahteve i duh vremena, iz islamskih učenja mogu izvesti nove sadržaje. Uvek postoji nova reč, produkcija ideja i misli vodilja za čovečanstvo.

Drugi uslov je obrazovanje ljudi. Pogledajmo ko su ključni akteri tamo gde treba stvoriti misao i čoveka. Ti akteri su oni koji bi trebalo da budu kadri da usmeravaju mišljenje. Ovo je jedna dimenzija ovog pitanja. Budući da se ovaj put može preći samo nogama vere i snagom vere i ljubavi, moraju postojati oni koji su u stanju da u ljudima odneguju duh vere. Nesumnjivo je da su ti akteri oni koji upravljaju društvom – političari, mislioci i intelektualci, kao i svaki pojedinac koji može delovati u okviru svojih mogućnosti; međutim, uloga verskih učenjaka i onih koji koriste religijski metod za obrazovanje i vaspitanje, jedinstvena je. I onima koji upravljaju društvom potrebni su verski učenjaci da bi mogli da odigraju pravu ulogu. Isto važi i za političare i politički društvene aktiviste. Isto važi i za različite naučne i intelektualne krugove. Varnica iz reči jednog pobožnog verskog učenjaka koji poznaje zahteve i duh vremena može ukloniti tame iz srca; koliko ljudi je na ovaj način upućeno i usmereno. Njihova uloga je jedinstvena. Ona nije svojstvena

samo verskim učenjacima, ali je njihov položaj istaknutiji u odnosu na sve ostale iz očiglednog razloga što su ljudima neophodni religiozna misao i uverenja. Stvaranje islamske misli je neophodno za ovaj put, i ako verski učenjaci nisu prisutni, to ne može učiniti niko drugi. Naravno, svet religije, sa onim uslovima koji su potrebni, možda neće moći da odigra ovu ulogu. Ako nema ove uslove, neće moći. U sledećem odeljku razmotrićemo neka pitanja u vezi s tim. Naravno, i običan svet ima svoju ulogu, koja se ogleda u sprovođenju načela vere koje naređuje činjenje dobra, a zabranjuje činjenja zla, i pripremanju sebe za položaj da može da odigra tu ulogu.

Jedinstvena uloga sveštenstva i verskih učenjaka u stvaranje islamske civilizacije

Kada pogledamo delokrug sveštenstva i verskih učenjaka, ako su prošli sve stupnjeve ispravnog vaspitanja i obrazovanja, onda vidimo da je njihova uloga jedinstvena. Zbog toga je naš veliki imam postao uzor verskim učenjacima. Da nije bilo imama i njegovog toplog daha i čvrste i postojane logike i istrajnosti, i da nije mogao da pokrene veliku grupu verskih učenjaka, sigurno je da ne bi došlo do ovog velikog pokreta iranske nacije. Nijedna politička stranka, nijedna politička ličnost, nijedna akademska ličnost, nijedna poznata i popularna društvena ličnost ne bi mogla da uzburka ovaj veliki okean iranske nacije i izvuče ljude na ulice. To je moglo samo sveštenstvo i vođstvo našeg velikog imama sa onim njegovim odlikama, i da ta velika ličnost nije imala takve crte, to ne bi bilo lako izvodljivo. To je uloga jednog sveštenika koji poseduje neophodne uslove i pojavljuje se u odgovarajuće vreme i na taj način postaje očevidna i primećena njegova velika uloga u istoriji i svetu. To je pozicija sveštenstva.

Glavne komponente civilizacije islamske revolucije¹

(sa naglaskom na ulozi racionalnosti, duhovnosti i nauke)

Golamreza Hadže Sarvi
Muhammed Dževad Fathi
Muhammed Esfandijar

Apstrakt

Ljudska istorija pokazuje da je islamska civilizacija bila izvor velikih promena u raznim oblastima nauke i drugih ljudskih dostignuća, a njen doprinos ljudskom društvu prepoznaje većina naučnika u svetu; međutim, islamska civilizacija je u različitim vekovima bila povezana sa mnogim usponima i padovima, ali i pored toga duboka značenja i efekti njenog prenošenja uspeali su da održe njenu dinamičnost i plodnost u različitim vremenima. Rađanje islamske revolucije zasnovano je na činjenici da će insisitiranje na metodama i pravilima izvornog islama i njegovoj primeni dati novi duh napretku i razvoju islamske civilizacije. Iskustvo je pokazalo da islamska revolucija ima sposobnost da na inteligentan način i oslanjanjem na naučne principe prevaziđe zaostalosti iz prošlosti. Ako se uzme u obzir razvoj islamske civilizacije u prošlim vremenima, glavno pitanje je da li islamska revolucija može naglašavanjem određenih komponentata zauvek ojačati temelje islamske civilizacije. Studija se bavi suštinom i prirodom civilizacije, nužnošću izgradnje civilizacije i principima na kojima islamska revolucija može još jednom da promoviše položaj islamske civilizacije u svetu. Članak iznosi principe čija primena u islamskoj revoluciji ubrzava proces revolucije u izgradnji civilizacije. Iz ovoga sledi da su za brži i sveobuhvatniji razvoj islamske revolucije, čiji je konačni cilj dostizanja islamske civilizacije, od presudnog značaja komponente racionalnosti, duhovnosti i naučnosti.

Uvod

Problemi društava od početka ljudskog postojanja do danas proizilaze iz načina na koji čovek koristi svoj intelekt i kako poima pitanja i događaja vremena u kojem živi. Jedna od karakteristika ljudskih bića je evolucija i prolazak kroz faze

razvoja, a suština razvoja i evolucije može biti promišljanje i intelektualno rasuđivanje. Svako društvo, narodi i sistemi imaju neke svoje deklarirane ciljeve, koji su karakterisani prema kulturnoj i socijalnoj pozadini i tipu razmišljanja koji dominira tim sistemom i sposobnostima datog društva. Prirodno, jedan od najviših ljudskih ciljeva su razvoj i evolucija, za kojom streme sva ljudska društva, međutim, dolazak do ove etape odvija se na različite na-

¹ *Istraživanja islamske revolucije*, Naučno udruženje islamske revolucije u Iranu, vol. 3, zima 2015, br. 11.

čine. Svedoci smo da postoji malo društava koja pokazuju ispravan put u obrazovanju ljudi, jer principi, ciljevi, alati i strategije koji se koriste moraju biti sveobuhvatni i svestrani i utemeljeni na ljudskim principima i vrednostima. Očigledno je da u ovom procesu škole mišljenja mogu biti od velike pomoći, ali iz iskustva čovečanstva, vidimo da su društva i dalje izgubljena u lavirintu škola mišljenja i ideja, koje praktično ne samo da nisu razmrsila čvor ljudskog lutanja, već su mu pridodale i ljudske probleme.

Zbog svog sadržaja svaka od škola mišljenja je imala ulogu u postavljanju kulturnih i socijalnih temelja svog društva. Od početka svog postojanja na zemlji, ljudi su prošli kroz mnoge uspone i padove i postigli mnogo uspeha u prirodnim i humanističkim naukama. U današnje doba, koje je hiljadama godina staro i baštini iskustvo velikih civilizacija, društva još uvek nisu dostigla najviši nivo života. Vredne i moralno orijentisane škole mišljenja i civilizacije uvek su bile svetionik čovečanstva, a materijalističke i neznabožačke škole i civilizacije vodile su ljudska društva do dna bunara, ali kao što istorija pokazuje, istina i ljudske vrednosti nisu uvek ostajale skrivene.

U današnje vreme, škole socijalizma, liberalizma i druge ne samo da nisu uspele da ublaže ljudsku patnju, već su izazvale i velike socijalne, ekonomske i političke krize. U međuvremenu, škola islama je postala veliki izazov kome su se sa svojim namerama i motivima isprečile zapadne škole. Razlika između islamske i zapadne civilizacije može se sažeti u jednom, a to je božanski i neznabožački pogled na svet. Temelji zapadne civilizacije, koju su oblikovali zapadni mislioci sažeti su u materijalizmu i empirizmu, dok se islamski koncept temelji na učenjima proisteklim iz objave i Kur'ana kao i primeni racionalnosti i nauke.

Sloboda koja postoji u islamu potpuno se razlikuje od slobode na Zapadu. Islamski pogled na čoveka i svet potpuno se razlikuje od zapadnog. U osnovi naših principa i mišljenja stoje monoteizam, vaskrsenje i poslanstvo, čega nema u zapadnoj civilizaciji. Takođe, i shvatanje islama o konceptu pravde, slobode i ekonomije, razlikuju se od zapadnog pogleda na iste.

Islamska škola mišljenja, koja je nakon 1400 godina dostigla svoj kvantitativni i kvalitativni vrhunac i uticala na mnoga društva upućujući čovečanstvo na ispravne puteve, još uvek nije postigla svoje visoke ciljeve u vođenju ljudi, društava, država i vlada.

Kao najčistiji izvor istine, islam je zacrtao put čovečanstva i čovekova je dužnost da iskoristi ovaj Božanski blagoslov. Pojavom islamske revolucije u Iranu pod vodstvom ajatolaha Homeinija (ra), dogodio se veliki ljudski pokret i čudesna globalna promena koja je u kratkom vremenskom periodu prešla svoje geografske granice postavši uzor drugim zemljama u svetu. To je revolucija koja se desila posredstvom čoveka koji je savršeno i uzvišeno ljudsko biće. Zbog toga je islamska revolucija, uzimajući u obzir bogate karakteristike i sadržaj koji je inspirisan velikom školom islama, razvila potencijal da se celo čovečanstvo može okoristiti njenim spoznajnim izvorima i mogućnost da nadmaši sve postojeće civilizacije u svetu.

Sam islam se smatra najcivilizovanijom civilizacijom na svetu, ali zbog uspona i padova sa kojima se suočavao, a sada s pojavom islamske revolucije u Iranu, iranska nacija, koja, takođe ima bogatu istoriju i kulturu, udahnila mu je novi duh, pa se tako iranska kultura ukrstila sa dubokim sadržajem Božanske i islamske kulture koja potiče iz šiitske škole kako bi zajedničkim sposobnostima izgradili novu civilizaciju.

Rasprava o civilizaciji je vrlo široka i može obuhvatiti sve teme iz oblasti humanističkih nauka, i može se reći, sve naučne napore ljudi i društava za postizanje društvene usklađenosti i intelektualnog i socijalnog razvoja. Stoga, u raspravi o njoj i njenoj izgradnji, ne treba zaboraviti da civilizacije ne nastaju u kratkom periodu i da se protek vremena ne može smatrati glavnim faktorom u njenoj izgradnji, jer postoje narodi sa dugom istorijom koji još uvek nisu dostigli taj minimalni nivo civilizacije.

Jasno je da je civilizacija kvalitativna kategorija, a ne nešto što je u pojedinim definicijama ograničeno na kvantitativnu dimenziju. Kvalitativni pokazatelji jedne civilizacije mogu biti stepen razumevanja i entuzijazma tog društva u odnosu na svet oko sebe, što nazivamo pogledom na svet, i kvantitativni pokazatelji kao što su tehnologija i urbanizacija koje se koriste u dimenziji materijalnih potreba i komfora društva. Civilizacija ima direktan odnos sa ljudskom umom i intelektom čoveka, i svako društvo, koje je više kontemplativno i posvećeno ljudskoj racionalnosti, može proći kroz evolucione faze civilizacije

Pregled

Islamska revolucija u Iranu se u pogledu osnova i ideologije veoma razlikuje od drugih svetskih revolucija. Ako se ukratko osvrnemo na svetske revolucije i istražimo uzroke i faktore koji su do njih doveli, vidimo da oni nisu kompatibilni ni sa jednim uzrokom islamske revolucije u Iranu, pa zato svetski mislioci retko dolaze do zaključka koji su bliski stvarnosti, a uzrok tome treba potražiti u vrsti pogleda na svet primerenoj njihovom mentalitetu. Misao i mentalitet koji se formiraju na osnovu materijalnog pogleda na svet traže materijalne i prirodne uzroke za proučavanje neke pojave, a uzrok iranske revolucije mo-

že se objasniti samo verskim i Božanskim gledištem.

Mnogi priznaju da je iranska jedinstvena i da se među velikim revolucijama sveta ne može pronaći slična. U Iranu je došlo do revolucije koja je poremetila sve računice i dotadašnje jednačine.

Niko nije verovao da se revolucija može dogoditi bez podrške određene stranke ili organizacije oslanjajući se isključivo na religiju i njenu bazu, odnosno džamije. U svakom slučaju, vidimo da su i zapadnjaci ovu revoluciju smatrali novom pojavom (Zul-elm, 1389:14).

Zato je islamska revolucija Irana uticala kao prekretnica ne samo u islamskom, već i zapadnom svetu, tako da je u potpunosti dovela u pitanje osnove zapadnog intelektualnog sistema.

Islam je izgradio bogatu i prosperitetnu civilizaciju, koja se u nekim istorijskim periodima suočila sa dekadencijom, čiji uzroci su bili različiti. Kao poslednja religija, islam je došao, razvijao se i širio preko poslanstva Božijeg poslanika, Muhameda (s), i nebeske knjige, Kur'ana, dok se njegov glavni poziv, odnosno svrha, odnosila na stvaranje jedinstvene civilizacije u globalnim okvirima koja ima potencijal da spasi čovečanstvo od tame i obrazuje savršenog čoveka. Zbog toga, u ranom periodu Poslanikove misije, u skladu sa Božanskim i islamskim konceptima, islam je brzo napredovao i tokom samo jedne decenije prestigao velike civilizacije tog vremena, prodrevši na njihove teritorije. Ovo je bio početak civilizacije koja je tokom deset godina u geografskom pogledu pokrila velike delove sveta. Civilizacije nastaju i formiraju se tokom mnogih vekova i dugog vremena, ali islamska vera je za deset godina stvorila sopstvenu civilizaciju, jer je cilj islama bio da izgradi civilizaciju islama i proširi je širom sveta, što je u skladu sa Božanskom tradicijom.

*Obeležavanje dana pobeđe islamske revolucije
(u pozadini spomenik Azadi u Teheranu)*

Škola liberalizma, koja je proistekla iz zapadnog društva, sa rastom tehnologije koji je postigla i ideološkim konceptima koje je iznela, istakla se kao najznačajnija savremena civilizacija i model za većinu zemalja u svetu, tako da čak i Mišel Fukujama ovo doba naziva krajem istorije i civilizaciju liberalizma naziva najopsežnijom i najvećom ideologijom nakon koje se više neće pojaviti kompletna ideologija.

Sve do petog veka po islamskom kalendaru (11. vek), islam je imao uzlazni i evolutivni razvoj, koji je nakon toga, iz različitih razloga, zaustavljen, ali je njegov opšti duh bio dominantan u islamskim društvima. Do kraja dvadesetog veka, kada su socijalizam i liberalizam polagali pravo na globalnu dominaciju i strateško predvođenje, pojavio se fenomen islamske revolucije koja je poništila ideje ovih škola i nametnula se kao čvrst i uticajan pretendent na upravljanje svetom.

Problem je što zapadna civilizacija sada naglo propada, a usled ekonomske i socijalne krize više ne može da zadovolji potrebe svog društva. Zbog toga se na međunarodnom nivou pojavila potreba

za modelom koji ima koherentan i sveobuhvatan program i sistem mišljenja. Ova odlika, koja je specifična za islam, dovela je do islamske revolucije u Iranu, koja je bila zapaljena još pre mnogo godina.

Iranska revolucija je ubrzano započela svoj razvoj, isto kao islam na svom početku, ali ovog puta u zemlji čiji ju je narod dočekao svim svojim bićem.

Uzrok povezanosti Iranaca i islama, takođe, potiče iz čiste prirode Iranaca pre islama, da bi kasnije, dolaskom islama u Iran, iranski duh bio prožet dubokim Božanskim shvatanjima.

Sada, nakon trideset i tri godine i nakon smrti njenog osnivača, islamska revolucija Irana i dalje neverovatnom brzinom napreduje na svim poljima, i prema izveštajima svetske statistike, iranski naučni rast povećan je jedanaest puta.

Islamska revolucija Irana preživela je strašne oluje koje su je pogodile na početku od strane naizgled civilizovanih licemera i izašla kao pobednik iz nametnutog rata u kome su sve svetske velesile, i sa istoka i sa zapada pokušale da sruše ovaj sistem.

Ispitujući zašto su nakon revolucije, čiji je demokratski karakter bio očigledan

celom svetu usledili veliki napadi Istoka i Zapada u pokušaju da je sruše, moramo zaključiti da su oni bili svesni potpune superiornosti ove škole mišljenja zbog čega su osetili krajnju ugroženost.

Zato, vezano za civilizacijske karakteristike islamske nacije Irana, osvrnimo se na pozadinu i istoriju islamske i iranske civilizacije i videćemo blistave hroniku i svedočanstva koji su oslabljeni u vremenima ugnjetavanja i tiranije kada su moć i bogatstvo bili u rukama nasilnika, ali u svakom slučaju, i pod bilo kojim okolnostima, je njegov opšti duh prodro u biće nacija i pokazao svoju delotvornost.

Zato se ovde glavno pitanje odnosi na nedavne promene u Iranu. One ukazuju na indikatore islamskog modela koji uvodi u civilizaciju koja će nadahnuti ceo svet.

Prva korist: Civilizacija

Prilikom definisanja pojma civilizacija mnogi mislioci su izneli svoja mišljenja pri čemu je svaki na ovaj pojam gledao iz jedne perspektive. Neki su izneli niz različitih faktora za stvaranje i definiciju civilizacije, neki su civilizaciju opisali kao jednodimenzionalnu, a drugi kao višedimenzionalnu.

U svakom slučaju, i civilizacija se, kao i bilo koji drugi termin iz humanističkih nauka, može definisati na određen način.

Samjuel Hantington smatra da je civilizacija najviši oblik kulturnog grupisanja i najrašireniji nivo kulturnog identiteta (1374: 47); prema A. Tojnbiju, ona je proizvod genijalnosti manjine izumitelja i inovatora (Velajati, 1382, tom. 1, str. 30); Alame Muhamed Taki Džafari ovako definiše civilizaciju: „Civilizacija je skladno organizovanje ljudi u racionalni život na pravednim odnosima i učešćem svih pojedinaca i grupa u društvu u unapređivanju materijalnih i duhovnih ciljeva ljudskih bića u svim njihovim pozitivnim di-

Pojavom islamske revolucije u Iranu, iranska nacija, koja, takođe ima bogatu istoriju i kulturu, udahnila joj je novi duh, pa se tako iranska kultura ukrstila sa dubokim sadržajem Božanske i islamske kulture koja potiče iz šiitske škole kako bi zajedničkim sposobnostima izgradili novu civilizaciju.

menzijama” (Džafari, 1359, tom. 5, str. 161). Sumirajući date definicije, može se reći da je „civilizacija rezultat kulturne izvrsnosti i prihvatanja društvenog poretka. Civilizacija označava izlazak iz beduinstva i iskorak na institucionalizovani put društvenih poslova ili, prema rečima Ibn Hal-duna, pronalazak razvoja” (Velajati, ibid, tom. 1, str. 32).

1. Vera i civilizacija

Religija je glavno obeležje civilizacija. Kristofer Dovson (1889–1970), kaže da su velike religije temelji velikih civilizacija. Od pet svetskih religija koje je spomenuo Maks Veber, pored budizma, četiri religije – hrišćanstvo, islam, hinduizam i konfučijanizam, povezane su sa glavnim civilizacijama. Iako je budizam apsorbovan u kulture Kine i Japana i predstavlja glavnu religiju, on nije bio osnova velike civilizacije (Ibid, 477).

2. Činioci izgradnje civilizacije

Vil Djurant smatra da postoji četiri gradivna elementa civilizacije: predviđanje i oprez u ekonomskim poslovima, politička organizacija, moralne tradicije i težnja ka znanju i razvoju umetnosti. On smatra da

je pojava jedne civilizacije moguća onda kada se okončaju kaos i nesigurnost; jer tek kada nestane strah, do izražaja dolaze radoznalost, inventivnost i pronalazaštvo, i čovek se predaje instinktu koji ga prirodno vodi ka sticanju znanja, spoznaje i poboljšanju života. On neke civilizacijske komponente imenuje civilizacijskim faktorima, uključujući geološki, geografski, ekonomski, biološki, psihološki faktor, politički poredak, jezičko jedinstvo i moralni zakon, među kojima izdvaja ekonomski faktor (Vil Djurant, 3-7).

Prema Ibn Haldunu, svaka civilizacija prolazi kroz tri faze: fazu početne borbe, fazu pojave autoritarnosti i tiranije i, najzad, faza luksuza i korupcije koja označava njen kraj. Savremeni alžirski naučnik, Malik Ibn Nabi, takođe, smatra da islamska civilizacija ima tri faze, a to su duh, intelekt i instinkt i veruje da je u islamskoj civilizaciji, počev od osmog veka po islamskom kalendaru (14. vek), pa nadalje, započela faza dominacije instinkta nad duhom i da se ona udaljila od faze svog razvoja. Sve civilizacije, čak i one najjednostavnije, neprestano se razvijaju i menjaju. Iako nisu sve civilizacije evoluirale po određenom i jedinstvenom planu, ipak se može trasirati glavni put evolucije svake od njih (koji varira u svakoj civilizaciji u zavisnosti od njenih uslova). Primera radi, u svim civilizacijama razvoj poljoprivrede je imao prednost nad urbanizacijom, iako treba izbegavati to da se transformacija i evolucija jedne civilizacije pripiše određenom komponenti.

Umesto toga, u ovu materiju je uključen skup međusobno povezanih komponenti, a određivanje najvažnijih zavisi od uslova dotičnog društva (Linton, Ralf, 1378, 53-80). Konkurencija i sukob između civilizacija, s jedne, i unutrašnje promene društva, s druge strane, bilo usled prirodnih katastrofa poput zemljotresa, gladi ili fenomena izazvanih od strane čoveka po-

put rata i revolucije, mogu dovesti do pada civilizacije (Alamdari, 56).

3. Kur'an i osnovni uzrok pada civilizacija

Mnogi stihovi u Kur'anu odražavaju činjenicu da je glavni uzrok nestanka, propasti i uništavanja društava, civilizacija i dinastija njihovo vlastito ugnjetavanje i agresija, od kojih ćemo ovde navesti neke.

„A koliko je naselja koja smo uništili! Tad bi im došla sila Naša noću, ili dok bi oni prilegli u podnevu. Zato je bio priziv njihov kad bi im došla sila Naša, jedino što bi rekli: 'Uistinu! Mi smo bili zalimi'.” (Uzvisine, 4,5)

„A koliko smo gradova smrskali koji su bili zulumčarski i stvorili poslije njih narode druge?” (Verovesnici, 11)

„Časni Kur'an konačno predstavlja naslednike Zemlje kao pravedne ljude i ističe da će se Zemlja na kraju isprazniti od nasilnika i tirana, 'i želeli smo da obdarimo one koji su učinjeni slabima na Zemlji, i učinimo ih imamima, i učinimo ih naslednicima'.” (Kazivanje, 5)

Prema Kur'anu, glavne uzroke propadanja civilizacija treba potražiti u faktorima kao što su hedonizam, neposlušnost, ugnjetavanje, napuštanje principa odvrćanja od zla i naređivanje dobrih, korupcija i prostitucija, neznanje i slepo oponašanje. Svaki od njih je u određenoj meri uticao na propadanje kultura i civilizacija.

4. Neophodnost izgradnje civilizacije

U dokazivanju ljudske potrebe za društvom i civilizacijom, filozofi su izneli dobre dokaze i razloge; na primer, Farabi kaže: „Činjenica da ljudska bića imaju moć razgovora pokazuje da treba da komuniciramo jedni sa drugima, suština

ovog argumenta nalazi se kod Aristotela." Farabi zatim kaže: „Ovo je, takođe, potreba koju je u nas ugradio Stvoritelj; nismo izmislili jezik za zabavu, sposobnost razgovora i stvaranja zvuka sa značenjima nam je urođena. Dakle, ova snaga razgovora je zbog toga da bi se povezali sa drugim ljudima. Prema tome, u našoj prirodi je komunikacija sa drugima. Zbog toga u ljudskoj vrsti niste videli nikoga ko želi da živi bez drugih." (Taher-zade, 1389, 24).

Alame Tabatabai daje dobar uvod u ovu raspravu: „Najpre, složićete se da, ako se distanciramo od ljudi, gubimo osnovu za razvoj mnogih naših sposobnosti. Zato što su te sposobnosti usađene u našu prirodu i treba da se razviju, a pošto se razvijaju kroz zajednicu sa ljudima i formiranje gradova, neophodno je da ljudska bića zajedno i na osnovu njihovih brojnih potreba jednih prema drugima formiraju grad." (Ibid, 24).

Međutim, svaka civilizacija se formira na osnovu ključnih ideja, a kada se te ideje izopače, onda propada i sama ta civilizacija. U isto vreme, svaka civilizacija, zasnovana na sopstvenoj misli i uvidu, ima poseban kapacitet koji ne može da prevaziđe. Odnosno, glavna ideja civilizacije je ono što izgrađuje kapacitet te civilizacije. U drugom delu ove rasprave vratićemo se na ovu tačku i povezati je sa iranskim razvojnim modelom (*Kulturni koreni ekonomije*, Zbornik radova sa seminara o kulturi i razvoju, 1358).

„Tačno je da se svaka civilizacija zasniva na osnovnoj ideji i uvidu, ali ta ideja i uvid, sami po sebi nisu efikasni. Potrebno je izgraditi institucije koje će omogućiti da kapaciteti te civilizacije budu praktično dostupni ljudima. Odnosno, treba stvoriti odgovarajuće institucije u kulturi, politici, socijalnim, ekonomskim i naučnim oblastima pomoću kojih će te ideje procvetati i od kojih će to društvo imati koristi. Ovde treba napomenuti da su neke civilizacije

Da bi se oživela iranska islamska civilizacija, neophodno je redefinisati nacionalni identitet, ostvariti njegove posebnosti poput nacionalne kohezije i solidarnosti, stvaranja nacionalne svesti i orijentacije ka društvenom životu i određivanja mehanizama političke kulture.

bile i prošle, promenile se ili bile zamenjene, i ta interakcija i konfrontacija ovih uvida i ideja iz prošlosti uvek je bila i još uvek je prisutna. S tim u vezi, važna tačka naše diskusije je da se tokom procvata stvar nova svest koja želi da postane nova civilizacija; dakle, u sukobu je sa drevnom civilizacijom. Da bismo razjasnili ovo pitanje, uzmimo u obzir dve zajednice na koje smo ukazali. Društvo zasnovano na aristokratiji želi sistem vlasti koji se iz zadovoljstva i po definiciji oslanja na aristokratiju, odnosno, u takvim okolnostima vladar je taj koji preovlađuje, vladar se oslanja na aristokratiju. Ali uzmite u obzir društvo koje se zasniva na ljudskoj jednakosti." (Azimi, 1371, 174-177).

Druga korist: Kapaciteti islamske revolucije u izgradnji civilizacije

Prema karakteristikama koje je pokazala tokom svoje revolucionarne faze, islamska revolucija poseduje sposobnost da putem korišćenja škole islama postane primer sistema sa efikasnim i korisnim funkcijama na svetskom nivou. Karakteristike islamske revolucije u Iranu mogu se posmatrati iz sledećih dimenzija: (Horamšad va hamkaran, 130, 1390).

A. Revolucionarna transformacija: Islamska revolucija Irana dovela je do te-

meljnih promena i transformacije u političkim, socijalnim, kulturnim i ekonomskim strukturama iranskog društva. Revolucija iranske nacije smatra se jednom od velikih revolucija. Prema Samjuelu Huntingtonu, islamska revolucija Irana je brza, suštinska i energična promena u društvenoj strukturi, političkim institucijama, vrednostima, verovanjima i mitovima koji su dominirali iranskim društvom i njegovim liderima, aktivnostima i političkom aktivizmu.

B. Kulturocentričnost: Drugi pokazatelj islamske revolucije Irana je njena bitna kulturna usmerenost. Njena kulturna suština nije dovela u poteškoću samo teorije revolucije, već je izazvala i pozitivističku paradigmu koja dominira međunarodnim odnosima i teorijom glavnog toka, jer ove teorije, posebno realistička, ne priznaju konsolidacionu i formativnu ulogu nematerijalnih struktura i ideja u međunarodnim odnosima, i naglašavaju materijalne strukture koje su rezultat raspodele materijalne moći.

C. Nadnacionalizam: Diskurs islamske revolucije ima nadnacionalnu prirodu i identitet. Nadnacionalna revolucija, za razliku od nacionalne, ima vrednosti i ideale koji prevazilaze nacionalne geografske granice i ne pripadaju jednoj naciji. Shodno tome, islamska revolucija u Iranu je nadnacionalna, jer je ovaj revolucionarni diskurs zasnovan na šiitskom islamu, koji je univerzalna i nadnacionalna škola mišljenja i pogled na svet.

D. Inspiracija: Nadnacionalizam, oslobođenje i svet u koji je inkorporiran diskurs islamske revolucije inspirisali su druga društva, jer se ovaj diskurs zasniva na ljudskim i principima svojstvenim njegovoj urođenoj i iskonskoj prirodi, a oni uzimaju u obzir sve ljudske dimenzije. Mogućnost reprodukcije diskursa islamske revolucije u islamskim i društvima u razvoju je veća, jer je isti uspešniji u pogledu pre-

poznavanja i davanja odgovora na materijalne i duhovne probleme ovih društava.

Velike ljudske civilizacije prošle su kroz razne teškoće i stekle iskustva koja su im omogućila da stvore civilizovana društva, ali u slučaju islama to nije bilo tako, islam sa svojom izvanrednom snagom nije uspeo da uspostavi veliku civilizaciju u zemlji u kojoj nije bilo ni traga od kulture i pismenosti. „U istoriji se dogodio fenomen koji je nemoguće rešiti ako želimo da ga rešimo na osnovu običnih istorijskih jednačina, a to je da je nacija koja je bila lišena prednosti ljudske civilizacije podigla zdanje koje je izgradilo najveće ljudske civilizacije, a to je islamski pokret.”

Ko stvara civilizaciju? Za civilizaciju drevne Grčke i Rima, kojom se Evropa i danas, na kraju dvadesetog veka, i dalje ponosi i uzdiže je u svojoj istoriji i naučnim tumačenjima, je karakteristično da je svaki njen novi korak sledio prethodne. Zar jedna velika civilizacija tek tako kulja iz pustinje? Da li je tako nešto moguće? Ali, u slučaju islama, to se dogodilo. Oni koji nisu znali ni da čitaju, a kamoli da pišu, završili su tako što su pročitali različita dela i stekli naučno mišljenje koje su, potom, sučelili sa mišljenjima drugih, oni su ti koji su izgradili veliku civilizaciju. Pogledajte kako je to dugačak put.” (Obraćanje vrhovnog vođe zapovednicima Sepaha, 29. 6. 1393)

Treća korist: Dinamičnost islamske kulture put je ka civilizaciji

Jedna od naših važnih karakteristika jeste da smo središte šiizma u svetu, a šiizam je dinamična škola mišljenja, što znači da može da pruži adekvatne odgovore u skladu sa uslovima i potrebama društva. Naša druga karakteristika je dinamična komponenta iranske kulture. Naša kultura može razumeti i asimilovati komponente

drugih kultura i primeniti ih u skladu sa svojim potrebama i komponentama. To je nešto što smo viđali u istoriji Irana. Na primer, kada je islam došao u Iran, iranska kultura je bila u stanju da apsorbuje dominantne kulturne elemente islamske kulture i na kraju formira iransko-šiitsku kulturu. Treći element iranske kulture je potraga za znanjem. Ova osobina je pojačana religijskim učenjima u Iranu. Prema verskim učenjima, znanje se može primiti od svakoga, bez obzira na njegovu religiju ili nacionalnost, čak i iz Kine. Zbog toga u Iranu ne postoji kulturna prepreka za razvoj nauke. To dobro vidimo na primeru razvoja visokog obrazovanja u poslednje dve decenije.

Element inovacije i modernosti takođe je karakteristika iranskog društva. U poslednjih sto godina učinjeno je nekoliko nacionalnih napora da se odbaci tiranija i kolonijalizam. Iako su pobune i naponi često suzbijani ili bili neefikasni, ljudi sa novom organizacijom i novim vođstvom i dalje se bore da postignu svoje ciljeve. (Razmišljanje o iranskom islamskom modelu iz perspektive stručnjaka: Mostafa Tagavi, Jaser Hošnuis, 121, 1388).

Četvrta korist: Koraci za postizanje islamske civilizacije iz perspektive vrhovnog vođe

Model koji je postavio vrhovni vođa za dostizanje islamske civilizacije je postupan i uravnotežen. On smatra da je revolucija prvi korak ka stvaranju islamske civilizacije u svakoj zemlji, odnosno opsežna ljudska i islamska transformacije u tim društvima. Ti koraci su:

1. Stvaranje islamske revolucije

Vrhovni vođa pod islamskom revolucijom ne smatra puku revoluciju koja je praćena svađom i metežom, već svaki po-

stupak i čin koji dovodi do uklanjanja lažnih uverenja i zamenjuje ih ispravnim i racionalnim temeljima koji odgovaraju islamskim standardima. „Želimo da stvorimo poredak, organizaciju i državu u kojoj se mogu postići ti ciljevi. Ovo je dug i težak proces i započinje od islamske revolucije... revolucija je onda kada se uklanjaju pogrešni i na njihovo mesto stavljaju pravi temelji. Ona je prvi korak.“ (Obraćanje prilikom susreta vrhovnog vođe sa državnim funkcionerima, 12. 9. 1379)

2. Stvaranje islamskog sistema

Nakon revolucije, sledeći korak ka izgradnji islamske civilizacije je stvaranje verskog i islamskog sistema. „Odmah za revolucijom sledi ostvarenje islamskog sistema. Islamski sistem je praktična primena i sprovođenje u delo inženjerskog plana i opšteg oblika islama na nekom mestu. Kao kada je kod nas uklonjen carski, diktatorski, monarhistički, lični, nasledni, aristokratski i zavisni sistem i zamenjen pobožnim, verskim, narodnim, izbornim sistemom, i realizovan u tom generalnom obliku koji je propisan ustavom, odnosno kao islamski sistem.“

3. Stvaranje islamske države

Osnivanje islamske države je mnogo teže od prethodnih faza. U ovoj fazi opšti duh koji dominira državnim funkcionerima mora postati islamski. Država koja je oslobođena bilo kakve neislamske prakse i ponašanja na bilo kom polju „nakon pojave islamskog sistema, vreme je da se formira islamska država u pravom smislu; ili, jasnije rečeno, formiranje stanovišta i prirode državnika na islamski način, odnosno nas. Pošto ovo u prvo vreme uopšte nije izvodljivo, mora se stvarati postupno i sa naporom. Državni zvaničnici i funkcioneri moraju se prilagoditi odred-

Sajam knjiga u Teheranu

bama i uslovima koji se odnose na jednog islamskog zvaničnika. Ako ima takvih pojedinaca, treba da zauzmu položaj, a ako nisu usavršeni, onda treba da se usavrše. Ovo je treća faza koju označavamo kao fazu stvaranja islamske države. Islamski sistem je već došao; sada i vlada mora postati islamska; vlada u opštem smislu, a ne u smislu sastava ministara; mislim na tri grane vlasti, državne službenike i sve druge.” (Obraćanje prilikom susreta vrhovnog vođe sa državnim funkcionerima, 12. 9. 1379)

Sledeći korak, koji je teži od prethodna dva (ostvarenje islamske revolucije i uspostavljanje islamskog sistema), je stvaranje islamske vlasti, ali ne u smislu kabineta, već u smislu mene i vas, kao pojedinaca. Da se *mi* u pravom značenju reči islamizujemo u okviru ovog islamskog sistema; ovaj korak je teži od prethodnih. (Obraćanje prilikom susreta vrhovnog vođe sa državnim funkcionerima, 21. 9. 1380)

Sledeća faza nakon islamskog sistema je islamska država. Mi smo ovim putem išli. „Zvaničnici vernici, dobri ministri i predstavnici, državni funkcioneri sa verom, jedan za drugim su preuzimali poslove u zemlji; ali islamska država koja može obezbediti ciljeve iranske nacije i njihove velike revolucije je država u kojoj nema korupcije u administraciji, privilegija, neizvršavanja dužnosti, zanemarivanja naroda, naklonosti prema aristokraciji, pronevera državne blagajne i drugih stvari koje su neophodne u islamskoj državi.” (Beseda na molitvi petkom, Teheran, 28. 5. 1384)

Nakon uspostavljanja islamske vlasti moramo stvoriti islamsku državu. „Islamska vlast je ona koja stvara islamsku državu. Kada nastane islamska država, nastaje islamska civilizacija; tada će islamska kultura prožeti opšti prostor. Sve se to radi s pažnjom i pobožnošću; pobožnošću pojedinca i zajednice.” (Beseda na molitvi petkom, Teheran, 28. 5. 1384)

4. Islamska zemlja

Četvrta faza nakon ovoga je islamska zemlja. Ako vlast postane islamska u pravom smislu te reči, onda će zemlja postati islamska u pravom smislu te reči, pravda će biti uspostavljena, neće diskriminacija, siromaštvo će postepeno biti iskorenjeno, ljudi će steći istinsko dostojanstvo, njeno mesto u međunarodnim odnosima će biti unapređeno; tada će postati islamska

država." (Obraćanje prilikom susreta vrhovnog vođe sa državnim funkcionerima, 12. 9. 1379)

„Mi još uvek nismo stigli do islamske države. Niko ne može da tvrdi da je naša zemlja islamska." (Obraćanje prilikom susreta vrhovnog vođe sa državnim funkcionerima, 12. 9. 1379)

5. Islamska civilizacija

„Poslednja faza kroz koju prolazi iranska nacija je faza dostizanja islamske civilizacije, nakon čega sledi islamski svet. Od islamske države može se stvoriti islamski svet. Jednom kada se stvori obrazac, i u svetu će se pojaviti slični." (Obraćanje prilikom susreta vrhovnog vođe sa državnim funkcionerima, 12. 9. 1379)

„Ako iranska nacija ostane ovakva kakva je, Bogu hvala, bila do sada, i posle ovoga, blagodaću Božijom, ostane ista takva, i sačuva dragoceno jedinstvo, svest i svesnost i svoju čvrstu vezu sa zvaničnicima i milošću Božijom, na najvišim nivoima ovog sistema uvek budu dostojni službenici spremni da joj služe, sveti sistem Islamske Republike imaće mogućnost da ojača temelje islamske civilizacije u ovoj zemlji, ali i u svim islamskim zemljama i islamskim društvima." (Obraćanje prilikom susreta vrhovnog vođe sa državnim funkcionerima, 6. 2. 1376)

Peta korist: Zahtevi civilizacije proistekle iz islamske revolucije

A. Uloga racionalnosti u civilizaciji proistekloj iz islamske revolucije

1. Doslovno značenje racionalnosti

Racionalnost je pojam koji se gradi od prideva racionalni, u smislu koji se pripisuje intelektu. Sam intelekt je pojam i u osnovi ta reč znači zabrana i sprečavanje

(Al Đuhari, 5, 1990/1769). Prema tome, dužnost intelekta je da obuzda, zabrani i spreči svaku vrstu poremećaja i zla. Zato je intelekt garant opstanka dobrih i poželjnih stvari i sprečava pojavu loših i nepoželjnih stvari.

2. Značenje termina racionalnost

Od davnina se u filozofij razum koristio u opštem smislu. U jednom od ova dva značenja, razum je apstraktna, nematerijalna tvar koja je apstraktna sama po sebi i u praksi i postupcima, i nezavisna od materije. Prema drugom značenju, razum je sposoban da opaža opšte stvari i apstrakcije. Zapravo, treba reći da on takođe opaža opštosti jer su apstraktne, odnosno razum je dokaz apstrakcija, i ako nije potčinjen čovekovim animalnim silama, neće pogrešiti. Čovekova greška proizlazi iz dominacije drugih sila, kao što su osećanja, iluzija i mašta. Ako razum prevlada, čovek ne greši. (Sadeki, 1386, 41)

3. Racionalizam u očima zapadnih mislilaca

Jedan od koncepata zapadne civilizacije je racionalizam, koji se pojavio nakon renesanse i u periodu prosvetiteljstvu mu se pridavala velika pažnja. Kant naglašava važnost racionalizma: „Čovekove prirodne sposobnosti se razvijaju na način koji je u skladu s njegovim rasuđivanjem i razmišljanjem. Najviša ljudska sposobnost je njegov intelekt. Kada je priroda čoveku podarila moć intelekta, ona je sa njim koordinisala ostatak njegovih telesnih organa." Veber je jedan od mislilaca koji je mnogo pažnje posvetio racionalnosti u modernim društvima. Koncept racionalizma koji izlaže Veber podrazumeva svaku aktivnost koja se zasniva na tačnoj spoznaji odnosa između ljudi i sredstava i njihove životne sredine kako bi se postigla veća

efikasnost u organizovanju života. Vebero-vo shvatanje racionalizma, kao što je slučaj i sa drugim zapadnim filozofima podrazumeva izbor najefikasnijeg i ne nužno najlegitimnijeg sredstva na raspolaganju za postizanje cilja (savremeni razum naglašava precizan proračun određenog i dostižnog cilja i odbacuje ulogu svakog faktora i sile nad kojima čovek nema kontrolu ili spoznaju u ljudskim postupcima). Mnoga područja koja nisu u skladu sa modernim razumom, poput metafizičkih pitanja se diskredituju i dovode u pitanje. (Ibid, 44)

4. Racionalnost u islamu

Postoje mnoga predanja časnih potomaka Poslanikove porodice (s) u kojima se govori o vrednosti i važnosti razuma, gde se razum spominje kao najvažnije i najdraže Božansko stvorenje i merilo za kaznu i nagradu. Imam Bakir (as) je rekao: „Kada je Bog stvorio razum, poslušao je sve što Mu je zapovedio i klonio se svega što Mu je zabranio. Tada je Bog rekao: „Kunem se Svojom slavom i dostojanstvom, nisam stvorio stvorenje koje Mi je draže od tebe i tebe sam u potpunosti razdelio samo onima koje volim.“ (Kulejni, 1365, vol. 1, 10; Amuli, 1412, vol. 1, 39).

Razum je najveći čovekov kapital. Imam Sadik (as) prenosi da se Božiji poslanik (s) obratio Aliju sledećim rečima: „O, Ali! Ne-znanje je najveće siromaštvo, a razum je najveći kapital.“ (Kulejni, 1365, vol. 1, 10).

Racionalni pogled zajedno sa planiranjem i procenom, inteligencijom i promišljanjem dovodi do toga da ni na jednom putu ne posrnemo i ne odemo na stranputicu. Religioznost, pravda, slobodoljublje i bilo koji drugi islamski i ljudski ideal, ako ih ne prati racionalnost, ne samo da nas ne mogu odvesti do cilja, već i otežavaju i dovode do zastranjenja (Kalibaf, Posebno izdanje o istoriji magazin Džam-e

džam, avgust 2008.) „Ako je pravda odvojena od racionalnosti i duhovnosti, to više neće biti pravda koju tražite, to uopšte neće biti pravda. Ako se razum i mudrost ne koriste u prepoznavanju pravde, čovek će zalutati i otići u zabludu, i može pomisliti da je pravda nešto što ona nije, a sa druge strane, neće videti ono što pravda jeste. Zato su racionalnost i procena neophodni uslovi za postizanje pravde.“ (Vrhovni vođa, 84 prilikom susreta sa članovima devetog saziva vlade).

5. Racionalni pogled u kombinaciji sa Božanskim

Civilizacija se može graditi isključivo na filozofskom razumu i želi da odgovori na ovu ljudsku dimenziju, poput civilizacije drevne Grčke. Međutim, budući da takav razum ne formira sve čovekove dimenzije, ljudi kroz takvu civilizaciju ne mogu da zadovolje duboke dimenzije svoje ličnosti. Iz tog razloga puka racionalna civilizacija koja u sebi nema Božansku iskru i ne pruža odgovore na svete aspekte čoveka osuđena je na propast. Jer čovek želi civilizaciju koja je u stanju da komunicira sa njegovim bićem (Isto, 45). Da, tip grčke civilizacije koja se pojavila kroz ličnosti poput Sokrata, Platona i Aristotela bolja je od moderne civilizacije Zapada, ali s tim razumom čovek ne može da postigne rezultate za kojima traga. To će reći, čak ni civilizacija ograničena samo na racionalni um nije dovoljna za ljudski život, to jest, čovek u krajnjem ne može da dođe do zaključaka koji su mu neophodni u svim aspektima njegove ličnosti. (Isto, 45).

6. Uticaj filozofije i misti na civilizaciju

Na filozofij treba gledati pozitivno na dva načina, jedan je taj da se putem

Svetilište imama Reze u Mašhadu; osoblje svetišta spremno da pruži pomoć nepokretnim hodočasniciima

rasuđivanja može spoznati postojanje istina u univerzumu, a drugi je da se putem argumentovanja ideja izbavimo iz ponora sujeverja. Imajte na umu, naravno, da je filozofij u šiizmu imala blagosloven razvoj, jer je, u sadašnjem trenutku transcendentna filozofij Mula Sadre praktično označila približavanje razuma srcu i prešla je put od sumnje u postojanje do sumnje u pokazivanje, drugim rečima, napredovala je od dokaza do gnoze, a ljudi poput imama Homeinija i Alame Tabatabajija praktično su zakoračili putem filozofij koji ih je u konačnom doveo do gnoze.

Sa transcendentnom filozofijom do izražaja je došla misao koja je i zadovoljila verovanja i uzburkala srca, nešto što je

današnjoj generaciji preko potrebno i zato se veruje da je imala značajnu uloga u stvaranju islamske civilizacije. Na seminaru održanom u čast Mula Sadre, pod nazivom „Transcendentna filozofij ima moć da gradi civilizaciju“, profesor Vilijam Čitik postavlja pitanje: „...i zaista, zar je moguće da, u cilju spasenja, ne bude-mo svesni tako velikog kapitala, koji je započeo sa Farabijem, a završio se sa Mula Sadrom, i u sebi, odnosno u tekstovima Kur’ana i hadisa, krije ogromne riznice kontemplacije? Ono za čim su na različite načine tragali Farabi, Ibn Sina i Suhrevardi, ostvareno je u filozofij transcendentne filozofij Mula Sadre. Ono što se može smatrati pogodnom alternativom za modernizam jeste snažan logički um i duboko mistično srce, i uzvišena mudrost i gnoza Ibn Arabija imaju snagu alternati-

ve, i nošen tim zaleđem i kapitalom imam Homeini je uspeo da skrene pažnju na šiizam i povede omladinu ka ostvarenju islamske revolucije, i kasnije kroz svetu odbranu u osmogodišnjem nametnutom ratu." (Isto, 422-423)

7. Pokazatelji racionalnosti islamske revolucije

7.1. Verska demokratija

Jedna od najvažnijih potvrda racionalnosti bila je institucionalizacija demokratije u islamskom društvu i vladi.

Prvi primer bio je izbor demokratije za politički sistem zemlje; to znači oslanjanje na glasove ljudi. Odabir demokratije bio je jedna od jasnih pokazatelja imameve racionalnosti u njegovoj životnoj i spasonosnoj školi mišljenja. Našom zemljom su vekovima vladale određene vlade, pa čak i u periodu kada je u Iranu nastao ustavotvorni pokret i kada je naizgled u zemlji formalizovana vladavina zakona, dok su, zapravo, tiranija i diktatura iz doba Pahlavija bile ubojitije, teže i tragičnije od tiranije iz perioda njenih prethodnika. U zemlji koja ima ovakvu prošlost, naš veliki imam je imao priliku da pitanje prisustva naroda i narodnih izbora pretvori u institucionalizovanu činjenicu. Naš narod nikada nije okusio slobodne izbore, osim u vrlo kratkom periodu na početku ustavotvorne revolucije. U takvoj zemlji, u takvoj atmosferi, naš veliki imam je još na samom početku institucionalizovao izbore u zemlji. Mnogo puta ste čuli da je tokom trideset dve godine, koje su prošle od pobeđe islamske revolucije, u zemlji održano oko trideset dva ili trideset i tri izborna ciklusa, na kojima su ljudi slobodno izlazili na birališta i davali svoje glasove i na taj način davali legitimitet za formiranje organa vlasti kao što su parlament, vlada, veće stručnjaka, gradska ve-

ća i slično. Ovo je bio najočigledniji primer racionalnosti našeg velikog imama. (Obraćanje vrhovnog vođe, 14. 3. 1990.)

7.2. Mudrost i inteligencija u osetljivim i odlučujućim trenucima islamske revolucije

Još jedan pokazatelj racionalnosti islamske revolucije je mudrost i inteligencija imama Homeinija koji su bili čvrst temelj za napredak islamske revolucije. Vrhovni vođa o njemu kaže:

„Još jedan primer imameve racionalnosti i njegovog oslanjanja na mudrost i inteligenciju je njegova upornost i nepokolebljivost pred neprijateljem. Imam nije imao poverenja u neprijatelja. Kada je pravilno prepoznao neprijatelja iranske nacije i ove revolucije isprečio mu se poput visoke planine. Imam se kretao upravo suprotno od shvatanja onih koji su mislili i misle da razum zahteva da se čovek ponekad povuče pred neprijateljem. Racionalnost imama i zrela mudrost ovog Božanskog čoveka doveli su ga do zaključka da i najmanja fleksibilnost, najmanje odstupanje i najmanje mekoća dovode do napretka neprijatelja.”¹

7.3. Ubrizgavanje duha samopouzdanja i samooslanjanja u naciju

Imam Homeini (r.a.) ponovo je oživeo duh samopouzdanja i samooslanjanja u iranskoj naciji: „Još jedna manifestacija imameve racionalnosti bilo je ubrizgavanje u naciju duha samopouzdanja i samooslanjanja. Tokom mnogih godina, od početka dominacije i ulaska zapadnjaka u ovu zemlju – odnosno od početka 19. veka, posredstvom svojih agenata i pomagača, zapadnjaci su raznim analizama neprestano omalovažavali iransku naciju,

¹ Saopštenje vrhovnog vođe, 4. jun 2011.

ponižavali je, ubeđivali je da ne može, da nema naučnog delovanja i napretka i da nije sposobna za rad i da stane na svoje noge. Vođe pahlavijskog režima i oni pre njega, redovno su ponižavali iransku naciju. Govorili su, ako je moguć neki napredak i ako treba obaviti neki veliki posao, to se mora učiniti pomoću Zapada, jer iranska nacija za to nije sposobna. Veliki imam je takvoj naciji ulio duh samopouzdanja i to je postalo prekretnica za iransku naciju. Naš napredak u nauci, industriji, u svim sferama života, rezultat je ovog samopouzdanja. Danas se naši mlađi Iranci, naše iranske zanatlije, iranski naučnici, iranski političari i iranski misionari osećaju osnaženima. Veliki imam je stavio ovaj naš slogan 'mi možemo' u dubinu duše ove nacije. Ovo je bila jedna od važnih manifestacija racionalnosti velikog imama." (Saopštenje vrhovnog vođe, 12. 3. 1990)

7.4. Izrada ustava

Izrada ustava je još jedan aspekt racionalnosti imama Homeinija: „Još jedno oličenje racionalnosti bila je izrada ustava. Imam je posredstvom izbora imenovao nacionalne eksperte da naprave nacrt ustava. Oni koji su radili na ustavu to su učinili na osnovu izbira od strane nacije. Imam nije postavio neku posebnu grupu da napiše ustav, to je bilo prepušteno naciji. Nacija je svojim znanjem i prepoznavanjem izabrala stručnjake i oni su izradili ustav. Potom je imam taj ustav ponovo dao na glasanje i u zemlji je održan ustavni referendum. Ovo je jedna od manifestacija imamove racionalnosti. Na ovaj način imam je ojačao temelje sistema. I pravno, politički, društveno i naučno, imam je doneo jedno čvrsto pravilo na osnovu kojeg se može utemeljiti velika islamska civilizacija." (Saopštenje vrhovnog vođe, 12. 3. 1990)

7.5. Jačanje nacionalnog identiteta jedna je od manifestacija racionalnosti islamske revolucije

Svi članovi društva bez izuzetka svesni su značaja i vrednosti nacionalnog identiteta, jer je to komponenta koja svakom društvu i zemlji obezbeđuje različit stepen kulturnih identiteta. Jačanje ove komponente u Iranu, zajedno sa kombinovanjem religije i kulturne dinamike islama, može biti najbolja opcija za nacionalni verski identitet. S tim u vezi, knjiga „Oživljavanje iranske islamske civilizacije“ ukazuje na jačanje nacionalnog identiteta. Da bi se oživela iranska islamska civilizacija, neophodno je redefinisati nacionalni identitet, ostvariti njegove posebnosti poput nacionalne kohezije i solidarnosti, stvaranja nacionalne svesti i orijentacije ka društvenom životu i određivanja mehanizama političke kulture. Nacionalni identitet, koristeći simboličke faktore kao što su jezik, religija, istorijska prošlost i zajednički interes, može doprineti društvenoj harmoniji i nacionalnoj solidarnosti. Nacionalni identitet, takođe, može odrediti kolektivni put i svrhu pojedinaca u društvu.

B. Uloga scijentizma u civilizaciji islamske revolucije

1. Uloga „naučnog sistema“ u civilizaciji

Svaka civilizacija ima moćan, dinamičan i plodan naučni sistem, a ključni razlog njenog rađanja i procvata bile su progresivne aktivnosti istaknutih naučnika. Na tome su utemeljeni najvažniji delovi i komponente naučnog sistema u svakoj civilizaciji. (Rahimi, 73, 1393)

- A)** Obrazovni sistem;
- B)** Naučna tradicija, ili pojedinačne i kolektivne metode usvojene u sticanju i prenošenju naučnog znanja;

- C) Metoda istraživanja i sticanja novih znanja;
- D) Način primene nauke u praksi.

Koreni islamske civilizacije ne mogu se spoznati i analizirati bez naučnog sistema koji proizilazi iz islamskih učenja; jedan od najvažnijih faktora za razvoj i prosperitet islamske civilizacije su principi i načela izvedeni iz islamskih učenja u vezi sa sistemom nastave, učenja, realizacije i inovacija. Izvorište utemeljene i plodne civilizacije koja se pojavila u islamskom svetu, i nekoliko vekova je smatrana najistaknutijom i najbogatijom na svetu, je u školi mišljenja u kojoj nauka i naučnici imaju jedinstveno mesto. S druge strane, najvažniji faktori po kojima se islamski naučni sistem izdvaja od ostalih sistema, kao što su iranski (pre islama), kineski, indijski, grčki i zapadni, jeste moralno ponašanje, delanje, tradicija sticanja novih znanja i metodologija. Ogroman broj naučnih otkrića muslimanskih naučnika zasnovan je ili na određenoj naučnoj tradiciji, na koju se oslanja većina zapadnih naučnih metoda i filozofija ili je pod njenim direktnim uticajem. Principi i pravila sadržani u naučnoj tradiciji u islamskoj civilizaciji mogu se razmotriti u sledećim slučajevima.

Princip 1: Zaveštanje nauke, prenošenje, proučavanje i razumevanje dela ranijih mislilaca,

Princip 2: Mudro i kritičko korišćenje dela ranijih naučnika,

Princip 3: Nasleđe i inovacije,

Princip 4: Slobodno razmišljanje, traženje istine bez predrasuda,

Princip 5: Sveobuhvatnost u sticanju naučnog znanja, jedinstvo nauka u islamskoj epistemologiji,

Princip 6: Metodičnost u sticanju znanja; eksperimentalna metoda u prirodnim naukama,

Princip 7: Primena znanja; znanje okrenuto praksi,

Princip 8: Naučna poniznost,

Princip 9: Prikladna naučna rasprava,

Princip 10: Pisanje i objavljivanje rezultata naučne delatnosti,

Princip 11: Ritual podučavanja i učenja,

Princip 12: Podnošenje nedaća i suočavanje sa teškoćama.

Poštovanjem i primenom ovih principa u sadašnjoj eri i u akademskom i obrazovnom sistemu u islamskoj revoluciji od strane menadžerske, naučne i akademske elite, nove teorije u oblasti znanja i njihova integracija sa praktičnim veštinama mogu omogućiti da revolucija postane avangarda na svetskoj sceni.

Sciјentizam na Zapadu: Sciјentizam je jedan od glavnih koncepata i karakteristika moderne misli, gde se akcenat stavlja na naučne i eksperimentalne nalaze dobijene iskustvom i ljudskim intelektom, i koji se smatraju dovoljnim za upravljanje društvom, pri čemu nema potrebe za metafizikom i nematerijalnim pitanjima

2. Islamska civilizacija sa naglaskom na sciјentizmu

Karakteristika islama je bila da je u vrlo kratkom vremenskom periodu uspeo da proširi svoje ideološke temelje ne samo u arapskom društvu već i u velikom delu sveta, kao što Vil Djurant u Istoriji civilizacije kaže: „Ne postoji čudesnija civilizacija od civilizacije islama. Da je bio zagovornik stabilnosti, krutosti i jednoobraznosti, održao bi društvo na istom nivou

kao što je arapska zajednica, ali, islam je (za manje od jednog veka) uspeo u sebi da da okupi ogromne susedne civilizacije i od njih stvori veću civilizaciju.”

3. Humanističke nauke i civilizacija u islamskoj revoluciji

Već nekoliko godina kod nas jača značaj i vrednost humanističkih nauka. Humanističke nauke u naprednim i razvijenim društvima imaju status civilizacijskog dostignuća i kapitalnog kredibiliteta, a socijalno planiranje i kreiranje politika za postizanje kapitala potrebnog za društveni život u modernoj eri zasniva se na ulaganju u humanističke nauke. Međutim, u manje razvijenim društvima ili društvima koja teže razvoju i napretku, humanističke nauke se često opisuju kao apstraktno i subjektivno znanje koje se bavi skupom opštih osnova i nematerijalnim i beznačajnim konceptima, značenjima i temama. Uprkos činjenici da su u poslednjoj deceniji humanističke nauke u Iranu imale značajnu vitalnost, one i dalje deluju ranjivo. (Hursandi Tasko, 1: 1388).

Uređenost, utemeljenje, produkcija kulture i reprodukcija civilizovanih iskustava mogu se smatrati najvažnijim funkcionalnim implikacijama humanističkih nauka. Stoga, da bi ostvarile tako složene i delikatne funkcije, humanističkim naukama potrebna je teorijska podrška i naučni nadzor više nego bilo koje drugo znanje. Humanističke nauke u Iranu, u svom savremenom značenju, ne samo da nisu uspostavljene, već nismo ni doneli tačan sud i realni zaključak o njihovoj valjanosti i vrednosti. Drugim rečima, još uvek ne znamo kako humanističke nauke koriste nama i našem društvu, i dalje sumnjamo u neophodnost i valjanost kapitalizma i ne obraćamo pažnju na posledice ove sumnje i neznanja. Zato se mora priznati da nisu nedovoljna i neadekvatna samo

naša znanja o humanističkim naukama i njihovom kapitalnom kredibilitetu, već su slabi pokušaji da prepoznamo način gledanja i preispitivanja našeg pristupa humanističkim naukama.

4. Značaj obrazovnog sistema (škola i univerzitet)

Institucija obrazovanja je najvažniji faktor koji utiče na proces socijalizacije pojedinaca, a takođe je obrazovanje prepoznato kao najsigurniji i najkorisniji put ka društvenim promenama. Međutim, iranski obrazovni sistem, se u pogledu kvaliteta na svim novima (osnovno, visoko, tehničko i stručno obrazovanje), suočava se sa mnogim teškoćama koje su, zajedno sa rešenjima, pomenute u nastavku.

- 1 – Neusklađenost obrazovnog sistema zemlje sa potrebama, promenama i razvojem društva što dovodi do nedostatka zapošljavanja obrazovanih ljudi na radnim mestima.
- 2 – Drugi problem obrazovnog sistema u zemlji je što se naglašavanjem oslanjanja na udžbenike kod studenata stvaraju ograničenja i sprečavaju bilo kakvu kreativnost i inovacije.
- 3 – Treći problem obrazovanja u zemlji vezan je za način prezentacije građe i vrstu nastave koja se u potpunosti zasniva na starim i tradicionalnim metodama.

5. Misija i funkcije univerziteta

Univerzitet, kao složena kulturna institucija i važan centar, doprinosi moralnom i socijalnom poretku i odgovoran je za poboljšanje kvaliteta života i održavanje dinamičnosti i vitalnosti društva. Ova velika socijalna institucija, takođe, deluje kao prethodnica promena i praćenjem društvenih i kulturnih promena, posebno na

*Tehnički i strukovni koledž doktor Šarijati,
svečana dodela diploma*

polju nauke i tehnologije, osnažuje i priprema društvo za dominaciju važnim budućim događajima. UNESCO je označio tri opšte funkcije univerziteta:

1. proizvodnja znanja (istraživanje);
2. prenošenje znanja (obrazovanje);
3. širenje znanja (usluge).

Prema tome, ako neka zemlja želi da poseduje ili izgradi civilizaciju, neophodno je da u pravcu postavljenih ciljeva na dinamičan i aktivan način izgradi kulturu, a jedan od važnih uticajnih sektora u ovoj oblasti su univerziteti. Univerzitet gradi i uzdiže opštu kulturu zemlje u svim njenim dimenzijama i kroz sveobuhvatno određenje jedne civilizacije, i to poboljšanje se potom opaža u raznim industrijskim, socijalnim, političkim, kulturnim i ekonom-

skim oblastima, zatim se sve to ostvaruje na duži rok kroz javnu kulturu te civilizacije.

S druge strane, pored formiranja i reprodukcije civilizacija, univerziteti takođe igraju ključnu ulogu u njenoj dinamičnosti i kontinuitetu. U procesu socijalizacije univerzitet prenosi kulturu na opšti nivo društva. U ovoj tranziciji nacija stiče svoj identitet; nacija bez identiteta je bez korena i izgubljena u tokovima vremena i događaja, menja se i lako postaje ranjiva prema strancima i pod naletima kulturne invazije se transformiše i na kraju gubi svoju civilizaciju. Univerzitet daje identitet društvu i na putu stvaranja ovog identiteta u njemu se stvara pokret, napor i želja za samodovoljnošću i samostalnošću, koristi svoju kreativnost i kroz preduzetništvo obezbeđuje održivi razvoj i u njegovom okviru civilizacija nastavlja svoje trajanje, neprestano održava dinamiku i napreduje.

Sledeće strategije su neophodne da bi se pokrenuli, oslobodili se postojećeg stanja i postigli željenu situaciju, a to je nastanak blistave civilizacije u ovoj ogromnoj zemlji:

- 1 – Reforma naučnog i kulturnog sistema ocenjivanja univerziteta fokusiranjem na negovanje kreativnih i preduzetničkih ljudi i stvaranje preduzetništva;
- 2 – U procesu privlačenja studenata, obraćanje pažnje na kvalitet zajedno sa kvantitetom, na način da na univerzitet stupaju ljudi koji bi tokom studija pokazali neophodne analitičke sposobnosti i bili studenti u pravom smislu te reči;
- 3 – Udaljavanje univerziteta od politike, posebno njegovih istraživačkih odeljenja, kako bi mogli da nastave sa svojim profesionalnim radom, dalje od bilo kakvog njenog uplitanja;
- 4 – U program svih univerzitetskih odseka treba uvrstiti nekoliko nastavnih jedinica kako bi se studenti upoznali sa civilizacijskom i kulturnom slavom islamskog Irana i stekli uvid u svoj slavni i duboko ukorenjeni iranski i islamski identitet u svim domenima i kako ne bi bili uplašeni od stranih kultura;
- 5 – Smanjiti broj nastavnih sati univerzitetskim profesorima, dok članovi nastavnog veća ne bi trebalo da se angažuju osim u pitanja nastave i istraživanja u izvršnim poslovima;
- 6 – Slogan o uspostavljanju socijalne pravde u visokom obrazovanju i to da svi mogu da koriste pogodnosti visokog obrazovanja za nastavak svog obrazovanja nije ispravan slogan; na univerzitet bi trebalo da se upisuju samo oni koji svoje sposobnosti i napore koriste u sticanju znanj;
- 7 – Izvođenje univerziteta na civilizacijski put, odnosno, promovisanje kulture i stvaranje znanja putem komunikacije

sa različitim delovima društva; da bi to učinili, potrebno je da studenti i profesori smanje svoja lažna očekivanja od države, stave posao u prvi plan, ne zadovolje se sa osam sati rada dnevno jer, kako se kaže, bez muke nema nauke.

6. Strategija pokreta naučne proizvodnje u islamskoj revoluciji

Jedan od faktora koji povećavaju vrednost nauke je taj što se nauka kreće ka napretku i razvoju sa određenim ciljevima koji su prilagođeni potrebama. Na nesreću, iz očiglednih istorijskih razloga, Iran je zaostao za karavanom svetske nauke! To nametnuto zaostajanje je posledica dugog perioda tiranske vladavine u zemlji. Objašnjavajući razlog ove zaostalosti, vrhovni vođa revolucije kaže: „Da li su naši umovi, talenti i intelektualne moći manje od onih koji danas, već dve stotine godina unazad prednjače u nauci? Vidite da nisu manji – oni su naučno ispred nas dvesta godina, ovo je greh kraljeva, greh diktatorskog režima, greh je zle dinastije Pahlavi koja je vladala ovom zemljom. Isto ovo osećanje, koje danas imamo vi i ja, a trebalo je da vlada ovom zemljom, jednog dana su ugušili i uništili. Zašto su ga ugušili? Jer su čelnici ove zemlje bili marionete istih sila koje nisu želele da se ova zemlja kreće i razvija.”

Zbog posebne strukture svog duhovnog i intelektualnog sistema, islamska revolucija ima sposobnost da se suoči sa kulturom i civilizacijom drugih društava, posebno zapadnom. Zbog toga zapadna civilizacija godinama pokušava da negira i potisne pojavu islamske revolucije kao budućeg pokretača izgradnje civilizacije, pokreta koji udovoljava duhovnim potrebama ljudi. Zahvaljujući karakteristikama kao što su nadnacionalnost, kulturocentričnost i inspirativnost, islamska revolucija je uspela da proširi svoj kulturni

Vrednovanje nauke i prosvetnih radnika, prepoznavanje suštinske vrednosti nauke, kombinovanje nauke, duhovne vrline i mudrosti spadaju u zahteve koji bi trebalo da prevladaju u duši i telu naučnog sistema zemlje.

horizont u regionu i svetu. Od samog početka, svrsishodnim i koherentnim principima, islamska revolucija u Iranu započela je svoj put ka izgradnji civilizacije. Komponente duhovnosti, racionalnosti i naučnosti ispoljavale su se i manifestovale u mnogim periodima ove revolucije.

Ni zapadna civilizacija i kultura nisu propustile da u praksi primene ove karakteristike, pa tako današnji trend zapadne civilizacije duuguje upravo ovim karakteristikama. Međutim, kada je reč o primeni ovih koncepata postoje mnoge fundamentalne i strukturne razlike u zapadnoj civilizaciji u odnosu na islamsku kulturu i civilizaciju. Ove dve civilizacija su u osnovi međusobno različite i imaju dva potpuno različita pristupa svetu i čoveku. Puka racionalna civilizacija koja nema Božansku suštinu i zanemaruje duhovne aspekte čoveka ne može biti trajna. Nivoi i temelji racionalnosti moraju se ostvariti u islamskom i Božanskom duhu, što je, takođe, naglašeno i u ovoj studiji. Komponente duhovnosti i naučnosti, takođe, treba da se zasnivaju na islamskim i Božanskim principima i načelima. Nauka je vrsta saznanja i smatra se nužnošću za ljudska društva. Koreni islamske civilizacije moraju se prepoznati i analizirati u naučnom sistemu koji proizilazi iz islamskih učenja.

Poreklo stabilne i dinamične civilizacije koja je stvorila najistaknutiju i najbogatiju civilizaciju na svetu dolazi iz škole mišljenja u kojoj su nauka i univerzum imali posebno mesto. Zbog toga je u današnje vreme neophodno obratiti pažnju na važne tačke o nauci i obrazovanju. Vredno-

vanje nauke i prosvetnih radnika, prepoznavanje suštinske vrednosti nauke, kombinovanje nauke, duhovne vrline i mudrosti spadaju u zahteve koji bi trebalo da prevladaju u duši i telu naučnog sistema zemlje. Čak i sada treba da se zapitamo koji su razlozi zaostalosti islamskih društava u svetskoj nauci i koje mesto zauzima islamski Iran u ovoj naučnoj utakmici i koje su dužnosti naučnih centara zemlje na putu postizanja naučnih ciljeva? Duhovnost je još jedna stvar na koju treba obratiti više pažnje. Globalni aspekt islamske revolucije zasniva se na duhovnosti. Danas savremeni svet ide ka materijalizmu, nema nikakav duhovni aspekt i ljudska društva lišava duhovnosti.

Poruka islamske revolucije je obraćanje pažnje na duhovnost, moral i Boga i uvođenje elementa duhovnosti u ljudski život. Poštovanje svih aspekata, tj. duhovnosti, racionalnosti, naučnosti bez zane-marivanja bilo kog, može povećati brzinu međunarodnog napretka islamske revolucije. Stoga se teoretski, naučno i empirijski može videti da je islam, putem Božanske milosti, islamskom revolucijom ponovo ušao u tok napretka, i u budućnosti svet će biti svedok najefikasnijeg sistema, države, vlade i islamskog društva. Zato je pitanje civilizacije Irana sa islamskim osnovama pitanje koje se ostvaruje pažljivom analizom i procenom naučnih institucija i elita zemlje, pa se islamski model napretka, koji se razvija poslednjih godina zajedno sa mišljenjem vrhovnog vođe, kao strategom Islamske Republike Iran za postizanje razvoja, smatra korakom ka reprodukciji iranske islamske civilizacije.

Nova islamska civilizacija

dr Reza Golami, šef Islamskog istraživačkog centra „Sadra“

Značenje i glavna komponenta civilizacije

Reč civilizacija (*tamadon* na persijskom), bilo na grčkom ili arapskom jeziku, izvedena je od reči *grad* (medina) i širila se zajedno sa gradovima. Međutim, ako reč civilizacija razmotrimo u modernom duhu i kažemo da civilizacija u doslovnom smislu pripada modernom dobu, moramo prihvatiti da reč civilizacija u svom modernom značenju postoji od kraja sedamnaestog i početka osamnaestog veka.

Civilizacija je generator odnosno osnova za oblikovanje novih vrednosti, koje su rođene u naprednim civilnim društvima i nemaju priliku da se pojave u primitivnim i sedelačkim zajednicama.

Čovek je po prirodi ili civilizovan ili je iznuđeno civilizovan, odnosno civilizovan prema potrebama i zahtevima, i ta urođena ili transcendentna želja za civilizacijom obično nije ograničena na formiranje primitivnih i sedelačkih zajednica.

Čovek ima neprestanu sklonost ka civilizovanom životu i ova sklonost od njega zahteva da pokaže svoje umeće i sposobnost u stvaranju civilizovanih društava, i otuda je prirodno da ovo umeće u njegovom individualnom i društvenom životu stvara nove vrednosti koje se ne mogu pronaći u primitivnim i sedelačkim zajednicama.

U islamskom učenju civilizovanost definitivno ima prednost nad primitivnim i necivilizovanim životom, a glavni razlog leži u povoljnim uslovima za ljudski razvoj i usavršavanje koji postoje u civilizovanim društvima.

U primitivnom društvu čovek može da ne greši i da obavlja Božanske dužnosti, ali njegov razvoj i savršenstvo su vrlo ograničeni.

U civilizovanim društvima je dostupniji put ka razvoju i usavršavanju, odnosno pogodnija je prilika za uklanjanje neznanja i usmeravanja, a takođe, i složeności koje dominiraju društvenim odnosima, procvat ljudskih sposobnosti, kao i veliki ispiti, čoveka mnogo više približavaju vrhovima savršenstva i sreće, iako i neuspešan život u civilizovanim društvima, takođe, priprema teren da čovek padne u najdublje izvore okrutnosti.

Mnogi autoriteti prepoznaju zakon, sistem i vlast, kao tri glavne komponente civilizacije, ali je jasno da je za značaj i uticaj, a time i trajnost jedne civilizacije potreban element ili komponenta izvan ove tri.

Nećemo pogrešiti ako glavnim elementom istaknutosti, širenja uticaja i rasprostranjenosti jedne civilizacije smatramo napredak i razvoj, zato što je napredak glavni faktor u životu i dinamičnosti društva i njegovom kretanju ka svom odredištu.

Prema stanovištu islama, i pojedinac i društvo su uvaženi i sjedinjeni posredstvom pravde.

Civilizacija nije jednostavan pojam i vrlo ju je teško definisati i možda je to razlog zašto je do sada izneto desetine definicija među kojima ne postoji suštinska zajednička tačka. Zato je i meni teško da pružim sveobuhvatnu definiciju civilizacije.

Čini se da je civilizacija nastanak i pojava procesa svrsishodnog i sistematskog

napretka u jednom ili više društava, koji se zasniva na jasnom načinu razmišljanja i poprima smislen i disciplinovan oblik koji vodi društvo do željenog odredišta.

Kao što možemo da vidimo, ova definicija naglašava nekoliko elemenata:

– Princip aktuelizacije

Princip aktuelizacije znači da civilizacija nije samo misao ili ideja, već se odnosi na objektivno osvarenje jedne misli ili ideje. Ma koliko da je ta misao ili ideja snažna, ona se ne naziva civilizacijom dok se ne realizuje kao objekat.

– Proces bivanja, postajanja civilizacije

To je proces nasuprot konstrukcije, projektovanja. Civilizacija je proizvod prirodnog procesa na čije ubrzavanje ili jačanje mogu uticati projekti i planiranja, ali se ne može reći da je izgradnja civilizacije nešto čime se u potpunosti može upravljati. Postoji hiljade faktora, većih i manjih, koji se u osnovi ne vide na prvi pogled, i kojima se ne može upravljati.

– Svrishodnost i sistematičnost

Kao što je pomenuto, glavna razlika između primitivne i civilizovane zajednice je u kretanju i dinamičnosti, što ovde tumačimo kao napredak, odnosno svrshodni i sistematični napredak koji može biti transformativan na nivou društva, čak i na višem nivou, to jest, na nivou velikog područja, pa čak i u celom svetu.

– Jasna misao

Ne može se naći civilizacija koja bi bila misaono prazna i lišena bilo kakve ideje. Naravno, misli se rađaju iz različitih pogleda na svet zbog čega se dele na različite vrste. U ovoj definiciji smo razmotrili princip promišljanja o čijoj suštini će biti više reči.

– Smislenost i uređenost

Između različitih faza razvoja jednog društva postoje smislenost i uređenost bez kojih civilizacija ne bi bila stvorena. Ova smislenost bi se mogla protumačiti kao jedinstveni duh koji upravlja telom društva.

– Odredište, cilj

Civilizacija, zapravo, ne može biti besciljna, svaki razvoj ima svoj cilj koji je usko povezan sa načinom razmišljanja koji je dominantno zastupljen u jednoj civilizaciji.

Filozofija nove islamske civilizacije

Zahtevi, osobenosti, definicija etape nove islamske civilizacije

Da li u islamu u osnovi postoji sklonost ka civilizaciji? Da li su muslimani dužni da naprave korak ka stvaranju velike, efikasn i sveobuhvatne civilizacije ili civilizacija pripada polju sekularizma i globalizacije?

Sledi nekoliko ključnih smernica vezanih za ovu temu:

Prvo. Korišćenje ovog sveta i njegovih brojnih blagodati što neizbežno sledi put unapređenja i poboljšanja sveta, spada u obaveze muslimana, a ono što se pominje kao svetovnost nema nikakve veze sa pravilnom upotrebom blagodati ovog sveta, već znači davanje prvenstva svetu, odnosno označava odricanje ili zanemarivanje eshatologije /oživljenja i svetovnosti.

Drugo. U kur'anskim stihovima i izrekama Božijeg poslanika (s) nikada nećemo naići na potcenjivanje velikih i moćnih društava, već je predmet kritike usmeren na suštinu i idolatrijsko i satanističko usmerenja nekih velikih društava i civilizacija kao što su Hud, Samud, Ad, Lot i faraonska država.

Treć. Islamska učenja neprestano ističu elemente kao što su zakon (*šerijat*), porijeklo, vladavina, prosperitet, ublažavanje siromaštva i slično tome, a civilizacija nije ništa drugo do sistematska integracija ovih elemenata i obezbeđivanje njihovih zaliha i zahteva kao što su moral, pravda, sloboda, napredak itd.

Četvrto. U islamskim učenjima posebna pažnja posvećena je razgraničenju između civilizovanog i necivilizovanog društva. Drugim rečima, sa islamske tačke gledišta, civilizovano društvo, bilo sa aspekta mogućnosti koje se pružaju za proširivanje i produbljivanje verskog znanja, bilo iz razloga njihovog uspostavljanja u cilju procvata ljudskih sposobnosti i talenata, bilo zbog velikih i opasnih ispita koje postavljaju pred ljude i ljudsko društvo, ima prioritet u odnosu na necivilizovano društvo.

Peto. Jedno od ključnih pitanja vezanih za izgradnju civilizacije je pitanje „negacije puta”. Islamskim društvom ne samo da ne bi trebalo da dominiraju civilizovana i razvijena nevernička društva, već bi ono trebalo da bude u stanju i da im materijalno parira, naravno, u ispravnom smeru, pa čak i da ih u materijalnom pogledu prisili na predaju, i čini se da je samo ova dužnost sama po sebi dovoljna da muslimani krenu ka civilizaciji kao verskoj misiji.

Šesto. Nema potrebe da nova islamska civilizacija u pogledu definicije, principa, pravila, komponenti i koordinata deli sličnosti sa ostalim, odnosno sekularnim civilizacijama, jer se smatra da je to korak koji neizbežno vodi na put koji nije islamski. Drugim rečima, ka civilizaciji se može kretati i sa drugačijom logikom, onom koja je proistekla iz islamskih učenja, i sprečiti pojavu negativnih i destruktivnih efekata sekularnih civilizacija, kako modernih, tako i nemodernih.

Razlike između islamske i sekularne civilizacije

Prva razlika je u načinu razmišljanja koji upravlja islamskom civilizacijom, a koji je zasnovan na islamskom svetopogledu, i jasnom opisu početka i kraja sveta, vaskrsenja, čovekovog blažen-

stva i stradanja, i što je najvažnije, puta kojim se stiže do blaženstva.

Druga razlika ogleda se u zakonima i poretku koji upravljaju civilizovanim društvima, a čiji primarni izvori se nalaze u islamskoj civilizaciji, odnosno u islamskom verozakonu, šerijatu, za razliku od sekularne i humanističke civilizacije.

Treć razlika je način na koji islamska civilizacija shvata pitanja razvoja i napretka. Iako islamska civilizacija sveobuhvatno prepoznaje napredak i u svojoj strukturi institucionalizuje pravdu, ona ustvari smatra da je duh napretka sadržan u verskoj kulturi.

Četvrta razlika je u pogledu odredišta koje bi islamsko društvo trebalo da uzme u obzir prema islamskom načinu razmišljanja koji vlada islamskom civilizacijom. Zapravo, u cilju (odredištu) islamske civilizacije, negirajući primarnost sveta i prikazujući večni život čoveka posle smrti, civilizovano islamsko društvo postaje put ka postizanju izvornog i večnog čovekovog života.

Civilizacije su uglavnom sastavljene od duše i tela; imajući ovo na umu, treba napomenuti da telo umire, ali duša, iako oslabljena, uopšte ne umire. Kada je u pitanju islamska civilizacija, a ona zbog povezanosti duha ove civilizacije sa suštinom islama nije izgubila svoju čistoću, sigurno je da duh civilizacije, uprkos slabosti za koja je moguće da ga napadaju zbog spoljašnjih razloga, neće umreti. Prema onome što je rečeno, iako je danas očigledno da islamska civilizacija kao takva ne postoji, duh ove civilizacije sigurno nije uništen i može se iskoristiti kao dragocen kapital, što, po našem mišljenju, ovde može značiti i oživljavanje civilizacije.

Nova islamska civilizacija je pojava i manifestacija materijalnog, duhovnog, smi-

Nova islamska civilizacija je pojava i manifestacija materijalnog, duhovnog, smislenog, svrsishodnog i sistematskog razvoja novonastale globalne islamske zajednice, sa središtem u Iranu, koja se u svim društvenim oblastima zasniva na islamskim učenjima i koja sa racionalnim i disciplinovanim oblikom približava islamsko društvo svom odredištu.

slenog, svrsishodnog i sistematskog razvoja novonastale globalne islamske zajednice, sa središtem u Iranu, koja se u svim društvenim oblastima zasniva na islamskim učenjima i koja sa racionalnim i disciplinovanim oblikom približava islamsko društvo svom odredištu.

Ovde smo, osim definicije civilizacije, naglasili i nekoliko drugih elemenata:

Prvi element – dva aspekta moderne islamske civilizacije, materijalni i duhovni, kao dve strane jednog novčića;

Drugi element, novonastali razvoj koji donekle definišu našu granicu sa istorijskom civilizacijom;

Treć element jeste težište, odnosno središnje mesto Irana kao centra nove islamske civilizacije;

Četvrti element jeste islamsko učenje koje određuju suštinu i smer kretanja nove islamske civilizacije;

Peti element – sve društvene oblasti preko kojih se negira usmerenost nove islamske civilizacije ka jednodimenzionalnim ili materijalističkim civilizacijama.

Ideal ponovnog dostizanja islamske civilizacije je stari ideal, ali ni u jednom drugom

periodu istorije kao u ovom nije smatran dostižnim za muslimane. Danas je Islamska Republika Iran mesto rađanja i procvata nove islamske civilizacije, a razlog je veliki kapital koji je stvoren nakon pobeđe islamske revolucije i oko četrdeset godina njenog postojanja u Islamskoj Republici. Ova civilizacija, kao i svaka druga, može se proširiti na različite delove sveta, posebno islamski, s obzirom na to da su mnoge potencijalne i stvarne zajedničke karakteristike između Islamske Republike Iran i drugih islamskih naroda, u ovoj civilizaciji bolje nego u ijednoj drugoj stvorile osnovu za zbližavanje i formiranje jedne celine.

Etape civilizacije

Buđenje i pronalazak identiteta, što se, takođe, može tumačiti kao revolucija, jer su buđenje i izgradnja identiteta bile najvažnije karakteristike većine revolucija.

Formiranje reda i zakona

Podrazumeva sticanje ideje i stvaranje softvera civilizacije, odnosno koherentne i praktične misli koja može stvoriti makro putokaz nove civilizacije i odgovoriti na potrebe islamskog društva na stranputicama formiranja civilizacije.

Formiranje civilizovane države

Aktivno i maksimalno društveno učesće koje ima svoje zahteve. S druge strane, sveobuhvatan i sistematičan razvoj i skok koji ovde posebno ističem kao razvojni, normalan napredak islamskog društva neće dovesti do izgradnje civilizacije.

Spoljno širenje i sticanje moć i alstva sa suparničkim civilizacijama

U ovoj fazi, islamsko društvo stiče neophodne kapacitete da se u potpunosti

takmiči sa velikim i suparničkim civilizacijama.

Rađanje nove islamske civilizacije, koja je sama po sebi dinamična, razvija se i ima sposobnost kretanja sa nižeg na viši nivo.

Ovde je potrebno napomenuti nekoliko stvari. Prvo, neke od ovih etapa mogu se preći paralelno; zapravo, nisu sve one nužno pravolinijske. Sve ove etape, čak i one koji bi trebalo da budu pravolinijski povezane, nisu vremenski međusobno povezane i mogu u sebi apsorbovati vremenske praznine, pod uslovom da imaju mogućnost da sačuvaju kapital koji je stečen tom etapom. Ovo insceniranje nije u suprotnosti sa civilizacijskim procesom koji smo naglasili u definiciji; zapravo, mnoge od ovih faza mogu se realizovati prirodnim procesom. Međutim, planiranje je efikasno u ubrzanju ovih trendova.

Definicija, koordinate i faze islamske civilizacije

Četrnaest karakteristika islamske civilizacije:

1. Nova islamska civilizacija je „zasnovana na veri i orijentisana ka istini“. Zapravo, ako joj oduzmemo istinu islama, ona će biti ništavna i prazna civilizacija. Međutim, ovde se nameće staro, ali važno pitanje, a to je: da li opis „islamski“ u novoj islamskoj civilizaciji znači da je sve ono što je rečeno u opisu i objašnjenju civilizacije, ili što će se objektivno pojaviti, u potpunosti izvedeno iz islamskih tekstova, ajeta i hadisa? S druge strane, pod pretpostavkom da jeste, da li je naše razumevanje u eri odsustva Nepogrešivog imama (as) sto odsto u skladu sa istinom? Odgovor je da nije; nova islamska civilizacija, bilo u teoriji ili u praksi, jeste sistematsko zaključivanje i razumevanje islamskih učenjaka politike i programa islama, koje je

generalno u skladu sa opštim linijama islama, a posebno, deo toga je u skladu sa opštim smernicama, dok drugi deo nije u suprotnosti sa opštim smernicama islama. Vredi napomenuti da ovaj deo koji nije u suprotnosti sa opštim smernicama islama, potiče iz šiitske pravne teorije Mantek al-farag, po kojoj vera dozvoljava islamskom vladaru da donosi odluke i zakone u nekim socijalnim pitanjima, uzimajući u obzir pravila i zahteve vremena i koja daje smernice kako pronaći potrebna rešenja za postizanje boljeg života. Međutim, nema ništa suštinski netačno i pogrešno u onome što su neki rekli da je nova islamska civilizacija, civilizacija muslimana. Međutim, ako to znači da nova islamska civilizacija nema snažnu versku podršku i da je to jedno shvatanje na osnovu ukusa

i bez idžtihada,¹ svakako postoji problem, jer je u onome što je ukratko rečeno precizirano kako se on podudara ili ne protivreči opštim linijama i sudovima islama.

2. Ova civilizacija je „stub pravde“, ili jasnije rečeno, pravda i borba protiv ugnjetavanja su glavni stubovi nove islamske civilizacije i nemoguće je da se u njenom teorijskom polju pojavi element suprotan pravdi.

3. Nova islamska civilizacija je imamo-centrična, odnosno, okreće se oko *imama* kao ose, što znači da je u periodu odsustva imama, nepogrešivog vođe, vrhovni pravnik taj koji je odgovoran da ukaže na put

¹ Izvođenje sopstvenog rasuđivanja, ličnog stava i suda u pogledu pravnih pitanja koja nisu ni česta, a ni dovoljno jasna u Kur'anu i Poslanikovoj tradiciji.

i dovede ljude do Boga – što predstavlja dve glavne odlike imama – i u osnovi, novo ostvarenje pravde zavisi od postojanja imama i institucije imamata, iako period imamovog prisustva u pogledu legitimiteta i delotvornosti nije isti kao period njegovog zamenika.

4. Ova civilizacija je „zasnovana na slobodi i oslobođa“. Drugim rečima, nova islamska civilizacija ne samo da cveta u kontekstu slobode, već i nakon rođenja pomaže u širenju i produbljivanju istinske slobode i protivna je tiraniji i diktaturi.

5. Nova islamska civilizacija pripada narodu, a ne vladi ili eliti. Naravno, vlada i elite imaju važnu ulogu u formiranju i postojanosti nove islamske civilizacije, u kojoj, osim vlade i elita, pojedinci imaju efektivnu i inteligentnu ulogu, bilo da su siromašni ili bogati, nepismeni ili pismeni. U novoj islamskoj civilizaciji nije predviđeno da ključni igrači budu vlada ili elite, a da ljudi budu samo posmatrači.

6. Ova civilizacija je proces koji ima svoju postupnost, a ne neki projekat povezan sa vremenom, što smo objasnili ranije.

7. Nova islamska civilizacija je naučno orijentisana, bilo da se nauka shvata kao spoznaja ili označava empirijsko znanje ili običnu nauku.

6. Ova civilizacija je prosperitetna i protiv siromaštva, u smislu da teži ka poboljšavanju sveta zarad maksimalnog korišćenja božanskih blagoslova, kao i sprečavanju i iskorenjivanju siromaštva u društvu. U stvari, suočavanje moderne islamske civilizacije sa siromaštvom nije terapijsko, već preventivno suočavanje.

9. Nova islamska civilizacija je kreativna i inovativna; to znači inovativna u literaturi, u postupku, u sredstvima, u tehnologiji, u institucijama i tako dalje.

10. Ova civilizacija je ekološki orijentisana, odnosno nije ratoborna prema pri-

rodi i ne žrtvuje je radi ublažavanja siromaštva i dobrobiti društva.

11. Nova islamska civilizacija teži uzvišenosti, odnosno teži savršenstvu ljudskih bića u uzdizanju istine i ljudske duše. Međutim, ova uzvišenost i savršenstvo zahtevaju i materijalni i duhovni kontekst.

12. Nova islamska civilizacija izgrađuje čoveka u smislu da teži da obogati suštinu ljudskog postojanja i protivi se procesu preobraženja ljudi u sekularnim civilizacijama. Ako kažemo da je to ključni cilj nove islamske civilizacije, ne kažemo ništa netačno.

13. Nova islamska civilizacija ima globalnu ekspanziju, a uzrok ovog širenja nije ni u sili, ni pukoj ekonomskoj moći, već u oživljavanju urođenog razuma i ispoljavanju njegovih efekata i, uopšte, u jedinstvenim atraktivnostima islama.

14. Ova civilizacija je miroljubiva i donosi spokojstvo; odnosno, smanjuje ljudsku patnju i pomaže u razvijanju i produbljivanju trajnog mira.

Na osnovu onoga što je rečeno, glavne komponente moderne islamske civilizacije koje se mogu izvući iz nekih od četrnaest karakteristika su: vera, pravda, sloboda, učešće naroda, okrenutost ka nauci, inovativnost, prosperitet i borba protiv siromaštva, ekološka orijentisanost, miroljubivost i spokojnost.

Glavne komponente moderne islamske civilizacije koje se mogu izvući iz nekih od četrnaest karakteristika su: vera, pravda, sloboda, učešće naroda, okrenutost ka nauci, inovativnost, prosperitet i borba protiv siromaštva, ekološka orijentisanost, miroljubivost i spokojnost.

inovativnost, prosperitet i borba protiv siromaštva, ekološka orijentisanost, miroljubivost i spokojnost. Vera i pravda prednjače nad ostalim komponentama, a imam koji je pomenut u karakteristikama, takođe je uslov za ostvarenje vere i pravde, što ćemo objasniti drugom prilikom.

Koji elementi su neophodni za formiranje nove islamske civilizacije i da li se bez njih ona može stvoriti?

1) Religijska misao. Kao što je pomenuto, temelji nove islamske civilizacije čine zaključci koje učenjaci izvode iz religije, i zato, ukoliko ne postoji sveobuhvatna, zdrava, koherentna, sistematska, savremena, odgovorna i kodifikovana religiozna misao, isključen je svaki pokušaj formiranja nove islamske civilizacije. U epohi odsustva nepogrešivog imama (a.s.), ključni element za ostvarenje religiozne misli je idžtihad, koji ovde nema isključivo pravno tumačenje, ali će obuhvatiti svako metodičko i legitimno otkriće i zaključivanje.

2) Nauka. Ne misli na religijsku nauku, već bilo koju koja, pod okriljem islamskog pogleda na svet, može pomoći islamskom društvu u svestranom napretku koji je jedan od ključnih civilizacijskih etapa – osnovne, tehničke, inženjerske i medicinske nauke sa svojim istraživačko-eksperimentalnom metodologijom. Drugim rečima, da bi se zakoračilo na put moderne islamske civilizacije, neophodno je dostići vrhove ili granice ovih nauka, pa čak ih i preći. Naravno, stavljanje nauka pod okrilje islamskog pogleda na svet ozbiljno će uticati ne samo na njihovu prirodu, već i na funkciju, što je jedno posebno pitanje kojim se sada nećemo baviti, ali ću samo dodati da, ako eksperimentalne nauke procvetaju u okrilju Božanskog pogleda na svet, u praksi će, takođe, biti okarakterisane kao religiozne.

Odnos islamskih humanističkih nauka sa religioznom mišlju, odnosno duhom islamskih učenja, je opšti i poseban u apsolutnom značenju, dok je odnos humanističkih nauka sa islamskim naukama je opšti i poseban u relativnom smislu. Naravno, priroda ovog odnosa nije u suprotnosti sa vezom islamskih humanističkih nauka sa religioznom mišlju ili stavljanjem pod kišobran islamskog pogleda na svet čitavih islamskih humanističkih nauka, ali ono što je sigurno jeste da islamske humanističke nauke nisu jednake islamskim naukama kao što su islamska filozofija i teologija, islamska jurisprudencija, islamska etika ili islamska mistika, ali se u važnom delu zasnivaju na ovim naukama ili imaju koristi od njih. Treba napomenuti da ja delim islamske humanističke nauke i verujem da eksperimentalne discipline u nekim njihovim oblastima imaju minimalnu priliku da se pojave, a u nekim slučajevima i maksimalnu. Ipak, nisam sklon tome da islamske humanističke nauke stavljam ni pod jednu od ovih nauka (verska misao i islamske nauke), već im priznajem nezavisnost. Razlog što ni islamske humanističke nauke ne ubrajam u versku misao je što, kao prvo, religijska misao ima ulogu temelja, stuba i vodiča u ovim naukama, i što oblast verske misli i njene funkcije nisu svuda iste kao te nauke; drugo, stepen čistoće i podudaranja islamskih humanističkih nauka sa istinom nije svuda izražena u stepenu u kojem je to slučaj kod religiozne misli.

Što se tiče islamskih humanističkih nauka, takođe uveren sam da obrazuju važan sloj sadržaja i ideja nove islamske civilizacije, i zato, sve dok one nisu razvijene i produbljene, ili ne budu u fazi aktualizacije, biće isključen svaki pokušaj formiranja nove islamske civilizacije.

Drugo pitanje ovde odnosi se na tehnologiju. Da li je u novoj islamskoj civilizaciji neophodno postići tehnološki napredak

Islam ne samo da se ne protivi tehnologiji, već je smatra efikasnim faktorom za primereno korišćenje blagodati ovog sveta od strane muslimana. Tehnologija u modernoj islamskoj civilizaciji mora se prilagoditi religioznoj misli, a ova adaptacija povlači oštru granicu između tehnologija savremene nauke i zapadne civilizacije i tehnologija islamskog sveta i moderne islamske civilizacije.

kako bi se stekla dominacija nad prirodom i njeno osvajanje, iskoristile maksimalne materijalne mogućnosti sveta i olakšao i ubrzao individualni i društveni život? Moj odgovor je pozitivan. Jasnije rečeno, tehnologije, kako tradicionalne tako i moderne, imaju efikasnu ulogu u procvatu i rastu svih civilizacija, uključujući i nove islamske civilizacije, pri čemu je glavni razlog za njihovo stvaranje čovekova želja za unapređenjem civilizovanog i materijalnog života. Međutim, razlika između islamske civilizacije i sekularne civilizacije jeste u prilagođavanju ciljeva i funkcionalnosti tehnologije sa verskom misli i islamskim načinom života. Naravno, tehnologije, pod pretpostavkom da se prilagođavaju religijskoj misli, imaju svoj udeo u stvaranju životnog stila i utiču samo na promenu slojeva islamskog načina života. U svakom slučaju, ono što je izvesno jeste da, prvo, tehnologija nije rođena iz modernizma i nije ekskluzivna za savremeni svet, iako ovaj svet u pogledu obima i vrsti tehnologije ima jedinstvene smernice. Drugo, islam ne samo da se ne protivi tehnologiji, već je smatra efikasnim faktorom za primereno korišćenje blagodati ovog sveta od strane muslimana. Treće, tehnologija u modernoj islamskoj civilizaciji mora se prilagoditi religioznoj misli, a ova adaptacija povlači oštru granicu između tehnologija savremene nauke i zapadne civilizacije i tehnologija islamskog sveta

i moderne islamske civilizacije, iako mnoge među njima imaju međusobne sličnosti.

3) Kreativnost i inovativnost. Bilo je moguće temu kreativnosti i tehnologije neoprezno staviti pod nauku, ali kreativnost i inovacije koje ovde imamo na umu su iznad naučnih inovacija, uključujući sva područja mišljenja, nauke, tehnologije, upravljanja itd. Zapravo, formiranje i opstanak jedne civilizacije duguje se inovacijama, i zato, svaki put kada inovativnost oslabi, civilizacija će izgubiti svoju moć trajanja.

Treba napomenuti da materijalni napredak konačno ima svoj vrhunac. Odnosno, čovek dostiže tačku kada ostvari svoje ključne materijalističke težnje, ali kada je napredak definisan u svim svojim aspektima, kako materijalnim, tako i duhovnim, on nema vrhunac, i zato čovekova potreba za inovacijama nikada ne prestaje.

Naravno, tehnologija nije ograničena na fizičke stvari i materijalne ciljeve, već ima i metafizičke i kulturne aspekte. Imajući to u vidu, prisustvo tehnologije u ovim oblastima kao što je kultura ne bi trebalo da je svede na ekonomsko sredstvo i robu.

4) Čovek. Ključni faktor u novoj islamskoj civilizaciji jeste čovek. Sve dok islamsko društvo ne bude u stanju da obrazuje odrasla i uzvišena ljudska bića, i dok oni ne budu predstavljali većinu u njemu, nije moguće zakoračiti na put formiranja nove islamske civilizacije, jer je on njen

glavni akter, dok svi drugi elementi nastoje da mu pomognu da odigra ključnu ulogu u civilizaciji kao neophodan uvod u duhovnu izvrsnost i savršenstvo.

5) Konvergencija. Na put nove islamske civilizacije nije moguće zakoračiti sa brojnim društvenim podelama, neslogom i multipolarnosti. Za izgradnju civilizacije neophodna je konvergencija, međutim, u modernoj islamskoj civilizaciji, za razliku od zapadne, glavni faktor konvergencije su i materijalni i duhovni motivi, koji su znatno superiorniji u odnosu na materijalne. Imajući ovo na umu, konvergencija u islamskom društvu ne ometa izražavanje pojedinačnih vrednosti o čemu ćemo kasnije reći nešto više.

6) Kompetentno i sposobno versko vođstvo. Kao što je u delu o karakteristikama nove islamske civilizacije pomenuto da je vrhovni pravnik ključna ličnost postojanja i trajanja imamata u periodu velike skrivenosti imama, bez kompetentnog i sposobnog rukovodstva nije moguće kretanje ka novoj islamskoj civilizaciji. Zapravo, element koji određuje način stizanja do nove islamske civilizacije i njenih ciljeva, i što je još važnije, spašava islamsko društvo od stranputice i zastranjenja, jeste vođa i institucija vođstva koje ima i Božanski legitimitet, i opšte je prihvaćena. Moja diskusija ovde prevazilazi uobičajena pitanja legitimiteta i prihvatljivosti, ali ono što je sigurno jeste da naklonjenost naroda verskom vođi i vrhovnom pravniku uživa određeno mesto u strukturi Božanskog legitimiteta. Drugim rečima, za razliku od samog imamata, za čije ostvarenje nije nužno potreban politički suverenitet i aktuelizuje se i bez obzira na maksimalnu naklonjenost, verskom vođstvu i vrhovnom pravniku u najvećoj meri je potrebna opšta naklonjenost. Naravno, ako imam takođe želi da ostvari položaj svog političkog suvereniteta u društvu, potrebna mu je maksimalna na-

klonjenost i privrženost ljudi, i zato kažemo da je islamska država proizvod verske demokratije, o čemu će kasnije biti više reči.

7) Sloboda. Jedno od ključnih sredstava za stupanje na put formiranja nove islamske civilizacije je postojanje duhovnih, kulturnih, političkih i ekonomskih sloboda, s obzirom na to da sloboda u islamu stiče legitimitet u okviru pravde i morala, i u principu, poništavanje pravde i morala, ne samo verozakonski, već i racionalno, ravno je blokiranju puta ka slobodi i gubitku potrebnih garancija za njeno ostvarivanje. Međutim, ono što ne treba zanemariti jeste da u tiranskom i porobljenom društvu ne samo da se talenti i kapaciteti čoveka i ljudskog društva neće ispravno razviti, već se nikada neće postići maksimalno partnerstvo.

8) Bogatstvo. Ne treba zanemariti činjenicu da je nova islamska civilizacija aktuelizovani aspekt islamskog učenja čija pojava i manifestacije u raznim oblastima uključuju sadržaj, softver i hardver. Zato, bilo da je reč o procvatu jedne civilizacije ili njenom opstanku i trajanju, ona zahteva sve vrste materijalnih investicija koje nisu moguće bez bogatstva. Ključni činilac ove akumulacije kapitala je njegova bruto proizvodnja i ponuda na domaćim tržištima, kao i izvoz. Međutim, u knjizi „Islam i napredak“ naveli smo glavne razlike između islamskog napretka i zapadnog razvoja u proizvodnji, prodaji i potrošnji, i uopšte, u sticanju bogatstva. Ovde ističem ključnu tačku, a to je da u uslovima siromaštva nije moguće krenuti putem nove islamske civilizacije, iako, u islamskom društvu sticanje i akumulacija bogatstva nikada ne ide putem žrtvovanja islamske kulture i vrednosti, i pod izgovorom sticanja i akumuliranja bogatstva ne mogu se napustiti verske vrednosti sa kulturnim odgovornostima.

Perspektive savremene islamske civilizacije

Pre nego što započnemo ovu raspravu, treba napomenuti da perspektive obično imaju hijerarhiju, i zato je moguće između različitih stupnjeva perspektive izdvojiti jednu i, takođe, uzeti u obzir najviši nivo perspektive. Budući da je rasprava o novoj islamskoj civilizaciji povezana sa periodom skrivenosti nepogrešivog imama (a.s.), prirodno će njegova uzvišena perspektiva u vreme njegove pojave biti senka perspektive islamske civilizacije. Međutim, čini se da se nova islamska civilizacija može razmatrati tokom mahdavijske civilizacije i da se njena konačna perspektiva može opisati kao početni ili srednji nivo mahdavijske civilizacije. Kasnije ćemo dati više pojašnjenja o mahdavijskoj civilizaciji.

Perspektiva nove islamske civilizacije može se sažeti na sledeći način:

Prvo. Postizanje odgovarajućeg nivoa ljudskih odnosa i interakcija zasnovanih na plemenitosti, etici, pravdi i „građanskim pravima“, u kombinaciji sa smanjenjem socijalnih sukoba. Naravno, treba napomenuti da je pravda u središtu građanskog prava i s njim povezanih sredstava i institucija, a nezavisno pozivanje na nju je zbog njene izuzetne važnosti.

Drugo. Formiranje dobrog nivoa iz povoljne materijalne i duhovne osnove za rast, savršenstvo i duhovnu uzvišenost pojedinaca u društvu i otklanjanje važnog dela prepreka u ovoj oblasti. Ne treba zamenariti da je najvrednija perspektiva moderne islamske civilizacije formiranje ove osnove. U stvari, sve u islamskoj civilizaciji na kraju teži stvaranju takve mogućnosti, pa stoga ova perspektiva nije u rangu sa drugim stvarima.

Treće. Obezbeđivanje načina za stvaranje prosperiteta u društvu i ispravno korišćenje bogomdanih resursa i kapacite-

ta bez rasipanja i uništavanja životne sredine.

Četvrto. Uživanje većeg dela društva u adekvatnom i racionalnom nivou blagostanja i individualnim i društvenim pogodnostima i ozbiljno smanjenje uskraćenosti i nedostatka uživanja.

Peto. Pojava odgovarajućeg dela ljudskih duhovnih kapaciteta na putu duhovnog rasta i usavršavanja u vidu kulture, umetnosti, književnosti i misli bez ozbiljnog sukoba sa materijalnim aspektima napretka i civilizacije. Treba napomenuti da kultura, umetnost, književnost i misao, ako se postave u pravom smeru, ne samo da oslobađaju materijalni život od materijalizma, robotizacije i slično, već pomažu i čoveku da krene putem duhovnog rasta i uzvišenosti.

Šesto. Formiranje odgovarajućeg nivoa mira, miroljubivog i čovekoljubivog suživota i bezbednosti u globalnim odnosima i interakcijama nove islamske civilizacije i ozbiljno smanjenje dominacije ateističkih i materijalističkih društava na islamsko društvo. Zapravo, što je više izražen nivo islamskog civilizovanog društva, to više izlazi iz kruga potčinjenosti, ali za razliku od drugih društava, ono nema motiv da dominira.

Nova islamska civilizacija nema tendenciju ka dominaciji, tvrđoj ili mekoj

Ovde započinjemo sledeću diskusiju koja se odnosi na odbacivanje dominacije u novoj islamskoj civilizaciji. Kao što je pomenuto, jedna od suštinskih razlika između nove islamske i sekularnih civilizacija je što je prva lišena motiva dominacije. Zato se pojam ekspanzije i globalizacije u njoj razlikuje od sekularnih civilizacija. Svakako, nova islamska civilizacija ne samo da u sebi nema bazu i cilj usmeren ka agresiji i osvajanju drugih zemalja, niti

teži ka tome da se bilo otvoreno, prikri-
veno ili mekom moći nametne drugim
narodima i državama i da ih pretvori u
kolonijalno carstvo islamskog društva, već

ona, predstavljanjem svojih prednosti na-
stoji da druge, putem donošenja slobodnog
izbora na osnovu istraživanja, na priro-
dan način privuče sebi.

Ako islamsko društvo teži osvajanju različitih vrhova, najviši vrh ili najviši vrhovi mogu se dostići samo u eri pojave imama Mahdija (a.s.).

Mogućnost ost arivanja političkog poretka nacionalne države u novoj islamskoj civilizaciji

Druga važna tema koja zasluuže da ovde bude pomenuta je odgovor na ključno pitanje da li se nova islamska civilizacija zatvara u okvire nacionalne države ili planira da okvir nacionalne države promeni u državu umeta? Odgovor na ovo pitanje je da danas, u vreme skrivenosti imama epohe (a.s.), možda u islamskom svetu neće biti moguće maksimalno ostvariti politički poredak nacionalne države svetu, ali izgleda da se dizajniranjem naprednog modela i postavljanjem „vođe” umesto vlade može uspostaviti novi politički poredak pod imenom vođe umeta islamskog sveta; poredak čije su neke manifestacije prepoznate pobedom islamske revolucije. Drugim rečima, iako se danas muslimani smatraju obavezanim u sledeću okvira nacionalne države, u nekim oblastima izvan njenih zakona, politika i zahteva, važan deo njih prihvatio je vođstvo vrhovnog vođe islamske revolucije. Zapravo, okvir i politički poredak vodstva umeta smatra se minimalnim približavanjem sistemu nacionalne države, koji će postepeno stvoriti uslove za njegovu maksimalnu realizaciju, iako ponavljam da u sistemu verske demokratije još uvek nije dizajniran napredni model za politički poredak države umeta.

Razlika između nove islamske i mahdavijske civilizacije

Poslednja diskusija odnosi se na razliku između nove islamske i mahdavijske

civilizacije. Suština je u tome da se u mahdavijskoj civilizaciji ultimativni cilj civilizacije islama postiže jedinstvenim prisustvom imama (a.s.) i putem posebne Božanske pomoći. Drugim rečima, ako islamsko društvo teži osvajanju različitih vrhova, najviši vrh ili najviši vrhovi mogu se dostići samo u eri pojave imama Mahdija (a.s.). Naravno, islamska civilizacija pre pojave pravolinijski je povezana sa islamskom civilizacijom nakon pojave skrivenog imama, i svakako, islamska civilizacija u periodu skrivenosti, bez obzira na to da li je vremenski povezana sa mahdavijskom civilizacijom ili ne, može biti uvodna etapa za pojavu obećanog spasitelja (a.s.). Međutim, mahdavijska civilizacija ima svoje osobenosti koje su specifične za nju samu i zato nije logično tražiti ih u novoj islamskoj civilizaciji; iako se čini da u vreme pojave imama epohe (a.s.) ovim svetom dominira značajan deo ovosvetskih pravila i životnih uslova, ali dolazak imama Mahdija (a.s.) kao naslednika svih Božijih poslanika (a.s.) i imama Ehli bejta (a.s.) i ispunjenje Božanskog obećanja potpuno menjaju situaciju u korist istine, što je iznad naše moći poimanja i sama ta tehnologija nije specifična za savremeni svet. Pitanjem o uslovima vremena pojave imama epohe (a.s.) i korišćenju njegovih pogodnosti od strane muslimana bavili su se verski učenjaci. Mnogi među njima, na primer, veruju da značenje ustanka mačem ili upotreba konja koja se pominje u predanjima, ne znače nužno mač ili konj, već da će se u vreme pojave koristiti oružje i prevozno sredstvo tog vremena, naravno, pod uslovom da su dozvoljena.

Moderna islamska civilizacija

Muhamed Bager Horamšad

Postavlja se pitanje da li islamska civilizacija predstavlja fenomen koji je vezan za prošlost i istoriju, ili je to neprekidna i stalna stvarnost koja je, takođe, pitanje koje se i danas tiče ljudi i sveta?

U odgovoru na postavljeno pitanje, reći ćemo da je islamska civilizacija, utemeljena u islamu i islamskoj kulturi, živ, dinamičan, trajan i živopisan entitet koji je uprkos silasku iz svog zenita i teškoćama sa kojima se suočio u periodu dekadencije, neprekidno nastojao da oživi svoju civilizaciju. Ovaj interes za ponovnim oživljavanjem i pokušaji koji su učinjeni u poslednja dva veka doveli su do formiranja svojevrsnog fenomena islamskog buđenja imenovanog različitim nazivima poput islamski pokreti, islamizam, islamska renesansa, islamski modernizam, islamski reformizam, politički islam itd. Sada se naziva „moderna islamska civilizacija“.

U pokušaju da damo definiciju islamske civilizacije moramo reći da je ona poseban način života koji je podređen sredstvima i dostignućima primerenim ljudskim potrebama koja su tokom vremena kroz islamska učenja institucionalizovana u muslimanskoj zajednici. Zato islamska civilizacija ne mora nužno proisteći iz islamske pobožnosti, tačnije, ona je proizvod koji se razvio pod islamskim kišobranom muslimanske zajednice. Jer, da

islam nije postojao i da se muslimani nisu identifikovali sa svojim postupcima, takva civilizacija se nikada ne bi pojavila.

U knjizi „Islamska civilizacija“, Džozef Barlot kaže: „Početkom prvog veka po islamskom kalendaru u Arabiji se pojavila nova religija koja je promenila istoriju sveta. Ova religija koja je objavljena poslaniku Muhamedu (s), oslanja se na čvrsto uverenje o Jednom Bogu. Sledbenici islamske religije brzo su osvojili zemlje Bliskog istoka i širili islam i arapski jezik u regionu koji je imao drevne civilizacije. Iz susreta ove religije sa nasleđem Grčke i Irana nastala je nova civilizacija“.

Oživljavanje islamske civilizacije je pokušaj da se pronađe rešenje, ne u zapadnoj ideologiji, već u modernom islamu, koji odbacuje zapadnu kulturu i smatra posvećenost islamu putokazom za život u savremenom svetu.

Američki istoričar Lotrop Stodard, u svojoj knjizi „Novi svet islama“ kaže da je islam jedna od najpoznatijih civilizacija koja je krasila opštu istoriju sveta i zauvek je ispunila istoriju svojim briljantnim delima.

Stodard kaže da civilizacija proistekla iz islama nije nešto što se može poreći; da islam nije imao stvarnu i veliku civilizaciju sa posebnom bojom koja se zasniva na knjizi i tradiciji islama, zapadni učenjaci,

¹ Preuzeto iz knjige „Status savremene iranske civilizacije u islamskom svetu“ Muhameda Bagera Horamšada, profesora Univerziteta „Alame Tabataba'i“, i članka „Mogućnost islamske civilizacije u sadašnjem svetu, pogled na temelje i kapacitete“ Alireza Vasei, Institut za islamske nauke i kulturu.

Teheranski vrt knjige na površini od 110.000 kvadratnih metara najveći je kompleks te vrste u Iranu, i jedan od većih u svetu. Kompleks je dizajniran u stilu tradicionalnih iranskih terasastih vrtova, i pored najveće zbirke knjiga u Iranu poseduje dečiji naučni park, umetničke galerije, pozorišta, bioskope i otvoreni prostor u kojem se odvija niz kulturnih i obrazovnih aktivnosti.

čak i oni koji su poznati po napadima na islam, ne bi nastavili da citiraju islam, ne bi opisivali njegovu istoriju i ne bi ga merili sa drugim svetskim civilizacijama.

Profesor mučenik Morteza Motahari u knjizi „Islam i nova civilizacija“ kaže da, prema mišljenju sociologa, u svetu postoji nekoliko istinskih civilizacija.

Arnold Tojnbi, istaknuti profesor filozofije, deli istoriju civilizacija u 32 kategorije, od kojih je jedna islamska; zatim je najvažnije od njih klasifikovao u 10 civilizacija od kojih je jedna ponovo bila islamska civilizacija; i na kraju je izdvojio tri do pet civilizacija, od kojih je jedna bila islamska civilizacija.

Islam je bio prva pokretačka snaga islamske civilizacije, i dalje je jedan od njenih osnovnih elemenata; on joj je dao temelj koji je ostao nepromenjen u najmanju ruku do nove ere.

Andre Migel i Anri Loran u knjizi „Islam i islamska civilizacija“ kažu da je islam-

skoj, kao i svakoj drugoj civilizaciji, potrebna materijalna podrška, ali da na nju suštinski ne mogu uticati materijalni faktori. Ukoliko se to i desi, i taj uticaj proдре u njene ključne temelje, pa čak i samu islamsku religiju, primetićemo da će biti manji nego na ostala društva. Islam je u različitim društvenim sistemima i okruženjima, a takođe i različitim mestima i vremenima, uvek pokazivao neverovatnu sposobnost širenja i prenošenja principa nepromenljivosti kao islamskih atributa.

Pored religije, islamska civilizacija je imala koristi i od drugih, ključnih elemenata, kao što su etika, nauka, pravda, zakoni i propisi.

Abdul Husein Zarinkub, ugledni iranski istoričar, u knjizi „Zapis o islamu“, kaže da islamska civilizacija – koja je u najmanju ruku od kraja muslimanskih osvajanja do pojave carstva islama, u pogledu etike, viših životnih standarda, tolerancije i relativnog izbegavanja predrasuda, raz-

voja i civilizovanosti tokom mnogih stoleća, bila pionir civilizovanog sveta kulture – nesumnjivo predstavlja briljantno doba ljudske civilizacije, i ono što joj svet-ska kultura i civilizacija danas duguje, ni-je ništa manje od onoga što duguje Grčkoj, s tom razlikom što islamska kultura još uvek ima duhovni uticaj na sadašnji svet i što njena privlačnost i duhovnost nemaju nedostatke.

Preko 500 godina superiornosti islam-skih naučnika u nauci u najmračnijem do-bu evropske istorije ukazuje na sposob-nost islama u uspostavljanju civilizacija. Motor ljudskog znanja ponovo se pojavio preko islamskih filozofa i naučnika, a bo-gato nasleđe grčkog znanja palo je u ruke novih racionalističkih otaca i pionira nau-

čnog istraživanja. Muslimani su, uz pomoć važnih alata iskustva i eksperimenata, za-koračili na put napredovanja i uzdizanja, igrajući tako kariku koja povezuje naučna dostignuća Grčke sa modernim dobom.

Elementi islamske civilizacije

U knjizi „Kultura i civilizacija islama i Irana“, Ali Akbar Velajati ovako nabraja konstruktivne elemente islamske civiliza-cije: uživanje u sigurnom okruženju, obli-kovanje duha solidarnosti, jačanje duha saradnje, promovisanje morala, toleranci-je i trpeljivosti, islamsko jedinstvo, korist od relativnog blagostanja, borba protiv ekonomskog pritiska i, na kraju, sama islamska religija sa svim svojim odlikama i karakteristikama.

*Mauzolej slavnog iransko naučnika, lekara i filozofa
Ibn Sine (Avicena) u Hamadanu*

Muhamed Mahdi Ahmadi, autor knjige „Istorija islamske civilizacije i kulture“, takođe smatra da sastavni deo islamske civilizacije čine komponente kao što su tolerantno ponašanje muslimana, sticanje znanja i tehnologija, razmišljanje, rad, zaštita potlačenih i vera.

*Preko 500 godina
superiornosti islamskih
naučnika u najmračnijem
dobu evropske istorije ukazuje
na sposobnost islama
u uspostavljanju
civilizacija.*

Stubovi i karakteristike islamske civilizacije

Po Zarinkubu, karakteristike islamske civilizacije su tolerancija, koju on smatra majkom ljudske civilizacije islama, visoki status znanja u islamu, sveobuhvatna ljudska i univerzalna kultura islama, obrazovni metod islama i politički, društveni i administrativni sistem islamske civilizacije.

Fatima Han Ahmadi, autor knjige „Istorija islamske kulture i civilizacije“, u elemente islamske civilizacije uvodi verske zakone, monoteističke stavove, faktor razumevanja, nauku i sticanje znanja, poštovanje prava potlačenih i siromašnih, toleranciju i trpeljivost.

Principi i stubovi islamske civilizacije

Abdulah Nasih Ulvan u principe islamske civilizacije ubraja načelo nauke, načelo razmišljanja o raju, načelo poštovanja čoveka od Boga, načelo jednakosti ljud-

skih bića u zajednici za uspostavljanje ljudske civilizacije i načelo socijalizacije i priznavanje pojedinaca, nacija i ideja.

Moderna islamska civilizacija

Postavlja se pitanje da li islamska civilizacija predstavlja fenomen koji je vezan za prošlost i istoriju, ili je to neprekidna i stalna stvarnost koja se i danas tiče ljudi i sveta?

U odgovoru na postavljeno pitanje, reći ćemo da je islamska civilizacija, utemeljena u islamu i islamskoj kulturi, živ, dinamičan, trajan i živopisan entitet koji je uprkos silasku iz svog zenita i teškoćama sa kojima se suočio u periodu dekadencije, neprekidno nastojao da oživi svoju civilizaciju. Ovaj interes za ponovnim oživljavanjem i pokušaji koji su učinjeni u poslednja dva veka doveli su do formiranja svojevrsnog fenomena islamskog buđenja imenovanog različitim nazivima poput islamski pokreti, islamizam, islamska renesansa, islamski modernizam, islamski reformizam, politički islam itd. Sada se naziva „moderna islamska civilizacija“.

U raspravi „Islamski prepород“ ili pan-islamizam, Ričard Hrejr Dekmedžijan ilustruje kako su islamski i arapski svet ušli u eru islamskog prepорода nakon prolaska kroz faze turskog nacionalizma (pan-turcizam), persijskog nacionalizma (pan-iranizam) i, arapskog nacionalizma (pan-arabizam).

Andre Migel i Anri Laran u knjizi „Islam i islamska civilizacija“ kažu: „Islam ne može ni da napusti ovosvetsko blagostanje, niti da izgubi dušu. Umeren i poseban način na koji pokušava da stupi zajedno sa Trećim svetom je put zasnovan na dve negacije: ni kapitalizam ni marksizam, ni Istok ni Zapad ... Islam je u svojoj istoriji, kao u vreme svoje kulturne renesanse, pozvan da odigra ulogu mosta između

različitih humanističkih nauka. Ko može poreći da to što danas islamski svet ne želi da bude ni Istok ni Zapad, već želi da bude on sam, povezujući svoju sa globalnom sudbinom, može, zauzvrat, biti nosilac starih razmena i razgovora koji nikada nisu zaustavljeni.”

Semjuel Hantington, takođe, veruje da se „muslimani dramatično kreću ka islamskom vođstvu i naglašava da je islam jedino rešenje. Oživljavanje islamske civilizacije je pokušaj da se pronađe rešenje, ne u zapadnoj ideologiji, već u modernom islamu, koji odbacuje zapadnu kulturu i smatra posvećenost islamu putokazom za život u savremenom svetu.”

Zahtevi za oživljavanje islamske civilizacije

Oživljavanje civilizacije je najvažnije pitanje koje se ne može ostvariti ukoliko se ne shvate osnovni civilizacijski principi islama, odnosno ontološki, antropološki i epistemološki temelji uz koje je islamska civilizacija procvetala. To su pitanja na koja muslimani, posebno elite, treba da obrate pažnju, jer je to teren na na kome ljudi imaju ključnu ulogu.

Muslimani bi mogli oživeti islamsku civilizaciju kroz temeljnu spoznaju njenih elemenata i okolnosti uspona i uzdizanja. Osnovni uslovi i zahtevi za preporod islamske civilizacije su istinski povratak Kur'anu, sleđenje Poslanikove (s) tradicije, težnja ka jedinstvu, sistemsko uređenje, prepoznavanje šteta i opasnosti.

Osnov za preporod islamske civilizacije mogao bi biti pokret islamskog buđenja, kao najveći društveno-politički proces razvoja islamskog sveta koji je počeo u drugoj polovini 20. veka i širi se obećavajućom brzinom.

Glavne karakteristike islamskog buđenja su pozivanje na Kur'an i tradiciju Božijeg poslanika (S) i velikih ljudi islama,

osećaj žaljenja zbog dekadencije islamskog sveta i pokušaj da se nadoknadi prošlost, značajna uloga muslimanskih učenjaka u osmišljavanju procesa buđenja, dejstvo talasa buđenja na intelektualce i široke narodne mase, raspon talasa buđenja na geografskoj teritoriji muslimana, osećaj suprotstavljanja sa političkim sistemima koji su pod uticajem Zapada i Istoka, osećaj ugnjetavanja izazvan dominacijom kolonijalizma nad muslimanskim svetom, težnja da muslimani igraju realniju ulogu u globalnim odnosima i ostvare svoj pravi status.

Izazovi oživljavanja islamske civilizacije

Izgradnja i podizanje jedne civilizacije podložno je nizu specifičnih faktora i uslova čije odsustvo može dovesti do stagnacije i njenog propadanja. Postoje dve vrste prepreka u formiranju islamske civilizacije: unutrašnje i spoljne. Unutrašnji faktori podrazumevaju despotizam vladara, neznanje i nesvesnost muslimanskih masa i njihovo zaostajanje za karavanom nauke i civilizacije, uticaj sujevernih verovanja na muslimansku misao i njihovo udaljavanje od izvornog islama, verske razlike i netačno tumačenje nekih islamskih koncepata. Pod spoljnim faktorima prvenstveno se misli na uticaj zapadnog kolonijalizma i rušilačke aktivnosti neprijatelja islama, koje se često manifestuju kao vojni, politički i kulturni napadi.

Ostali izazovi sa kojima je suočen proces preporoda islamske civilizacije mogu biti sledeći: nedostatak jedinstvenog vođstva, kulturna invazija Zapada, međuetničke razlike muslimanima, ekonomski problemi muslimanskih društava, nedostatak vere u racionalnost u religiji, konfrontacija Zapada sa muslimanskim svetom i iskrivljenje islama i preokretanje verskih koncepata od strane nekih ekstre-

Unutrašnjost mauzoleja sa grobnicom Avicene

mista i političkih tendencija vladara islamskih zemalja (laika, monarhije i sledbenika velikih sila).

Da li je islamska civilizacija sposobna da kroz svoje preuređenje održi dinamično i konkurentno prisustvo u trenutnom svetu radikalnih promena? Ovde treba napomenuti da islamska civilizacija iz nekih razloga već dugo nije bila u stanju da odigra značajnu ulogu u međunarodnim, civilizacijskim okvirima, a ni sami muslimani dugo nisu bili svesni šta se događa, budući da nisu bili u kontaktu sa svetom oko sebe da bi mogli kritički i komparativno da uvide nedostatke, niti su generalno verovali u superiornost neke druge civilizacije. To je bio slučaj sve do prošlog veka, kada se, došavši do interakcije između muslimana i zapadnog sveta, informacionog razvoja i pojave masovnih medija,

pojaviла grupa novih mislilaca koja je, u potrazi za izlazom iz ove situacije i razumevanja suštine problema, počela da poredi situaciju u islamskom svetu sa prednostima drugih kultura i civilizacija.

Neki su zagledani u prošlost i ocenjujući sposobnost iskustvenog napretka govorili o sposobnosti muslimana u stvaranju nove civilizacije islamske civilizacije; drugi su izneli stavove, teorije i sugestije sa patriotskog stanovišta, koji bi omogućili preporod ili neophodnost stvaranja nove islamske civilizacije.

Uprkos slabostima kojima je bila voljno ili nevoljno izložena, islamska civilizacija može da povрати svoje mesto na globalnoj sceni, uz pretpostavku da će temelji i kapaciteti civilizacijskih principa omogućiti takvu priliku da se reintegrišu u civilizacijsko rivalstvo.

RAZVOJ NAUKE I TEHNOLOGIJA U IRANU

Biotehnologija

Biotehnologija je poznata kao jedna od najsavremenijih tehnologija 21. veka i jedna je od sedam ključnih industrija koje će odrediti socioekonomsku sudbinu zajednica u narednim decenijama. Biotehnologija ima dugu istoriju u Iranu koja seže unazad jedan vek kada je tradicionalna biotehnologija u početku bila korišćena za razvoj lekova i vakcina na Pasterovom institutu u Iranu. Ovaj institut, osnovan 1921, i Razi institut za serume i vakcine, osnovan 1924, dva su ključna centra u Iranu za biotehnološka istraživanja. Institut za biohemiju i biofiziku, osnovan 1976. godine i povezan sa Univerzitetom u Teheranu, takođe se bavi biološkim istraživanjima. Biotehnološki institut pri Iranskoj istraživačkoj organizaciji za nauku i tehnologiju, od svog osnivanja 1980. godine aktivno je uključen u tradicionalna biotehnološka istraživanja i postepeno je svoje aktivnosti preusmerio na modernu biotehnologiju.

Istorija moderne biotehnologije u Iranu datira iz 1980-ih. Osnivanje Nacionalnog instituta za genetsko inženjerstvo i biotehnologiju 1989. godine označava značajnu tačku u razvoju savremenih metoda biotehnologije u zemlji. S obzirom na svoj prioritet i strateški značaj za Islamsku Republiku, Savet za razvoj biotehnološkog razvoja, povezan sa Potpredsedništvom za nauku i tehnologiju, osnovan je 2008. godine kao glavno telo za donošenje politika, planiranje, koordinaciju i praćenje biotehnoloških istraživanja u zemlji.

Ogroman biodiverzitet u pogledu ekosistema, vrsta i geografskih varijacija, bogati prirodni resursi i jedinstveni genetski

obrasci pronađeni kod ljudi, biljaka, životinja i mikroorganizama, omogućili su Iranu da usvoji ovu vitalnu i transformativnu tehnologiju. Zbog toga je Iran preduzeo velika ulaganja u biotehnološka istraživanja, posebno tokom poslednje decenije.

Politike i strategije

Glavni ciljevi Saveta za razvoj biotehnologije su uzdizanje Irana u vodeću zemlju na Bliskom istoku i poboljšanje njegovo globalnog ranga da bi se do 2025. godine svrstao u deset najboljih zemalja sveta. Glavne politike i strategije ovog sektora su:

Politike na makro nivou

- Promovisanje nacionalnog suvereniteta i jačanje socijalne zaštite;
- Proširivanje naučne i tehnološke saradnje na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou;
- Ispunjavanje strateških zahteva zemlje za hranom, javnim zdravljem, životnom sredinom i energijom;
- Poštovanje etičkih principa i principa biološke bezbednosti u skladu sa domaćim i međunarodnim regulatornim okvirom.

Strategije na makro nivou

- Maksimalna privatizacija biotehnoloških proizvoda;
- Kompletiranje i organizovanje integrisanog sistema za upravljanje biotehnologijom širom zemlje;
- Poboljšanje kvaliteta domaćih proizvoda s ciljem da se otvori put za ulazak na međunarodna tržišta;
- Utiranje puta za korišćenje raspoloživih domaćih kapaciteta u Iranu i zemljama regiona u cilju širenja tržišta domaćih biotehnoloških proizvoda;

- Iskorišćavanje biotehnoloških mogućnosti kao zelene industrije za zaštitu i obnovu životne sredine;
- Stvaranje osnova za razvoj domaćih i međunarodnih partnerstava i zajedničkih ulaganja.

Kapaciteti i mogućnost

Ljudski resursi

Na osnovu najnovijih statističkih podataka Saveta, u zemlji je trenutno aktivno oko 15.010 stručnjaka za biotehnologiju, od tog broja ukupan broj univerzitetskih članova zastupljen je sa 15 odsto nastavnika, 59 odsto docenata, 17 odsto vanrednih i 9 odsto redovnih profesora. Udeo članova fakulteta na nivou profesora u biotehnološkom inženjerstvu i medicinskim naukama je veći nego u ostalim grupama.

Naučna produktivnost

Po broju objavljenih članaka o biotehnologiji u indeksiranim časopisima, Iran je 2017. godine zauzeo 13. mesto na svetu.

Iran zauzima 12. mesto u svetu i 1. u Zapadnoj Aziji u biotehnologiji, sa 9,5 od-

sto prihoda iranskih kompanija zasnovanih na znanju i više od 60 odsto njihovog izvoza koji se odnosi na biotehnologiju. Godišnji prihod u gotovini od milijardu dolara od proizvodnje 22 biofarmaceutika svrstava Iran na prvo mesto u biotehno- loškim proizvodima i vakcinama u Za- padnoj Aziji i među prvih 5 u celoj Aziji.

Do danas je u Iranu proizvedeno 27 biotehnoških lekova, 12 vakcina, 90 far- maceutskih sirovina i 55 projekata u ob- lasti poljoprivrede i bezbednosti hrane. Osam velikih kompanija u zemlji upravlja sa 117 prioritetnih proizvoda u oblasti biofarmaceutike, farmaceutskih sirovina, vakcina, probiotika i hemijskih lekova.

AryoSeven, rekombinantni koagulacijski faktor VIIa (rFVIIa)

ArjoGen Farmed je iranska biofarmaceutska kompanija specijalizovana za proizvodnju terapijskih monoklonskih antitela i drugih rekombinantnih proteina. Jedan od najpoznatijih proizvoda ove kompanije jeste rekombinantni koagulacijski faktor VIIa (rFVIIa), AryoSeven.

Trenutno u Iranu radi više od 5.700 kompanija zasnovanih na znanju koje pro- izvode različite proizvode za potrebe do- maćeg tržišta.

Institucije i organizacije

Savet za razvoj biotehnologije

U skladu sa tendencijom širenja bioteh- nologije širom zemlje, Savet za razvoj bi- otehnologije, povezan sa Potpredsedni- štvom za nauku i tehnologiju, oduvek je nastojao da ukloni prepreke napretku bi- otehnologije obezbeđujući laboratorijsku opremu i infrastrukturu za biotehnologiju i podržavajući razvojne istraživačke pro- jekte. Programski ciljevi Saveta su:

- povećanje doprinosa biotehnoških proizvoda BDP-u;
- proširenje pristupačnosti i primene biotehnoških proizvoda i metoda u sprečavanju i upravljanju genetskim bolestima (ciljne bolesti uključuju kan- cer, dijabetes, nasledne bolesti i MS);

Sina flek je robotski hirurški sistem koji se može koristiti za obavljanje operacija abdominalne hirurgije u ergonomskom položaju za hirurga, ali i daljinski, putem interneta ili drugih komunikacionih kanala. Ovaj sistem ima dva glavna podsistema, uključujući glavnu robotsku konzolu na strani hirurga i pomoćni robotski sistem na strani pacijenta.

Glavni roboti primaju pokrete ruku hirurga i prenose ih na bočne robote pacijenta koji oponašaju hirurbove ruke u realnom vremenu. Istovremeno, pomoćni roboti mere sile interakcije robota i pacijenta, uključujući sile stezanja ispod klješta instrumenata i prenose ih na bočni master robotski sistem hirurga. Ovaj sistem ima prednosti visoke tačnosti i kvaliteta operacije, kod pacijenata stvara manje rezova i hirurzima omogućava bolji ergonomski položaj.

- povećanje tržišnog udela biotehnoških proizvoda i usluga na 3 procenta globalnog tržišta biotehnologije do 2015. godine;
- razvoj biotehnoških istraživanja, proizvodnje i primene u oblastima kao što

su medicina, poljoprivreda, hrana, zdravstvo, industrija, rudarstvo, energetika i životna sredina;

- osnivanje biobanki, baza podataka i mreža kao što je Nacionalna banka biljnih gena za mikroorganizme, ljudske gene i vektore (nosače) kako bi se zabeležili i popisali srodni podaci.

*Poljoprivredni biotehnoški
istraživački institut (ABRII)*

*Fosfatno dubrivo
PhosphoBARVAR-2 jeste
sigurna i efikasna alternativa
hemijskim fosfatnim dubrivima.*

Sinaflex robotski hirurški siste

Nacionalni institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju

Nacionalni institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju (NIGEB) je povezan sa Ministarstvom nauke, istraživanja i tehnologije. Ovaj Institut pruža genomске usluge, vrši kvantitativnu analizu, proteomičko-transkriptomsku analizu i razvija sisteme za ispitivanje citotoksičnosti biomaterijala, otkriva genetski modifikovane organizme (GMO) u hrani i proizvodi transgene modele miševa i pacova u Institutu Nacionalnog centra za istraživanje transgenih miševa.

Pasterov institut

Iranski Institut Paster povezan je sa Ministarstvom zdravlja i medicinskog obra-

zovanja. Bavi se istraživanjem, proizvodnjom, obrazovanjem, obukom i drugim zdravstvenim aktivnostima. Osnovan je u Teheranu 1921. godine sa ciljem da se olakšaju javne zdravstvene usluge. U cilju komercijalizacije svojih proizvoda i usluga, u Institutu su osnovana dva centra od kojih je jedan proizvodni i istraživački inkubator u Karadžu i sedište 60 biotehničkih kompanija.

Institut Paster proizvodi širok spektar proizvoda, uključujući antigene, serume za dijagnostiku antitela, rekombinantne proizvode, vakcine, rastvore za injekcije za hitne službe i dijagnostičku opremu.

Institut za biotehnička istraživanja

Osnovan 1980. godine, Institut za biotehnička istraživanja jedan je od sedam istraživačkih centara pri Iranskoj istraživačkoj organizaciji za nauku i tehnologiju.

Institut za bakteriologiju i vakcinaciju „Paster” osnovan je 1921. godine, kao ogranak Instituta „Paster” u Parizu. Ideja o osnivanju instituta za mikrobiološka istraživanja i imunologiju u Iranu nastala je kao posledica pandemije gripa 1918–19. godine, u kojoj je umrlo stotine hiljada ljudi. Institut aktivno sarađuje sa Svetskom zdravstvenom organizacijom i srodnim institucijama širom sveta.

Kroz dva petogodišnja plana, Institut je uspeo da razvije novu seriju istraživačkih laboratorija i pilot postrojenja za biotehnologiju. Oprema pilot postrojenja uključuje fermentatore zapremine 15, 75, 750 i 3000 litara koji zajedno sa centrifugama i sušarama čine kompletnu proizvodnu liniju. U okviru Biotehnološkog instituta nalazi se Centar za kolekciju industrijskih i medicinskih gljivica i bakterija. Od svog osnivanja 1980. godine, Centar obezbeđuje mikroorganizme potrebne obrazovnim, istraživačkim i industrijskim organizacijama i farmaceutskim kompanijama. U centru se čuva preko 2000 vrsta mikrobnih uzoraka, uključujući različite vrste bakterija, gljivica, kvasca i plavozelenih algi koji ispunjava međunarodne standarde. Godine 1984. Centar je postao član Svetske federacije za zbirke kulture koja ga je registrovala kao zbirku kulture persijskog tipa dodelivši mu identifikacioni kod I124. Kao član Svetske federacije, Iranski centar za prikupljanje industrijskih i medicinskih gljivica i bakterija povezan je sa sličnim centrima koji rade pod nadzorom ovog međunarodnog tela.

Institut za istraživanje vaccine i seruma Razi

Institut za istraživanje vakcina i seruma Razi koji se bavi veterinarskim i biotehnološkim istraživanjima osnovan je pre oko 90 godina i jedan je od najstarijih i najcenjenijih naučno-istraživačkih centara u Iranu. Sastoji se od 12 specijalizovanih odeljenja i 15 nacionalnih i referentnih laboratorija. Institut sarađuje sa veterinarskim odeljenjima i istraživačkim centrima za poljoprivredu i prirodne resurse u obližnjim pokrajinama, kako bi postavio tačnu i brzu dijagnostiku raširenih bolesti kod stoke, živine i pčela. Institut, takođe, daje značajan doprinos promociji novih bioloških i poboljšanju postojećih biote-

hnoloških proizvoda. Laboratorija Instituta Razi za stočne boginje poznata je kao referentna laboratorija na globalnom nivou. Institut proizvodi razne vaccine i serume, uključujući humane vaccine, vaccine za stoku i živinu, parazitske vaccine za stoku, vaccine za ribe, kao i terapijske serume sa medicinskom upotrebom i antitelima.

Ostale institucije

Trenutno je širom zemlje aktivno 25 biotehnoloških naučnotehnoloških parkova i inkubatora. Osnovano je, takođe, i pet specijalizovanih biotehnoloških inkubatora. Pored toga, registrovano je 527 kompanija za biotehnologiju, od kojih je 211 kompanija smešteno u 20 naučnotehnoloških parkova i naučnoistraživačkih gradova.

Iranske biotehnološke kompanije proizvode više od 230 vrsta biotehnoloških proizvoda. Ova široka paleta proizvoda uključuje rekombinantne lekove, monoklonska antitela, organska fosfatna i nitrarna đubriva (u čvrstom i tečnom obliku) i opremu povezanu sa biotehnologijom. Gotovo 30 odsto iranskih kompanija za biotehnologiju kvalifikovano je za izvoz svojih proizvoda. Preko 50 vrsta iranskih biotehnoloških proizvoda izvozi se u druge zemlje. Trenutno 81 univerzitet i 18 istraživačkih centara i instituta angažovano je u biotehnološkim istraživanjima i obrazovanju. Takođe, u zemlji postoje 24 specijalizovana istraživačka centra koja sprovode istraživanja povezana sa biotehnologijom, uključujući 15 istraživačkih centara povezanih sa Ministarstvom nauke, istraživanja i tehnologije; 7 istraživačkih centara povezanih sa Ministarstvom zdravlja i medicinskog obrazovanja; i 2 istraživačka centra povezana sa Akademskim centrom za obrazovanje, kulturu i istraživanje.

Matične ćelije

Matične su one ćelije ljudskog tela koje su u stanju da se pretvore u druge ćelije. Kao takve mogu se koristiti za lečenje bolesti, saniranje rana i kao sredstvo protiv bolova. Matične ćelije se nalaze u različitim telesnim tkivima, posebno pupčanicu novorođenčeta, koštanoj srži, delu zuba i nekim masnim tkivima. Naučnici se nadaju da će pomoću njih u bliskoj budućnosti moći da leče bolesti poput raka, Alchajmerovu bolest, Parkinsonovu bolest i slično.

Istraživanja matičnih ćelija u Iranu koja su započeta devedesetih godina prošlog veka, ušla su u novu, kompleksniju fazu 1991. godine kada je osnovan Istraživački institut „Rojan“. Danas se Islamska Republika Iran ubraja u vodeće države u ovoj oblasti, dok u Aziji zauzima 4. mesto. Iranski istraživači uspešno su primenili ovu nauku u transplantaciji rožnjače, koštane srži, kod hematopoetskih matičnih ćelija i regeneraciji ćelija srca, kostiju, kože, očiju, kao i lečenju kičmenih i nekih drugih bolesti. Osim toga, osnovali su najveću banku pupčane krvi za lečenje mogućih oboljenja pojedinaca u narednim godinama njegovog/njenog života u Zapadnoj Aziji.

Od početka 2005. godine, iranski istraživači počinju da se bave inženjeringom tkiva i regenerativnom medicinom. Od tada do danas objavili su veliki broj značajnih studija u uglednim međunarodnim časopisima iz ovih oblasti. Što se tiče objavljenih radova iz oblasti nauka o matičnim ćelijama i regenerativne medicine, Islamska Republika Iran je na prvom mestu na Bliskom Istoku i u islamskim zemljama, a na drugom mestu među zemljama Istočnog Mediterana i Severne Afrike.

Savet za nauku i tehnologiju matičnih ćelija, povezan sa Iranskim potpredsedništvom za nauku i tehnologiju, osnovan je u februaru 2009. godine u nastojanju da ubrza napredak u ovom strateškom području i održi korak sa drugim zemljama. U septembru 2013. godine na Vrhovnom savetu Kulturne revolucije usvojen je nacionalni dokument o naukama i tehnologijama o matičnim ćelijama kao deo sveobuhvatne nacionalne naučne karte zemlje.

Takođe, Islamska Republika Iran je napravila velike korake u genetici, i sada je prva država zapadne Azije u ovoj oblasti. Iranski naučnici su 2009. godine šokirali

Banka matičnih ćelija

U periodu od 2008–2013. godine Iranska nacionalna banka matičnih ćelija uložila je 2,5 milijardi dolara u istraživanje matičnih ćelija u zemlji. Ova sredstva namenjena su za razvoj istraživačkih centara u svim većim gradovima. Uz saglasnost vrhovnog vođe islamske revolucije Irana, iranski naučnici su 2003. godine razvili ljudske embrionske matične ćelije.

naučne krugove u svetu najavom rođenja prvih kloniranih ovaca. Kasnije je izvestan broj stoke i životinja, u opasnosti od izumiranja, kloniran ili genetski modifikovan.

Politike i ciljevi

Glavne politike i ciljevi navedeni u nacionalnom dokumentu o nauci i tehnologiji matičnih ćelija na makro nivou obuhvataju poboljšanje efikasnosti i isplativo-

sti i optimalno iskorišćavanje resursa u oblasti istraživanja matičnih ćelija; povećanje samopouzdanja i zapošljavanja i maksimalno iskorišćavanje nacionalnih kapaciteta u ovoj oblasti; ublažavanje uticaja države, jačanje privatnog sektora i pružanje podrške u kvalitativnom i kvantitativnom razvoju kompanija zasnovanih na znanju; podsticanje učešća privatnog sektora, zadruga, nevladinih organizacija i stranih investitora sa naglaskom na me-

Dostignuća

MAGSIEVE separator

Magnetno aktivirano sortiranje ćelija (MACS) je važna metoda za odvajanje populacija matičnih ćelija. Donedavno su dve velike kompanije dominirale proizvodnjom tehnologije za izvođenje MACS-a u svetu. Međutim, jedna iranska kompanija, zasnovana na znanju, stekla je tehnologiju za proizvodnju takve opreme i proizvodnju uređaja pod nazivom MAGSIEVE separator, koji je efikasan kao i slični strani proizvodi. Uređaj je namenjen za kliničku upotrebu.

MAGSIEVE separator za magnetno aktivirano sortiranje ćelija (MACS)

Medijum za kulturu vantelesne oplodnje

Sredina za kulturu za vantelesnu oplodnju proizvodi domaća kompanija zasnovana na znanju sa brojnim primenama u klinikama za plodnost. Sve veći broj slučajeva neplodnosti u zemlji povećao je potražnju za ovim proizvodom.

Antitela i imunološki testovi

Antitela i imunološki testovi

Brojne domaće kompanije proizvode različite vrste monoklonskih i poliklonskih antitela i učinile su ih dostupnim na domaćem tržištu. Ova antitela se široko koriste u istraživanju matičnih ćelija za setove za separaciju i identifikaciju

đuresorskoj koordinaciji i koheziji; pridržavanje islamskih filozofskih i pravnih načela, etičkih, verskih i društvenih principa u cilju daljeg razvoja ove oblasti.

Na mikro nivou ovi ciljevi su: podsticanje samopouzdanja u proizvodnji osnovnih i potrošnih materijala i laboratorijske opreme, životinja i usluga u cilju zadovoljenja najmanje 50 procenata domaće potražnje; povećanje stvaranja nacionalnog bogatstva korišćenjem matičnih ćelija i njihovih proizvoda za lečenje različitih bolesti i stizanje do dva procenta tržišne vrednosti matičnih ćelija na svetu; dostizanje nacionalne nezavisnosti u pohranjivanju raznih vrsta matičnih ćelija; uključivanje privatnog sektora u istraživanje i razvoj tehnologije i stvaranje obilja uz zadržavanje uloge vlade u kreiranju politike i nadzoru na način da najmanje 20 odsto ovlašćenih centara za lečenje ćelija bude iz privatnog sektora; stvaranje novih znanja i tehnologija u cilju uspona među prvih deset zemalja sveta u ovoj oblasti u pogledu kvaliteta i kvantiteta, kao i objavljivanje naučnih radova u visoko rangiranim međunarodnim časopisima.

Kapaciteti i sposobnosti

Naučna produktivnost

Sa brojem od 9412 naučnih radova iz oblasti nauke o matičnim ćelijama i regenerativne medicine uključujući ćelijsku terapiju, gensku terapiju, transplantaciju hematopoetskih matičnih ćelija, inženjering tkiva i biomaterijala objavljenih do kraja 2018. godine u međunarodnim časopisima Iran je zauzeo 19. mesto u svetu.

U pogledu broja objavljenih radova iz oblasti nauke o matičnim ćelijama i regenerativne medicine koji se fokusiraju samo na ćelijsku terapiju, gensku terapiju, inženjering tkiva i regenerativnu medicinu u 2017. godini, Iran je prema statisti-

kama zauzeo 14. mesto u svetu sa oko 2063 naučnih članaka, objavljenih te godine.

U pogledu publikovanih radova iz različitih oblasti istraživanja matičnih ćelija i regenerativne medicine objavljenih do kraja 2017. Iran je sa 9412 članaka zauzeo prvo mesto na Bliskom istoku i drugo na širem području Bliskog istoka, koji obuhvata područje od istočnog Mediterana do severa Afrike.

Organizacije i institucije

Savet za nauku i tehnologiju matičnih ćelij

Kao što je već pomenuto, Savet za nauku i tehnologiju matičnih ćelija, povezan sa Potpredsedništvom za nauku i tehnologiju, osnovan je u februaru 2009. godine kako bi se ubrzao rast nauke i tehnologije matičnih ćelija u zemlji i održao korak sa drugim zemljama u ovoj oblasti. U cilju pružanja infrastrukture, izrade sveobuhvatnog plana i određivanja budućih ciljeva ove važne naučne oblasti, 2005. godine je formiran novi tim stručnjaka sastavljen od istaknutih profesora, istraživača i naučnika. U 2015. godini preduzete su i sprovedene brojne mere u skladu sa naredbama navedenim u sveobuhvatnom nacionalnom dokumentu, od kojih su najznačajnije sledeće:

- formulisanje desetogodišnjeg strateškog plana zemlje do 2025. godine sa etapama od jedne, pet i deset godina;
- uključivanje 700 istraživača u Savet i njihovo raspoređivanje u 25 ciljno orijentisanih stručnih odbora;
- organizovanje najvećeg nacionalnog naučnog foruma u oblasti nauka o matičnim ćelijama (godišnji sajam);
- osnivanje udruženja za razvoj nauka o matičnim ćelijama i regenerativne medicine na pokrajinskim univerzitetima medicinskih nauka.

Univerziteti

Medicinski fakulteti širom zemlje zainteresovani su za proširenje znanja o matičnim ćelijama u gradovima, dok su istraživački centri povezani sa ovim fakultetima zaduženi za brigu o istraživačkim aktivnostima. Fakulteti medicinskih nauka u Teheranu, Tabrizu i Širazu, u saradnji sa Savetom za nauku i tehnologiju matičnih ćelija, u procesu su uspostavljanja centra za sprovođenje istraživanja u oblasti regenerativne medicine. U međuvremenu, 19 drugih medicinskih fakulteta aktivno radi na polju nauke o matičnim ćelijama i regenerativne medicine. Osim toga, više od 20 univerziteta povezanih sa Ministarstvom nauke, istraživanja i tehnologije sarađuju sa univerzitetima povezanim sa Ministarstvom zdravlja i medicinskog obrazovanja u oblastima kao što su biomaterijali, inženjering tkiva i proizvodnja opreme za regenerativnu medicinu.

Međunarodna saradnja

Savet za nauku i tehnologiju matičnih ćelija je zainteresovan za saradnju sa univerzitetima, istraživačkim centrima i kompanijama na međunarodnom nivou radi sprovođenja zajedničkih kliničkih ispitivanja u nauci o matičnim ćelijama i regenerativnoj medicini, kao i za sprovođenje studija genske terapije i kliničkih ispitivanja genetskih poremećaja kao što su talasemija i teški urođeni imunološki nedostaci, itd, razmenu univerzitetskih profesora, studenata i stručnjaka u oblasti terapije ćelija karcinoma.

Institut „Rojan“

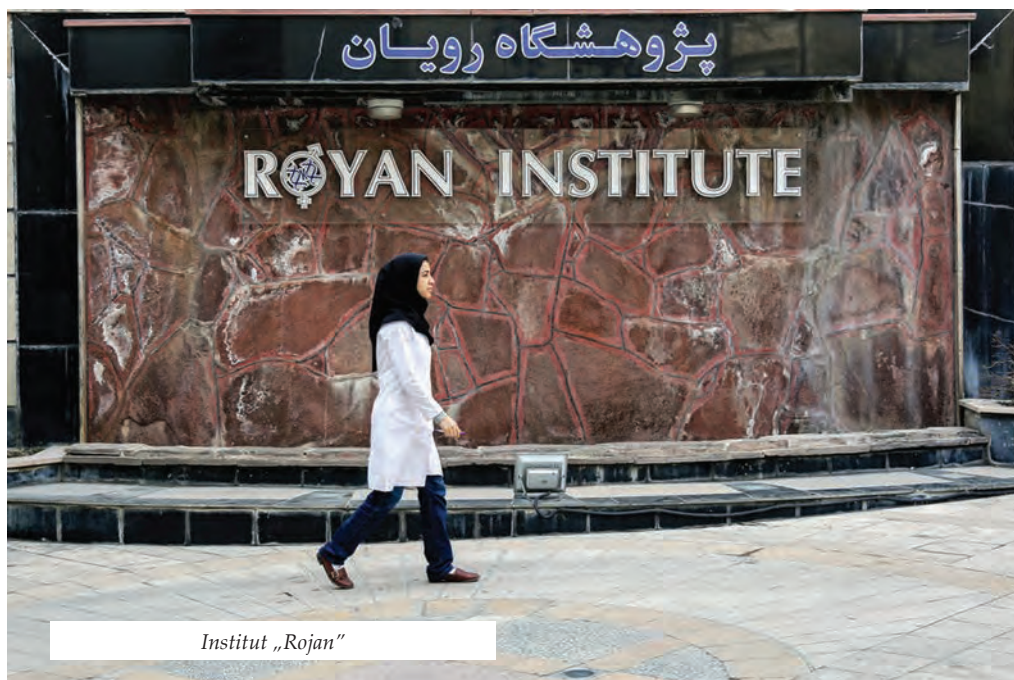
Institut „Rojan“ je javna neprofitna organizacija povezana sa Akademskim centrom za obrazovanje, kulturu i istraživanje (ACECR), koju je 1991. godine osnovao

pokojni dr Saeid Kazemi Aštijani kao istraživački institut za reproduktivnu biomedicinu i lečenje neplodnosti. Godine 1998. delatnost Instituta odobrilo je Ministarstvo zdravlja. Sada ovaj Institut deluje kao vodeća organizacija za istraživanje matičnih ćelija i jedna od najboljih klinika za lečenje neplodnosti. U njemu je zaposlen 81 naučni član i 232 istraživača i laboratorijskih tehničara. Institut „Rojan“ čine tri istraživačka instituta od kojih je svaki fokusiran na različita polja istraživanja:

- Institut za biologiju i tehnologiju matičnih ćelija (RI-SCBT)
- Institut za reproduktivnu biomedicinu (RI-RB)
- Institut za biotehnologiju životinja (RI-AB)

Hronološki pregled razvoja Instituta

- prva vantelesna oplodnja u Teheranu (1993)
- druga intracitoplazmatska injekcija sperme u Iranu (ICSI)
- iranski drugi uspeh u otvorenoj biopsiji testisa za lečenje teške muške neplodnosti (1996)
- prvo rođenje iz smrznutog embriona u Iranu (1996)
- prvo rođenje intracitoplazmatskom injekcijom iz smrznute sperme gonadektomiranog muškarca (1999)
- obeležavanje 1000-og rođenja tretmanom potpomognutog začeća u Iranu (1999)
- osnivanje prve linije matičnih ćelija na humanom embrionu u Iranu i regionu (2003)
- osnivanje Odseka za istraživanje matičnih ćelija (2003)

- prvo dete rođeno u Iranu pomoću preimplantacione genetske dijagnostike (2004)
- prva primena matičnih ćelija odraslih u lečenju srčanog udara tokom aortokoronarnog premošćavanja u Iranu (2004)
- proizvodnja ćelija koje proizvode insulin iz matičnih ćelija ljudskog embriona (2004)
- razvijanje limbalnih matičnih ćelija na horionskoj membrani i njihova primena kod povreda rožnjače (2004)
- osnivanje prve privatne banke pupčane krvi u Iranu (2005)
- prva ovca rođena u Iranu postupkom vantelesne oplodnje i *in vitro* sazrevanja (2006)
- u Iranu rođena prva klonirana ovca (2006)
- prva ovca rođena postupkom *in vitro* sazrevanja tehnikom nuklearnog transfera (2006)
- razvijanje i transplantacija fibroblasta (najtipičnija ćelija vezivnog tkiva koja ima gradivnu i ulogu u sintezi svih komponenti tog tkiva, 2007)
- stvaranje mišjih i humanih pluripotentnih matičnih ćelija (iPS) (2008)
- transplantacija melanocita za pacijente sa leukodermijom (2008)
- u Iranu rođena prva klonirana koza (2009)
- u Iranu rođene prve transgene koze (2010)
- osnivanje predbolničke ćelijske terapije (2011)
- osnivanje Banke matičnih ćelija (2011)
- prvo zdravo rođeno dete u Iranu nakon molekularne preimplantacione genetske dijagnostike za beta-talasemiju (2012)
- u Iranu rođeno osam koza putem pojednostavljene metode SCNT kloniranja (*somatic cell nuclear transfer*) (2013)

Značajna dostignuća Instituta „Rojan“

- izveštaj o tri nove mutacije cistične fibroze
- najbolji rad na kongresu Bliiskoistočnog društva za plodnost (MEFS) 2004;
- drugo mesto nagrade „Razi“ za 2003. godinu koja se dodeljuje za dostignuća u medicinskim naukama;
- najbolji mladi istraživač za 2004. godinu po izboru nagrade „Razi“ koja se dodeljuje za dostignuća u medicinskim naukama;
- prvi izveštaj u svetu o proteomici ljudskih embrionalnih matičnih ćelija;
- registracija jedne linije matičnih ćelija humanog embriona u Međunarodnom društvu za istraživanje matičnih ćelija;
- osnivanje šest linija ljudskih embrionalnih matičnih ćelija;
- osnivanje osam linija embrionalnih matičnih ćelija miša od kojih se tri mogu donirati centrima ili istraživačima;
- po izboru nagrade „Razi“, koja se dodeljuje za dostignuća u medicinskim naukama Institut „Rojan“ proglašen je za „istaknuti istraživački centar“;
- po izboru nagrade „Razi“, koja se dodeljuje za dostignuća u medicinskim naukama, Institut „Rojan“ je 2004. godine imao najboljeg mladog istraživača;
- Institut „Rojan“ je po izboru nagrade „Razi“ imao najbolji medicinski časopis u 2006. godini;
- Institutu je, takođe, po izboru nagrade „Razi“, pripala nagrada za najbolji istraživački rad, kao i priznanje za najbolje istraživačko dostignuće mladog istraživača za 2006. godinu, koje dodeljuje Fondacija „Harazmi“;
- nagrada za najbolji istraživački rad na Takmičenju za drugu međunarodnu studentsku nagradu za reprodukciju, Jazd, Iran, 2007;
- izveštaj o novim površinskim markerima mezenhimalnih matičnih ćelija svetu;
- publikacija 626 radova u domaćim i međunarodnim časopisima;
- realizacija 341 istraživačkog i praćenje 225 projekata;
- prezentacija 997 radova na domaćim i međunarodnim kongresima;
- publikovanje dva časopisa indeksirana u ISI (*International Scientific Indexing*); *Cell Journal* (Jahte) i *IJFS* (Iranski časopis za plodnost i sterilnost);
- upotreba matičnih ćelija odraslih kod povreda rožnjače i infarkta miokarda;
- transplantacija matičnih ćelija prema životinjskom modelu bolesti kod ciroze jetre, povreda kičmene moždine, oštećenja kostiju, oštećenja hrskavice i dijabetesa;
- proizvodnja linije indukovanih pluripotentnih matičnih ćelije Rojan H7.

Detalj iz Instituta „Rojan“

Nanotehnologija

Islamska Republika Iran usvojila je sveobuhvatan pristup u razvoju nanotehnologije s ciljem da pomoću ove nove tehnologije stvori blagostanje u društvu. Nanotehnologija je imala i imaće veliki uticaj na sve industrije širom sveta kroz poboljšanje postojećih proizvoda i stvaranje novih, a iranski naučnici unapređivanjem svog tehnološkog znanja mogu doprineti globalnom napretku u ovoj oblasti.

Temelj politike razvoja nanotehnologije je u Iranu postavljen je 2001. godine. Iranско veće za nanotehnološke inovacije osnovano je 2003. godine kako bi se osigurala koordinacija i sinergija između svih institucija i agencija uključenih u razvoj ove oblasti. U avgustu 2005. vlada je odobrila „Plan budućih strategija“ (desetogodišnja strategija za razvoj nanotehnologije u Iranu 2005–2015). Implementacijom strateškog plana i njegove tri dopunske faze do 2018. godine Iran je zauzeo četvrto mesto u svetu u proizvodnji nano-nauka, a danas u ovoj industriji deluje preko 29 hiljada

istraživača. S druge strane, više od 460 hiljada studenata aktivno je uključeno u razvoj nanotehnologije. Takođe, 181 kompanija proizvodi 447 proizvoda i opreme povezane sa nanotehnologijom, a 65 kompanija pruža usluge poslovnog razvoja za širenje nanotehnologije u industriju.

Nakon sprovođenja „Plana buduće strategije“, 2015. godine pripremljen je drugi plan za desetogodišnji razvoj nanotehnologije (2015–2025) i funkcionisao je od druge polovine iste godine.

Politike i strategije

Kreiranje politika i planiranje razvoja nanotehnologije usmereno je na osmišljavanje praktičnog i primenljivog modela kojim bi se obezbedili svi neophodni uslovi za razvoj tehnologije, počev od nauke do komercijalizacije i razvoja tržišta. U protekloj deceniji sprovedeni su sledeći programi:

- umrežavanje više od 81 istraživačke laboratorije iz akademskog i privatnog

Sajam nanotehnologije

sektora u mrežu nanotehnoloških laboratorija. U ovoj mreži istraživačima i inženjerima pruženo je preko 1660 naprednih laboratorijskih usluga;

- hosting više od 100 nanotehnoloških preduzeća u inkubatorima i tehnološkim parkovima;
 - hosting pružalaca usluga za razvoj tehnologije u Institutu za usluge tehničkog tržišta (Koridor);
 - stvaranje mreže studentskih laboratorija koja sadrži 66 laboratorija smeštenih u studentskim istraživačkim institutima širom zemlje;
 - podrška kompanijama koje pružaju usluge intelektualne svojine;
 - uspostavljanje Stručnog odbora za hranu i lekove za procenu nanozdravstvenih proizvoda, uključujući farmaceutske proizvode, medicinsku opremu, kozmetiku i higijenske proizvode, namirnice i piće. Neka dostignuća nanotehnologije u prioritetnim oblastima, uključujući zdravlje, vodu i životnu sredinu, energiju i građevinarstvo, su sledeća:
- prerada vode reke Karun za proizvodnju pijaće vode;

Nano filteri za automobil

- uklanjanje teških metala iz vode;
- postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u industriji šećera;
- proizvodnja industrijskih filtera za elektrane radi poboljšanja produktivnosti u elektroenergetici;
- proizvodnja nano-lekova, posebno anti-retrovirusnih;
- proizvodnja materijala i opreme koji se koriste u građevinskoj industriji, poput betona, boja, cevi i otporne plastike.

Kapaciteti

Ljudski resursi

Prema studiji sprovedenoj 2000. godine o statusu ljudskih resursa u zemlji, broj istraživača koji se bave nanotehnologijom nije bio veći od desetak, dok je za godinu dana objavljeno samo osam radova. Nakon formiranja Iranskog inicijativnog veća za nanotehnologiju, u sektoru nanotehnologije došlo je do dramatičnog porasta broja istraživača i objavljivanja više od 29000 naučnih članaka, kao i uključivanju 2600 aktivnih članova fakulteta. Tokom poslednje decenije u ovu oblast bilo je uključeno 263 univerziteta ili istraživačka centra.

Jedinica za desalinizaciju

Jedinica za uklanjanje nitrata

Jedinica za uklanjanje arsena

Jedinica za elektropredenje (proizvodnja nano vlakana)

Primene jedinica za elektropredenje uključuju filtraciju, premaze otporne na balistiku, biomedicinske, medicinske proteze, zavoje za rane i isporuku lekova i farmaceutska jedinjenja. Prednosti proizvoda u odnosu na druge dostupne uzorke uključuju pouzdanost, jednostavnost korišćenja i održivost, kao i veću tačnost, performanse i stope proizvodnje.

*Industrijska oprema za
proizvodnu liniju nano vlakana*

Nano kavitacioni sistem

Uređaj ima jedinstvenu tehnologiju sa različitom primenom u oblasti prečišćavanja vode i otpadnih voda, kao što je dezinfekcija, uklanjanje hemijskih zagađivača, teških metala itd. Kavizone tehnologija radi na osnovu naprednog procesa oksidacije koristeći metode ubrizgavanja ozo-

na, hidrodinamičku kavitaciju i elektrohemijsku oksidaciju za ubijanje bakterija i uklanjanje biofilma, organskih tvari i oksida teških metala iz različitih voda i otpadnih voda.

Proizvođač nanolipozoma

Nanolipozomski ili submikronski dvoslojni lipidni mehur je nova tehnologija za sažimanje i isporuku bioaktivnih agenasa. Nanolipozomi mogu poboljšati performanse bioaktivnih agenasa poboljšanjem njihove rastvorljivosti i bioraspoloživosti, *in vitro* i *in vivo* stabilnosti, kao i sprečavanju njihovih neželjenih interakcija sa drugim molekulima. Zbog svoje biokompatibilnosti i biorazgradivosti, nanolipozomi se potencijalno mogu primeniti u širokom spektru polja, uključujući farmaceutsku, prehrambenu, kozmetičku i poljoprivrednu industriju.

*SinaKurcumin, meke želatinske kapsule
koje sadrže nanomicelle kurkume*

Dostignuća

„SinaDoxorubicin liposomal“

SinaDoksozom, iranski nano lek protiv kancera

Lek koji je proizvela kompanija „Sobhan Onkoloži“, primenjuje se u lečenju raznih vrsta kancera; smanjuje opšte komplikacije i povećava nivo uticaja na kancerogeno tkivo, dok istovremeno smanjuje taj nivo kod zdravog tkiva u telu. Nanolipozomi povećavaju trajnost leka u telu i ostavljaju imunološki sistem netaknutim zbog upotrebe polimernih premaza na po-

vršini čestica. Prednosti proizvoda uključuju visoku efikasnost i niske nuspojave, posebno smanjenu kardiotsičnost.

SinaAmpholish (NanoLiposomal Amphotericin B Topical Gel)

Amfotericin B je efikasan lek za lečenje gljivičnih i infekcija čiji su uzročnici prazivotinje paraziti, poput lišmanijaze. Koristi se u lečenju kožne lišmanijaze i hronične gljivične infekcije poput dermatofita. Prednosti u poređenju sa sličnim proizvodima ukazuju na veću efikasnost (iznad 90 procenata) u odnosu na konvencionalne metode lečenja i korišćenje jedinjenja antimona (40%–70%), kraće trajanje tretmana, bezbolnu i lakšu upotrebu u poređenju sa injekcionim tretmanom i manje nuspojava u poređenju sa sistemskim tretmanima.

Organizacije i institucije

Iranski savet za inovacije u nanotehnologiji

Savet za inovacije u nanotehnologiji Irana odgovoran je za utvrđivanje i nadzor nad sprovođenjem opštih politika za razvoj nanotehnologije u zemlji. Njegova glavna misija je da omogući Iranu da postigne odgovarajuće mesto među 15 naprednih zemalja u nanotehnologiji i iskoristi nanotehnologiju u ekonomskom razvoju zemlje.

Odbor za standardizaciju nanotehnologije Irana

Prepoznajući važnost i ulogu standardizacije u razvoju i komercijalizaciji

nanotehnologije, u skladu sa ciljevima Nacionalnog programa nanotehnologije, uključujući stvaranje bogatstva i poboljšanje kvaliteta života, Veće za inovacije u nanotehnologiji Irana 2006. godine je osnovalo Odbor za standardizaciju iranske nanotehnologije. Glavni ciljevi Odbora su održiv, siguran i odgovoran razvoj nanotehnologije i zaštita zdravlja ljudi i životne sredine. Odbor je u svom dosadašnjem radu uspeo da razvije 66 nacionalnih standarda, objavi 4 međunarodna standarda u ISO/TC229, uspostavi iransku mrežu nanobezbednosti, implementira nacionalni sistem nanometrologije i promoviše standardizaciju nanotehnologije i nanobezbednost.

Informaciono-komunikacione tehnologije

S obzirom na uticaj informaciono-komunikacionih tehnologija na različite ekonomske i socijalne sektore u zemlji, u različitim periodima sa radilo na kreiranju politike i koordinaciji nekoliko vrhovnih saveta u ovoj oblasti. Godine 1980. osnovan je Visoki savet za informatiku povezan sa Organizacijom za plan i budžet. Dva glavna pokretača i inicijatora za osnivanje sektora za informacije, komunikacija i elektroniku bili su Ministarstvo industrije, rudarstva i trgovine, kao zainteresovana strana u proizvodnom sektoru, i Ministarstvo pošte, telegrafa i telefona, kao zainteresovana strana za infrastrukturu. Sa razvojem informaciono-komunikacione tehnologije i njenim rastućim uticajem na različite sektore, zadaci i odgovornosti su raspoređeni širom zemlje, pa je 2000. godine osnovan Savet za digitalnu ekonomiju i razvoj pametne tehnologije povezan sa Potpredsedništvom za nauku i tehnologiju. Njegov cilj bio je usmeren na razvoj i promociju srodne tehnologije, pružanje pomoći preduzećima zasnovanim na znanju i promocija znanja. Savet doprinosi komercijalizaciji domaće nauke i tehnologije, paralelno sa naučnom proiz-

vodnjom na univerzitetima i poslovima uključenim u ovaj sektor. Osim razvoja infrastrukture i aplikacija povezanih sa IKT, razvoj ove tehnologije može dovesti do povećanja produktivnosti svih ekonomskih i proizvodnih sektora i doprineti napretku zemlje.

Politike i strategije

Glavne politike i strategije informaciono-komunikacione tehnologije navedene su u različitim dokumentima, kao što je Šesti razvojni plan, Dokument o 20-godišnjoj viziji, Strateški plan razvoja savremene industrije (Ministarstvo industrije, rudarstva i trgovine, 2001), Plan razvoja i primene informaciono-komunikacionih tehnologija (2002), Dokument o bezbednosti informacionog sajber prostora (2005), Dokument o elektronskoj trgovini (Ministarstvo industrije, rudarstva i trgovine, 2005), Sveobuhvatni IT sistem (2007), Zakon o upravljanju javnim službama, Mapa puta elektronske komunikacije (Ministarstvo informaciono-komunikacionih tehnologija), Glavne politike Šestog razvojnog plana.

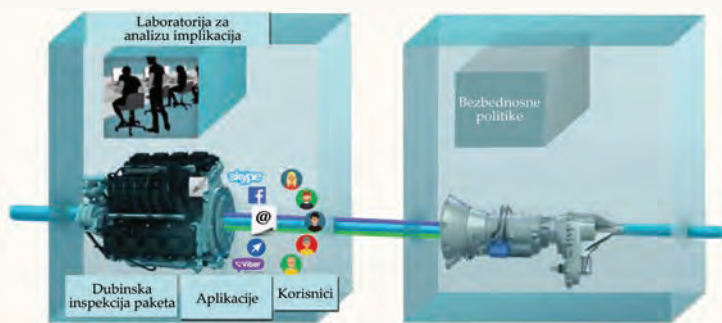
Dostignuća

Tehnologija sigurnosnih sistema nove generacije – SANA

Ovaj plan ima za cilj razvoj infrastrukture potrebne za proizvodnju bezbednosnih proizvoda nove generacije, kao što su zaštitni zidovi. U takvim tehnologijama su neophodni paketi preciznog pregleda i visokokvalitetna obrada. SANA pruža ove mo-

gućnosti u obliku kompletnog seta hardverskih i softverskih proizvoda. Ovaj plan uključuje sledeće teme:

- SANA-PA: Sigurnosni sistemi nove generacije za filtriranje (NG fi triranje)
- SANA-TN: Sigurnosni sistemi nove generacije za otkrivanje upada (NG IDPS)
- SANA-HEFAZ: Sigurnosni sistemi nove generacije za zaštitni zid (NG FV)

Šematski prikaz bezbednosnih sistema sledeće generacije (SANA)

Ljudski resursi

Prema statistici za 2014–2015. godinu, oko 17 procenata studenata, odnosno 740.000 studenata (osim studenata na univerzitetima povezanim sa Ministarstvom zdravlja i medicinskog obrazovanja), studira oblasti povezane sa informaciono-komunikacionim tehnologijama.

Organizacije i institucije

Savet za digitalnu ekonomiju i razvoj pametne tehnologije

U skladu sa ciljevima utvrđenim u 20-godišnjoj viziji formiran je Savet za digitalnu ekonomiju i razvoj pametne tehnologije. Aktivnosti Saveta uključuju razvoj politika, postavljanje prioriteta, koordina-

ciju različitih sistema poverenika, podršku kompanijama zasnovanim na znanju i komercijalizaciju rezultata istraživanja i razvoj tehnoloških aktivnosti. U merama visokog prioriteta, koje je Savet stavio na dnevni red radi ostvarivanja ciljeva informaciono-komunikacionih tehnologija, jesu i podrška razvoju nauke i tehnologije, osnaživanje preduzeća zasnovanih na znanju i specijalizovani sistem kreiranja politika u srodnim oblastima. U tom pogledu, Savet je svoje tehnološke prioritete definisao u nekoliko kategorija

Prioriteti u informacionoj tehnologiji obuhvataju računarstvo u oblaku, mobilno računarstvo, društvene mreže, obradu velikih podataka, tehničku infrastrukturu za razvoj softvera, sisteme zasnovane na lokaciji i geografske informacione sisteme (LBS /GIS) i e-trgovinu itd.

Zaštita elektronskih transakcija korišćenjem savremenih kriptografskih protokola

Amfotericin B je efikasan lek za lečenje gljivičnih i infekcija čiji su uzročnici prazivotinje paraziti, poput lišmanijaze. Koristi se u lečenju kožne lišmanijaze i hronične gljivične infekcije poput dermatofita. Prednosti u poređenju sa sličnim proizvodima ukazuju na veću efikasnost (iznad 90 procenata) u odnosu na konvencionalne metode lečenja i korišćenje jedinjenja antimona (40–70 procenata), kraće trajanje tretmana, bezbolnu i lakšu upotrebu u poređenju sa injekcionim tretmanom i manje nuspojava u poređenju sa sistemskim tretmanima.

Sveobuhvatni paket persijskog pisma i jezika u računarskom okruženju

Paket uključuje nekoliko inicijativa za proučavanje, unapređenje i razvoj softverskih i hardverskih programa koji se odnose na persijsko pismo i jezik, među kojima su: razvoj i poboljšanje infrastrukture i baze podataka, podržavanje inicijativa u tri oblasti – teksta, zvuka i slike, povećanje kvaliteta i smanjenje grešaka u postojećim softverskim programima, podsticanje pravilne upotrebe persijskog jezika u računarskom i mobilnom okruženju, razvoj softvera za učenje persijskog jezika i pisma, razvoj softvera za osobe sa invaliditetom (gluve i slepe osobe), razvoj programa za pronalaženje sličnosti i otkrivanje prevara.

Prioriteti bezbednosti razmene informacija obuhvataju savremene alate za identifikaciju (kao što su OTP i biometrija), hardverski sigurnosni modul (HSM), hardverske akceleratorne šifrovanja, alate za testiranje penetracije, lokalne proizvode i infrastrukturu IDS/IPS, alate za zaštitu od pornografije, alate za otkrivanje prevara, alate za zaštitu mobilnih uređaja i bezbednost, i specijalizovane usluge za savremena računarska okruženja kao što je sveprisutno računarstvo, mrežna i veb usluga itd.

Sindikatska iranske telekomunikacione industrije (1998)

Sindikatska iranske telekomunikacione industrije osnovan je sa ciljem konsolidacije proizvođača telekomunikacione opreme, stvaranja uravnoteženih i konkurentnih

uslova u cilju povećanja efikasnosti ulaganja, organizovanja aktivnosti članova, poboljšanja kvaliteta proizvodnje, kreiranja banke podataka u srodnim poljima, pružanja savetodavnih i pravnih usluga, sprečavanja nezdrave konkurencije, saradnje sa relevantnim organizacijama, razvoja standarda i podzakonskih akata, promovisanja tehničkog znanja i ažuriranja odgovarajućih zakona i propisa.

Vrhovni savet sajber prostora (2011)

Savet rukovodi javnim obrazovanjem i stvara kulturu u cilju povećanja internet pismenosti i znanja o potencijalnim rizicima povezanim sa sajber prostorom. Savet u svom delovanju daje prioritet sadržaju nad infrastrukturu i internet uslugama nastojeći da ulaže u stvaranje sadržaja

Prema izveštaju Globalnog indeksa inovacija (GII) za 2020. godinu, Iran zauzima 26. mestu u svetu po udelu svojih visokotehnoških industrija u nacionalnoj proizvodnji, nadmašujući zemlje u regionu kao što su Saudijska Arabija, Katar i Turska.

saobraznih sa islamskom kulturom i diskursom islamske revolucije. Osim toga, Savet organizuje razmene informacija na međunarodnom nivou, pruža platforme neophodne za maksimalnu bezbednost sajber prostora u zemlji za sve grupacije stanovništva, igrače sajber prostora i režim. Još jedan vid aktivnosti Saveta je korišćenje sajber prostora za razvoj opsežne i svrsishodne saradnje sa drugim narodima, posebno muslimanskim zemljama, u pokušaju da se promoviše i realizuje diskurs islamske revolucije.

Iranska organizacija za informaciono-komunikacione tehnologije (2005)

U skladu sa članom 12. Zakona o zaštiti prava stvaralaca računarskog softvera i s obzirom na prava utvrđena tim zakonom, ova organizacija započela je svoje

aktivnosti u julu 2005. godine u cilju regulisanja odnosa između privatnog i javnog sektora. Ona se, takođe, bavi organizovanjem kompjuterskih poslovnih aktivnosti na osnovu gore navedenog zakona (usvojenog od strane Islamske konsultativne skupštine 24. decembra 2000) i podzakonskog akta (ratifikovanog od strane Saveta ministara 14. jula 2004. godine).

Informatičko društvo Irana (1983)

Informatičko društvo Irana osnovano je s ciljem objavljivanja mesečnog naučnog časopisa PC Report, ali je tokom vremena svoje aktivnosti proširilo i na druge oblasti kao što je održavanje mesečnih naučnih seminara i vebinara, radionica za obuku, mesečnih predavanja i naučnih skupova za članove sedam specijalizovanih grupa društva koja obuhvataju mrežu i hardver, predvođenje i upravljanje IT uslugama,

internet i računarstvo u oblaku, osnovni softver, napredni softver, baze podataka i veliki i kompleksni setovi podataka i analizu, dizajn i arhitekturu.

Udruženje za informaciono-komunikacione tehnologije (2004)

Glavne funkcije Udruženja su razvoj kulture korišćenja informaciono-komunikacionih tehnologija, saradnja sa izvršnim naučno-istraživačkim institucijama, održavanje naučnih konferencija i specijalizovanih radionica i objavljivanje naučno-istraživačkog tromesečnika „Journal of ICT” i knjiga iz oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija.

Kompjutersko društvo Irana (1994)

Kompjutersko društvo Irana osnovano je sa ciljem održavanja godišnje nacionalne konferencije i godišnje međunarodne konferencije Kompjuterskog društva Irana, objavljivanje naučno-istraživačkog časopisa „Science and Computer Engineering”

i formiranje tehničkih i stručnih odbora, kao i odbora za obrazovanje i istraživanje.

Preduzet

Adresar iranskih ICT kompanija navodi da je u zemlji registrovano 2700 kompanija koje se bave informaciono-komunikacijskim tehnologijama, koje su klasifikovane na sledeći način: broj IT kompanija je 2155, od kojih se 766 bavi softverom, 679 hardverom, 607 mrežama i 101 internetom.

U sektoru komunikacijskih tehnologija angažovano je 68 kompanija od kojih se 14 bavi mobilnom, a isto toliko i fiksnom telefonijom, 27 infrastrukturnom mrežom, i 13 radio i satelitskim komunikacijama.

U sektoru informacionog društva prisutno je 277 kompanija od kojih se 75 bavi elektronskom upravom, 103 elektronskim učenjem i 98 elektronskom trgovinom.

U sektoru dobavljača i izvođača aktivne su 52 kompanije, od kojih se njih 26 bavi izvođenjem, 9 inženjeringom, nabavkom i izgradnjom, i 17 proizvodnjom opreme.

Toranj Milad, Teheran

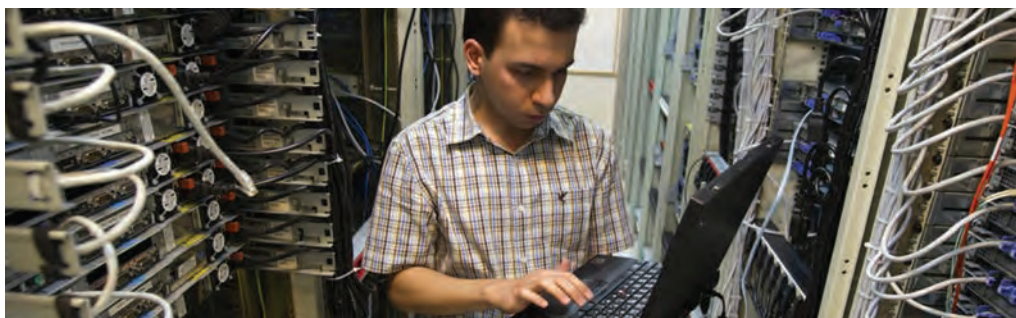
Sektor konsaltinga, istraživanja i razvoja obuhvata 176 kompanija, dok sektor poslovnih usluga 17.

Univerziteti

Studenti informaciono-komunikacionih tehnologija pohađaju različite nivoe na skoro svim univerzitetima u zemlji. Postoji nekoliko akreditovanih univerziteta koji su dali veći doprinos proizvodnji znanja o informaciono-komunikacionim tehnologijama i srodnim tehnološkim projektima. Prema statističkim podacima Pregleda univerzitetskih vesti (<http://unr.i>), broj akademskih i visokoškolskih ustano-

va povezanih sa IT sektorom u 2013. godini je sledeći:

■ Univerziteti i instituti povezani sa Ministarstvom nauke, istraživanja i tehnologije	318
■ Tehnički i strukovni univerziteti povezani sa Ministarstvom prosvete	107
■ Univerziteti i instituti visokog obrazovanja povezani sa izvršnim organizacijama	28
■ Univerzitet Pajam-e-Nur	569
■ Univerzitet primenjenih nauka i tehnologije	740
■ Nevladini i neprofitni visokoškolski zavodi i univerziteti	344
■ Islamski univerzitet Azad	40

Kulturne i kreativne industrije

Istorija soft tehnologija u Iranu seže u davna vremena i stara je koliko i život zemlje. Od najranijih vremena iranska umetnost i zanati poznati su u celom svetu. Različite privlačne rukotvorine, od raskošnih persijskih tepiha do izuzetne grnčarije, keramike i predmeta od metala itd. proizvod su iranske umetnosti i kreativnosti čija je blistava lepota uvek donosila vrhunsko estetsko zadovoljstvo. Spektakularna arhitektura i umetnost, književna remek-dela iz prošlosti kao i ona savremena predstavljaju neprocenjive manifestacije iranske meke tehnologije i znanja.

Danas su Iranci uspeli da svoje bogato nasleđe uključe u savremeni tehnološki napredak i ponude ogroman potencijal za

kulturne i soft tehnologije. Nekoliko kompanija za računarske igre i animaciju uspešno su integrisale persijsku umetnost u modernu tehnologiju. Koristeći moderno znanje i kreativnost iranskih umetnika, značajno su se razvili i persijski zanati, poput izrade elegantnih tepiha i vizuelne umetnosti.

Uz kapacitete i sposobnosti Iranaca za kulturne i soft tehnologije, postoje i brojne mogućnosti za razvoj i ulaganje. Visoko obrazovana i kreativna mlada generacija kao glavno bogatstvo za razvoj kulturnih i soft tehnologija može postići veliki uspeh iskorišćavanjem iranskog kulturnog blaga i pronalaskom pristupa globalnim tržištima.

Iako je zahvaljujući naporima stručnjaka i talenata za kulturne i soft tehnologije

osnovano nekoliko kompanija zasnovanih na znanju, zemlja ima kapacitet za mnogo veći razvoj i ulaganje u ovu oblast. Sama geografska lokacija Irana na Bliskom isto-

ku i duga kopnena i vodena granica koju deli sa nekoliko zemalja, kao i njegov potpuni pristup zemljama centralne Azije i uticajna uloga na putu istok-zapad pružili su

Dostignuća i projekti

Sadržajne obrazovne/ intelektualne zabave zasnovane na islamskoj kulturi i civilizaciji

Ovim projektom obuhvaćene su istorijske znamenitosti u formi trodimenzionalnih slagalica koje pomažu u upoznavanju sa istorijskim građevinama, afirmisanju nacionalnog identiteta i poboljšanju praktičnih veština i znanja kod mladih.

Projekat Siru (Softverska i hardverska platforma za virtuelnu posetu i turističke vodiče)

Iranski turistički kiosk je prostor koji promoviše prirodne, istorijske i kulturne atrakcije Irana, kao i nauku i tehnologiju putem virtuelne stvarnosti i tehnologije proširene stvarnosti. U ovom prostoru simulatora, korisnici se mogu kretati u svim pravcima koordinantnog sistema. Takođe mogu ručno upravljati dizajniranim elementima.

Igračke za razvoj veština

Ovaj projekat podrazumeva proizvodnju obrazovnih uređaja koristeći osnovne nauke za različite starosne grupe. Jednostavni uređaji dizajnirani kao igračke pomažu da deca i mla-

di steknu saznanja i veštine o različitim naukama.

Animirani film „Nazbaleš

„Nazbaleš” je celoviti animirani film u HD rezoluciji zasnovan na istom imenom romanu popularnog iranskog dečijeg pisca, Hošang Moradi Kermanija. Film na simboličan način prikazuje nastanak modernih tehnologija u tradicionalnoj zajednici.

Edukativne igračke

Ovaj projekat sadrži proizvodnju robotskih paketa za obuku, časove iz robotike i organizovanje akreditovanih Nadcup takmičenja, održavanje vannastavnih predmeta putem paketa obuke iz hemije, vazduhoplovstva, biologije, astronomije i kreativnosti.

Virtuelna zanatska prodavnica sa ciljem razvoja virtuelnih tržišta zanatskih proizvoda u Iranu

Fokusirajući se na uvođenje lokalnih zanata iranskih etničkih grupa, ovaj projekat ima za cilj proizvodnju iranskih rukotvorina po ukusu savremenog društva, sa fokusom na online prodaju, podsticanje interakcije među zanatlijama, kupcima i istraživačima pokretanjem umetničke/kulturne baze i online prodaje, kao i razvoj digitalnog lanca snabdevanja/prodaje rukotvorina.

odličnu priliku za izvoz proizvoda/usluga kulturne i soft industrije. Trenutno Iran poseduje visoko tehničko i specijalizovano znanje u nizu oblasti kao što su film, ani-

macija, računarske igre, dizajn, rukotvorine, vizuelne umetnosti, koje mogu ponuditi velike mogućnosti za međunarodna ulaganja.

Plakat za animirani film „Poslednja priča“, prvi iranski film koji je nominovan za nagradu Oskar (2020. godine) u kategoriji za najbolje animirano ostvarenje. Film je adaptacija nacionalnog epa „Knjiga o kraljevima“ (Šah-nama), gde se govori o Zahaku, legendarnom zmijskom kralju i oličenju zla.

Detalj iz kompjuterske igre „Ambasador ljubavi“ koju je kreirao Centar za digitalne proizvode i publikacije Islamske revolucije (MATNA). Igra je prvi deo trilogije čiji nastavak se očekuje do kraja godine.

Savet za razvoj soft tehnologija

Savet za razvoj soft tehnologija osnovan je 2013. godine od strane Potpredsedništva za nauku i tehnologiju u cilju koordinisanja mera vezanih za razvoj i komercijalizaciju proizvoda i usluga u ovoj oblasti. Savet je osnovan da bi stvorio i poboljšao potrebne platforme za razvoj soft i kulturnih industrija i pružio podršku sa povezanim kompanijama zasnovanim na znanju. Savet, takođe, ohrabruje preduzetništvo podržavajući preduzetničke agencije i događaje, uspostavlja vodeće centre za razvoj kulturnog preduzetništva i promoviše kulturnu industriju.

Kompanije

U oblasti animacije aktivna je jedna kompanija, šest u audiovizuelnim medijima i filmu, 30 u oblasti video-igrica i jedna koja se bavi dizajniranjem nakita.

U oblasti soft tehnologija postoji nekoliko istaknutih centara u kojima se razvijaju ideje, start-up preduzeća i različiti projekti kao što su:

- **Tabriski inkubator za soft tehnologiju** sa sedam specijalizovanih jedinica ko-

je se bave dizajnom i proizvodnjom multimedijalnih proizvoda i nameštaja po uzoru na modele koji odgovaraju islamskom, odnosno iranskom načinu života, dizajniranjem i izradom cipela prema iranskim, lokalnim standardima, algoritamskim dizajnom islamskog geometrijskog obrazaca čvorovanja, pametnim dizajnom i proizvodnjom sistema za ručno tkane tepihe i dizajnom i proizvodnjom održive ambalaže za rukotvorine.

- **Isfahanski centar za razvoj soft tehnologije** bavi se delatnostima kao što su razvoj preduzetništva i stvaranje odgovarajućih platformi za komercijalizaciju umetničkih/kulturnih proizvoda i usluga, obezbeđivanje potrebnog okruženja za razvoj preduzeća zasnovanih na znanju, posebno umetnosti, izgradnja platformi za stvaranje mogućnosti zapošljavanja soft tehnologije i poboljšanje i promocija iranske islamske kulture.

U zemlji su još aktivni i centri za soft tehnologiju u Jazdu i Komu koji podržavaju projekte i aktivne kompanije u ovoj oblasti.

Vazdušno-kosmička tehnologija

Vazdušno-kosmička tehnologija bila je stalno prisutna i imala je zapaženo mesto u Islamskoj Republici Iran. Počeci vazduhoplovnih istraživanja u Iranu sežu u osmi vek, u vreme kada je čuveni naučnik Havarizmi napisao delo „Zidž al-Sindhind“ koje se bavilo kalendarskim i astronomskim proračunima. Kasniji iranski napori u istraživanju svemira nastavljeni su i tokom 16. i 17. veka kada je Bahaudin Muhamed ibn Husain al-Amili sastavio 17 traktata i knjiga o astronomiji i srodnim temama.

I savremeno doba je, takođe, svedok velikog napretka vazduhoplovstva u Iranu. Godine 1969. Iran se pridružio Međunarodnoj uniji telekomunikacija, 1951. osnovana je Nacionalna geografska organizacija Irana, a 2003. Iranska svemirska agencija. Godine 2005. objavljen je desetogodišnji plan iranskog svemirskog programa koji je doveo do lansiranja satelita Sina-1 u svemir kao rezultat saradnje Irana i Rusije. Od tada su konstruisani mnogi sateliti među kojima i Safir Satellite Launcile (SLV); prva i druga suborbitalna sonda rakete po imenu Kavušgar-1 (Istraživač) i Kavušgar-2; Safir1-A SLV koji je u orbitu postavio prvi satelit domaće proizvodnje, nazvan „Omid“; Kavušgar-4 i Rasad-1 i Navid.

Godina 2013. bila je značajna za svemirska istraživanja po tome što je lansirana istraživačka raketa „Kavušgar-6“ koja je uspela da zabeleži i primi snimke iz svemira i biološke podatke. Godine 2013. raketom „Kavušgar Pišgam“ u svemir je poslat prvi majmun, dostigavši visinu od 120 kilometara, a iste godine i drugi maj-

„Omid“ (Nada) je prvi iranski satelit, lansiran 2. februara 2009. godine, čija je svrha obrada podataka za istraživanja i telekomunikacije. Satelit je lansiran pomoću iranske rakete nosača „Safir 2“, i treći je iranski satelit lansiran u svemir. Od tri „orbitalna“ lansiranja obavljena u Iranu, dva (iz februara 2009. i juna 2011. godine) su bila uspešna – tom prilikom su u orbitu izbačena dva iranska satelita „Omid“ i „Rasad“.

mun nazvan Fargam, raketom Kavušgar Pažuheš, takođe je poslat u svemir. Najnoviji iranski satelit „Fadžr“, koji je bio satelit za snimanje sa domaćim eksperimentalnim navigacionim sistemom, lansiran je 2015. godine. Iste godine, Iran je izložio maketu nove svemirske letelice sa posadom koju je napravio Institut za svemirska istraživanja.

Safir SLV

Prva raketa-nosač satelita koju je razvila Organizacija vazdušno-kosmičke industrije bio je Safir-1A. Korišćena je za postavljanje Omida, domaćeg satelita, u orbitu. Lansiranje Omida svrstalo je Iran među osam zemalja koje poseduju nezavisnu infrastrukturu za lansiranje satelita. Dostizanje SLV tehnologije za potrebe lansiranja Safir-1A uključivalo je sistemski inženjering, idejno rešenje, idejni projekat, simulaciju, integraciju, testiranje i bezbednost kvaliteta.

Simorg SLV

Godine 2010. Organizacija vazdušno-kosmičke industrije počela je da razvija moćniji lanser satelita, nazvan Simorg, sa misijom da u nisku Zemljinu orbitu prenese satelite težine do 350 kilograma. Prva faza ima četiri glavna motora zajedno sa motorom za kontrolu položaja. Motori prve faze imaju pojačani potisak koji je oko četiri puta veći od onog kod lansera za Safir

Istraživačke rakete

Maketa iranske svemirske letelice sa posadom

Kada je Iran lansirao prvi biološki teret, rangiran je kao šesta zemlja u svetu koja šalje životinje u svemir. „Kavošgar“ je naziv serije iranskih suborbitalnih svemirskih lansera čiji je zadatak da omoguće Iranu slanje ljudi u svemir. U periodu od 2006. do 2013. godine pomoću ovih lansera izvedeno je osam misija.

Komunikacijski satelit „ŠarifSat“

Satelit „ŠarifSat“ konstruisala je grupa studenata sa Tehnološkog univerziteta Šarif i isporučila je Iranskoj svemirskoj agenciji u decembru 2013. godine. „ŠarifSat“ je komunikacijski satelit težine 50 kilograma koji služi za snimanje, skladištenje i prosleđivanje podataka. Nakon uspešno položenih svih operativnih i ekoloških ispitivanja, planirano je lansiranje u nisku Zemljinu orbitu. Većina njegovih pod sistema razvijena je autohtono, uključujući magnetne senzore i pokretače, putni računar otporan na greške, komunikacione predajnike i prijemnike, antene, solarne panele, kameru i motor za kompresiju slike, toplotne cevi i izogridnu strukturu.

Komunikacijski satelit „Mesbah“

„Mesbah“ (svetiljka), telekomunikacioni satelit u niskoj Zemljinoj orbiti, zajedno su izgradili Iranska istraživačka organizacija za nauku i tehnologiju i Iranski istraživački centar za telekomunikacije. To je prvi projekat izgradnje i lansiranja satelita u Iranu nakon islamske revolucije. Za realiza-

ciju projekta napravljene su i tri zemaljske stanice; po jedna u Iranskoj istraživačkoj organizaciji za nauku i tehnologiju i Iranskom istraživačkom centru za telekomunikacije, i rezervna stanica.

„Sina” satelit sa daljinskim istraživanjem

Prvi iranski satelit, „Sina-1”, lansiran je 27. oktobra 2005. ruskom raketom Kosmos-3M sa kosmodroma u Plesecku u Ruskoj Federaciji na polarnu orbitu parametara 688 x 711 kilometara. Time je Iran postao četrdeset i treća zemlja koja poseduje satelite. Misija „Sina-1” je snimanje Zemlje u istraživačke svrhe. Satelit radi na VHF i UHF frekvencijama.

Telekomunikacioni satelit „Omid”

Godine 2009. Iran je uspešno lansirao svoj prvu domaću raketu-nosač noseći prvi iranski telekomunikacioni satelit „Omid” (nada) koji je razvijen u sklopu Iranske elektronske industrije. Lansiranje ovog satelita svrstalo je Iran među devet zemalja koje raspolažu vlastitim kapacitetima za lansiranje i proizvodnju satelita. Glavna dostignuća projekta „Omid” bila su proizvodnja prvog domaćeg svemirskog sistema, ovladavanje svemirskom tehnologijom u cilju pokretanja drugih industrija, podsticanje akademske zajednice na saradnju i doprinos razvoju svemirskih tehnologija, i jačanje kapaciteta u proizvodnji i testiranju satelita. Iran je prva zemlja koja je u novom milenijumu otišla u svemir

oslanjajući se na nezavisne kapacitete u lansiranju i proizvodnji satelita.

Satelit „Rasad” sa daljinskim istraživanjem

U skladu sa istraživačkim i razvojnim planovima svemirske tehnologije, Iran je 15. juna 2011. pomoću domaće svemirske rakete Safir-B, u nižu orbitu, na visinu između 236 i 299 km lansirao satelit „Rasad-1”. Satelit je opremljen solarnim panelima za proizvodnju energije za baterije bez ograničenja u izvoru napajanja, postavljenim na njegovo telo, a stabilizacija je osigurana gradijentom gravitacije. Ovaj, prvi satelit za snimanje, koji je razvijen na Tehničkom univerzitetu „Malek Aštar”, uspešno je obavio svoju misiju, prenoseći slike rezolucije 150 metara do prijemne stanice, i 6. jula ponovo ušao u atmosferu. To je bio treći iranski satelit koji je otišao u Zemljinu orbitu i drugi lansiran sa domaćeg lansera.

Postavljanje satelita „Rasad” u svemir

Satelit „Navid” sa daljinskim istraživanjem

Mikrosatelit „Navid” (obećanje) od 50 kilograma lansiran 3. februara 2012. godine bio je prvi satelit koji je konstruisao Iranski univerzitet za nauku i tehnologiju u saradnji sa Iranskom svemirskom agencijom. Navid je dizajniran za testiranje kamere za snimanje Zemlje i prikupljanje vremenskih podataka. Navid je bio treći satelit koji je Iran samostalno lansirao i koji je poslat u orbitu pomoću nove konfiguracije domaće rakete-nosača „Safir-1B”, čija je druga faza bila veća od prve sa 20 odsto većim potiskom.

Satelit „Navid”

Satelit „Fadžr” sa daljinskim istraživanjem

„Fadžr” (zora) je drugi satelit konstruisan u sklopu Elektronske industrije Irana. Fadžr je bio posmatrački satelit koji je nosio eksperimentalni GPS domaće izrade. Kao prvi iranski satelit, bio je opremljen solarnim pa-

Satelit „Fadžr”

nelima za proizvodnju energije i mlaznicama sa hladnim plinom. Satelit „Fadžr” je lansiran iz Svemirskog centra Imam Homeini u pokrajini Semnan pomoću domaće rakete-nosača tipa „Safir-1B”. Lansiranje je obavljeno 2. februara 2015. godine, na iranski nacionalni dan svemira i šestu godišnjicu prvog uspešnog lansiranja. Misija „Fadžra” završena je padom iz orbite 26. 2. 2015. godine, nakon 23,8 dana provedenih u niskoj orbiti.

„AUTSAT” – satelit za posmatranje Zemlje

„AUTSAT” je mikrosatelit sa zadatkom daljinskog detektovanja i sekundarnom misijom skladištenja i prosleđivanja komunikacionih podataka, konstruisan na Tehnološkom univerzitetu Amir Kabir, vodećem tehničkom univerzitetu u Iranu, u saradnji sa Iranskom svemirskom agencijom. Satelit je lansiran 15. januara 2019. godine pomoću domaće rakete „Simorg”. Opremljen je skenerom i opremom za skladištenje i prosleđi-

vanje komunikacionog tereta, i u stanju je da prati rast poljoprivrednih proizvoda na području koje pokriva. Ukupna težina satelita je 90 kilograma i može se koristiti za procenu šteta nanesenih zemljotresima, sušama i drugim prirodnim katastrofama, i tako doprineti smanjenju gubitaka.

„Tolu” satelit za posmatranje Zemlje

„Tolu” je prvi domaći izviđački satelit nove generacije sa mogućnostima elektroničkog izviđanja (SIGINT) konstruisan od strane Elektronske industrije Irana. Satelitom se planira snimanje Zemlje rezolucijom od 50 me-

tara, čiji snimci će biti korišćeni za sinoptičko mapiranje zemljišta, praćenje voda i ekoloških katastrofa, poljoprivrednih područja i šuma, gradsku distribuciju i pokrivanje oblaka.

Satelit „Tolu”

Institucije i organizacije

Vrhovni savet za svemirska istraživanja osnovan 2005. godine bavi se proizvodnjom, lansiranjem i upotrebom svemirskih tehnologija na nacionalnim istraživačkim satelitima, prati i odobrava status svemirskih programa u privatnom sektoru, promoviše partnerstvo u privatnom i zajedničkom sektoru radi efikasnog korišćenja prostora i daje smernice za regionalnu i međunarodnu saradnju u svemirskim aktivnostima.

Organizacija vazdušno-kosmičke industrije

Organizacija vazdušno-kosmičke industrije je vodeća industrija visoke tehnologije koja je povezana sa Organizacijom odbrambene industrije Ministarstva odbrane i logistike oružanih snaga. Ova organizacija proizvodi lansirne, raketne i potisne goriva i komponente. To je vodeća iranska or-

ganizacija u razvoju i proizvodnji svemirskih sastavnih delova, poput svemirskih pogonskih sistema, svemirskih lansirnih i operativnih centara i zemaljskih kontrolnih stanica. Takođe je glavni programer raketa-nosača satelita kao što „Safir” i „Simorg” i njihovih verzija.

Iranska svemirska agencija

Iranska svemirska agencija osnovana 2003. godine, bavi se inženjeringom i istraživanjem u različitim vazdušno-kosmičkim oblastima, poput razvoja satelita, komunikacija i sistema daljinskog istraživanja. Zadaci koje Agencija sprovodi propisani su od strane Vrhovnog saveta za svemirska istraživanja i obuhvataju sprovođenje svemirskog tehnološkog istraživanja i razvoja, upravljanje sistemima daljinskog istraživanja, jačanje domaćih i međunarodnih svemirskih mreža i sprovođenje studija i istraživanja u oblasti projektovanja, proizvodnje i lansiranja satelita.

Safir – iranska raket -nosač satelita koja je odnela prvi domaći satelit, „Omid”, u orbitu.

Iransko udruženje vazduhoplovne i svemirske industrije

Iransko udruženje vazduhoplovne i svemirske industrije, osnovano 2007. godine, nevladino je telo koje je započelo svoje aktivnosti sa 27 kompanija učesnika uključenih u vazdušno-kosmičku industriju. Udruženje trenutno broji više od 170 aktivnih kompanija sa formalnim

članstvom u oblasti vazdušno-kosmičkog inženjeringa. Njegovi glavni ciljevi su pružanje podrške svojim članovima u razvoju aktivnosti i usluga, kao i pružanje osnove za opšti razvoj oblasti vazdušno-kosmičkog inženjeringa u Iranu. Osim toga, Udruženje je osnivač i glavni organizator Nacionalne izložbe iranske vazduhoplovne i svemirske industrije koja se održava jednom godišnje.

Vazduhoplovstvo

Komercijalni razvoj vazduhoplovne industrije u Iranu započeo je 1923. godine, stvaranjem prve aviokompanije u Teheranu u saradnji sa kompanijom Junkers. Ona je pružala avio-usluge između Teherana, Mašhada, Širaza, Bandar Anzaliya i Bušera. Iako su inicijative za razvoj avio-industrije u Iranu u početku bile prvenstveno komercijalnog tipa, vlasti su se 1930-ih odlučile na podjelu na dve glavne kategorije – civilno i vojno vazduhoplovstvo. Na ovaj način, iranske avio-kompanije započele su svoje aktivnosti 1923. godine, paralelno sa vojnim razvojem. Brz tempo razvoja rezultirao je partnerstvom privatnog sektora i Iran Airvais-a 1944. godine. Godine 1952. osnovana je kompanija Persian Air Services koja je 1961. godine sa Iran Airvais-om spojena u kompaniju Iran Airline. Godine 1962. kroz državnu nacionalizaciju industrije vazdušnog transporta došlo je do osnivanja iranske nacionalne avio-kompanije Homa koja posluje prema propisima Međunarodne asocijacije za vazdušni transport. Nakon islamske revolucije došlo je do ubrzanog razvoja ove oblasti u zemlji.

Hronologija razvoja iranske vazduhoplovne industrije

- 1923–1927 – stvaranje vazdušnih snaga
- 1927–1932 – otvaranje avio-kompanije Junkers
- 1932–1938 – nedostatak komercijalnog vazdušnog prevoza
- 1938–1946 – formiranje Ministarstva pošte, telegrafa i telefonskih avio-kompanija
- 1946–1961 – stvaranje kompanija Iran Airvais i Persian Air Services
- 1961–1962 – stvaranje kompanije Iran United Airline
- 1962–1979 – procvat iranske nacionalne kompanije Iran National Airlines (Iran Air)
- 1979 – do sada: post-revolucionarni period, doba više avio-kompanija.

Strategije i ciljevi

Na osnovu razvojnih programa zemlje i u skladu sa realizacijom iranske vazduhoplovne vizije 2025, pripremljen je opsežan dokument za razvoj vazduhoplovstva kroz tri uzastopne godine zajedničkog rada četiri glavna odbora za vazduhoplovstvo, aeronautiku, kosmos i vazdušnu odbranu. Ovi odbori, sastavljeni od 27 specijalizovanih radnih grupa, podržani su doprinosima više od 450 stručnjaka, uključujući predstavnike srodnih institucija. Ključne razvojne strategije i ciljevi ove industrije, inspirisani sveobuhvatnim dokumentom razvoja vazduhoplovstva su: integracija, organizovanje i regulisanje institucija kako bi se sprečilo preklapanje, povećala produktivnost i sinergije između institucija; stvaranje afirmativnog poslovnog okruženja, pružanje podsticaja privatnom sektoru, obezbeđivanje infrastrukture potrebne za izgradnju industrije i preduzeća zasnovanih na znanju u vazduhoplovstvu.

Ključni strateški cilj iranske avio industrije na makro planu je da uz podršku i saradnju univerziteta za nauku i tehnologiju i naučnih i industrijskih centara

Pametne bespilotne letilice

Nadmorska visina i položaj bespilotnih letelica procenjuju se poređenjem pojedinačnih snimaka sa usklađenim slikama iz referentne baze podataka korišćenjem istaknutih karakteristika i deskriptora. Predložena strategija se sprovodi u dve faze: stvaranje referentne geografske baze podataka i automatskog georeferisanja slika koje rezultiraju procenom položaja aviona.

Avioni sa 72 sedišta

S obzirom na potrebe zemlje za regionalnim mlaznim avionima kapaciteta do 100 sedišta i u skladu sa sposobnostima inženjera dizajna i industrijske infrastrukture, 2014. godine započet je projekat konstrukcije i proizvodnje aviona sa 72 sedišta koji je i dalje u toku.

Helikopter sa 2 sedišta

Projekat izrade helikoptera sa 2 sedišta započet je kako bi se zadovoljile potrebe obuke i transporta. Dizajniranje i proizvodnja ovog lakog helikoptera je u toku na osnovu zajedničke saradnje sa vlasnicima tehnologije proizvoda iz Evrope i Latinske Amerike.

Helikopter sa 8 sedišta

Projekat helikoptera sa 8 sedišta započet je na osnovu potrebe za prevoz tereta i putnika, potrage i spasavanja i operacija na moru. Ovaj projekat je u toku na osnovu koprodukcije sa evropskim komponentama.

Vatrogasni avioni

S obzirom na nedostatak vatrogasnih aviona u zemlji, pokrenut je projekat za pretvaranje aviona „Tupoljev Tu-154” u avion za gašenje požara sa kapacitetom prenošenja 18.000–20.000 litara vode. Projekat se sastoji od pet faza: studije i istraživanja, idejnog rešenja i proračuna; laboratorijskog istraživanja i simulacije projekta; analize i verifikacije softvera; izbora i kupovine opreme; proizvodnje, optimizacije i montaže.

Avion „FADŽR” sa 6 sedišta

Avion sa dva cilindra i 6 sedišta projektovan je u obliku konfiguracije niskog krila sa uvučenim stajnim trapom. Misija ove letelice sa izdržljivošću do šest sati je da radi kao vazdušni taksi.

Letelica sa mašućim krilima

Prepoznajući važnost *ornitoptera* (mahokrila), koji ima optimalniji mehanizam od aviona sa fiksnim krilima, Iran je, uz pomoć domaćih stručnjaka, uspeo da konstruiše ovu vrstu letelice. Dizajniranje sistema zamahivanja uključuje niz tehničkih pitanja kao što su učestalost mahanja, oblik i struktura krila, sila podizanja itd. Takvo krilo je stabilno i sposobno za siguran i stabilan let. Napravljeno je od materijala sa svojstvima prigušenja koje u slučaju sudara može smanjiti oštećenja. Struktura letelice je slična prirodnom obliku tela ptica. Osim male težine, poseduje i menjač dizajniran za prenos snage.

*Iranski avion Airbus A300B4-600R sleće
na londonski aerodrom Hitrou*

postane regionalni lider u ovoj oblasti i stekne globalno priznanje. Da bi se ovo sprovelo u delo potrebno je ispuniti niz konkretnih ciljeva među kojima su konstruisanje regionalnih aviona sa 100-150 sedišta i avione opšte avijacije u skladu sa nacionalnim i svetskim zahtevima tržišta, konstruisanje i proizvodnja srednjih i poluteških helikoptera, projektovanje i proizvodnja mini turboreaktivnih motora, lakih i teških turboventilatorskih motora i kompresora gasnih turbinskih motora snage 1-10 MV, projektovanje, razvoj i proizvodnja avionskih sistema, stvaranje naprednih naučno-tehnoloških procesa i obučavanje ljudskih resursa, efikasno prisustvo u globalnoj vazduhoplovnoj industriji promovisanjem aerodroma Imam Homeini kao drugog vazduhoplovnog čvorišta u regionu, postizanje standarda bezbednosti i kvaliteta leta iznad globalnog proseka.

Organizacije i institucije

Savet za razvoj svemirske tehnologije i naprednog transporta

Savet za razvoj svemirske tehnologije i naprednog transporta osnovan 2018. godine, integracijom Štaba za razvoj vazduhoplovne tehnologije i Saveta za razvoj

pomorske industrije i tehnologije, najuticajnije je telo u iranskoj vazduhoplovnoj industriji. Savet je zadužen do kreiranja politiku, upravlja, koordiniše i nadzire organizacije i subjekte angažovane u ovoj oblasti.

Organizacija civilnog vazduhoplovstva

Organizacija civilnog vazduhoplovstva je državno telo zaduženo za donošenje glavnih strategija i određivanje prioriteta u vazdušnom transportu, akreditaciju tehničkih kvalifikacija direktora u svim avio-kompanijama i sastavljanje standarda letenja i davanje ovlašćenja vazduhoplovima koji se mogu koristiti u vazdušnom prevozu.

Logo iranske nacionalne avio kompanije IRAN AIR

Iranska kompanija za aerodrome

Iranska kompanija za aerodrome osnovana je sa ciljem izgradnje, održavanja i upravljanja svim aerodromima povezanim sa Organizacijom civilnog vazduhoplovstva.

Pomorska industrija

Sa 5800 kilometara obale i pristupom nekim međunarodnim strateškim vodenim putevima Iran predstavlja zemlju od globalnog značaja. Iranci su od davnina bili aktivno uključeni u pomorsku delatnost. Drevna iranska civilizacija svoj napredak velikim delom duguje brodogradnji. Dodatnu prednost iranskoj pomorskoj industriji daju i bogati rezervoari nafte i gasa na moru. Pomorska industrija Irana obuhvata širok spektar različitih područja kao što su brodogradnja, priobalne strukture, ribarstvo, transport, luke i turizam, zbog čega se ubraja u jedan od strateški najznačajnijih sektora zemlje.

Sa 238 velikih komercijalnih plovila i transportom više od 19 miliona tona robe, Iran zauzima 21. mestu u globalnoj pomorskoj industriji. Šezdeset odsto glo-

balne nafte i naftnih supstanci isporučuje se morem, a 99 odsto robe se bezbedno transportuje. Ime Irana na beloj listi Međunarodne pomorske organizacije ukazuje na posebno mesto zemlje u pomorskoj industriji.

Sa kapacitetom od 15,5 miliona tona Iranska tankerska flota prva je velika flota tankera na svetu, a ako se ovoj cifri dodaju i teretni brodovi, onda taj kapacitet iznosi 21 milion tona. Osim toga, iranska špediterska kompanija je najveća trgovačka kompanija na Bliskom istoku koja upravlja sa oko 170 plovila sa prosečnim vekom trajanja od 14 godina i godišnjim kapacitetom od preko 5 miliona tona nosivosti (bruto). Iranska nacionalna tankerska kompanija sa 62 prevoznika i tankera peta je po veličini flota tankera na s etu.

Teretni brod Ardebil

Luka Anzali

Priobalna infra struktura

Zahvaljujući dugačkim vodenim granicama i značajnim izvorima nafte i gasa na moru, zajedno sa velikim rezervama ugljovodonika u Kaspijskom moru i Persijskom zalivu, priobalna industrija je naročito u poslednje dve decenije doživela ekspanziju i ubrzani razvoj. Jedan od većih projekata ove industrije je izgradnja drumsko-železničkog mosta u Persijskom zalivu dužine 2,2 kilometra koji se proteže od luke Laft, na ostrvu Keš, do luke Pehel, u predgrađu grada Hamir, u pokrajini Hormozgan. Dužina mosta do 1.800 metara nalazi se iznad nivoa mora, ostavljajući 16 metara slobodnog prostora za vreme plime kako bi se omogućio slobodan prolaz brodovima. Na mostu se nalazi dvosmerni put, železnica i pešačka staza širine 22 metra.

Luke

Iran ima 11 velikih i 82 malih i višenamenskih luka na severnoj i južnoj obali, od kojih su mnoge i proizvodni centri koji daju značajan doprinos trgovini i u kojima se odvija većina važnih ekonomskih aktivnosti zemlje. Na primer, luka Asaluje

se smatra energetske čvorištem zemlje, koja je globalno poznata i kao vodeći centar za proizvodnju petrohemijskih proizvoda. Druge luke, poput „Šahid Rađai“ i „Imam Homeini“, olakšavaju većinu međunarodnih usluga zemlje.

Pomorski transport

Iran, sa oko 5800 kilometara obale, uključujući i ostrva, ima veliki potencijal za pomorski transport. Kao globalna trgovačka raskrsnica koja se nalazi na trgovačkim koridorima sever-jug, istok-zapad i centralne Azije, a samim tim i u srcu globalnih trgovačkih koridora, Iran može odigrati uticajnu ulogu u tranzitu tereta iz Azije u Evropu i obrnuto, kao i u/među zemljama Persijskog zaliva i onima u Centralnoj Aziji. Sa svojom velikom floto preokooeanskih brodova Iran ima ukupni kapacitet od 15.300.000 DVT i 9,5 odsto od ukupne svetske flote, čime je njegova pozicija rangirana na 23 mestu. Prema istraživanju koje je sproveo Institut „Clarksons Research“, Iran je 2013. imao 229 preokooeanskih brodova, od kojih 108 plove pod zastavom Irana, a ostali pod zastavama drugih zemalja.

Mornarička plovila (bojni brod „Džamaran“)

Bojni brod „Džamaran“ simbol je znanja iranskih inženjera u sektoru pomorsko-odbrambene industrije. Izgradnja ovog naprednog broda ojačala je samopouzdanje iranskih stručnjaka, a njegovo porinuće otvorilo je put za izgradnju još nekoliko pomorskih brodova. Uz samodovoljnost Irana u proizvodnji većeg dela svoje pomorske odbrambene opreme, njegovo vojno prisustvo u međunarodnim vodama poslednjih godina nesumnjivo je jedan od faktora pozicioniranja iranske pomorske pozicije u regionu i svetu kao velike sile.

Bojni brod „Džamaran“

Prekooceanski brodovi

Budući da se 90 odsto iranskog izvoza i uvoza odvija pomorskim putem, odnosno teretnim brodovima, izgradnja prekooceanskih brodova jedno je od najznačajnijih pomorskih dostignuća iranskih inženjera u poslednjih nekoliko godina. Iranski brodovi poput „Iran/Arak“ i „Iran/Šahre-Kord“ jasno ukazuju na veliki potencijal Irana u pomorskoj industriji.

Naftni tankeri („Aframaks“)

Veliki iranski izvoz nafte uslovio je to da dizajniranje i izgradnja naftnih tankera postane jedan od glavnih prioriteta zemlje. Izgradnja broda „Aframaks“, po narudžbini Venecuele, jedan je od najvećih pomorskih projekata koji ukazuju na stručnost i umeće domaćih inženjera. „Aframaks“, projektovan i izrađen u saradnji sa južnokorejskim inženjerima, može da prenese 113.000 tona nafte sa maksimalnom krstarećom brzinom od 29,6 kilometara na čas zahvaljujući svom snažnom motoru od 15820 KV (21206 KS).

Platforme za naftu i gas na moru

S obzirom na veliki broj iranskih naftnih i gasnih polja u Kaspijskom moru i Persijskom zalivu, priobalne industrije su važne za ekonomiju zemlje. Zbog visoko napredne tehnologije potrebne za izgradnju naftnih platformi, uspeh iranskih inženjera u izgradnji priobalnih platformi je od velikog značaja.

Platforma u gasnom polju „Južni Pars“

Istraživački brodovi

Nakon velikih koraka ka razvoju pomorske industrije, Iran je uspeo da izgradi i svoje prvo plovilo za istraži-

vanje okeana, „Haliđe Fars” (Persijski zaliv). Ovaj brod čiji delovi su uglavnom napravljeni u Iranu mogao bi efikasno da se koristi i u istraživanju okolnih mora.

Podmornice

Iran je uspešno razvio tehnologije projektovanja i izrade podmornica. Primer iranskih dostignuća u ovoj oblasti je mala podmornica „Gadir”. Ova podmornica poseduje ispodpovršinsku navigaciju velikog dometa, mali sonarni sistem, automatski sistem za kontrolu dubine i sposobnost plovidbe u plitkim vodama.

Podmornica klase „Gadir”

Kao druga podmornica domaće proizvodnje, „Nahang” je opremljena radarskim sistemom za površinsku detekciju i telekomunikacionim toranjem. Iran je, osim ovih, konstruisao i seriju ultralakih podmornica pod nazivom „Al-Sabhat”. „Fateh” je podmornica poluteške klase od 527 tona, koja je trenutno u upotrebi.

Lebdelice (hoverkrafti)

Iranski stručnjaci su konstruisali malu lebdelicu pod imenom „Junes 6”, koja je napravljena od kompozitnih materijala. Još jedan projekat ove vr-

ste je lebdelica „Tondar” koja je poboljšana elektronskim i oružanim sistemima. Iranski inženjeri su nedavno razvili novu tehnologiju lebdelica i uspeali da dizajniraju i konstruišu dve nove varijante – vojnu i civilnu verziju kompozitne lebdelice.

Ekranoplan

Ekranoplan je veoma brzo transportno sredstvo, nešto između teškog aviona i lakog broda, koje leti blizu površine vode i zemlje. Ekranoplani se u Iranu koriste od 2006. godine, a trenutno su domaći stručnjaci konstruisali novu generaciju pod nazivom „Bavar 4”.

Ekranoplan klase „Bavar”

Poluuronjive naftne platforme

Prvo dostignuće Irana u ovoj oblasti bila je poluuronjiva naftna platforma „Amir Kabir”, najnaprednija platforma u industriji bušenja nafte na moru. Ova platforma za bušenje dizajnirana je i izgrađena za istraživanje nafte/gasa u Kaspijskom moru. Sve pripremljene radnje za njenu izgradnju, uključujući detaljne inženjerske

aktivnosti i nabavku napredne opreme i mašina za bušenje, obavljene su u zemlji.

Poluuronjiva naftna platforma „Amir Kabir“

Ovaj projekat je u početku bio dodeljen konzorcijumu koji su činili Iran-ska pomorska industrijska kompanija (SADRA) i švedska kompanija GVA. Ipak, nakon napuštanja švedske kompanije (zbog američkog vlasništva u ovoj kompaniji), projekat je u februaru 2006. godine u potpunosti preuzela Sadra. Ova masivna konstrukcija od 15.000 tona deo je četvrte generacije poluuronjivih bušilica koje su u stanju da buše u vodama dubine 1000 metara sa talasima visine do 7,8 metara. Generator snage od 11200 vati omogućava ovoj platformi da pod najsigurnijim uslovima probuši izvor dubine od 7600 metara. Sistem pozicioniranja sa osam sidara dao je platformi fleksibilnost da se nosi sa različitim vremenskim uslovima. Visina platforme je 50 metara od nivoa za bušenje, a kapacitet 120 ljudi.

Organizacije i institucije

Savet za tehnološki razvoj svemira i naprednog transporta osnovan je 2018. godine integracijom Štaba za razvoj vazdoplovne tehnologije i Saveta za razvoj pomorske industrije i tehnologije. Neke od važnih strategija i programa saveta bile su: pružanje podrške pomorskim kompanijama zasnovanim na znanju u razvoju tehnologije i poboljšanju procesa marketinga; koordinacija i sinergija programa pomorskog razvoja i podrška nacionalnim pomorskim projektima; promovisanje tehnološkog preduzetništva; poboljšanje okruženja pomorskog poslovanja zasnovanog na znanju kroz održavanje festivala inovacija, podršku studentskim takmičenjima i odabir vrhunskih teza o pomor-

stvu. Osim toga, u zemlji postoji 16 univerziteta koji pružaju pomorske programe i 50 pomorskih kompanija zasnovanih na znanju.

Iranska pomorska industrijska kompanija

Iranska pomorska industrijska kompanija (SADRA) osnovana je 1968. u Bušeru. Od tada se SADRA etablirala kao vodeća kompanija za brodogradnju i popravku brodova u Iranu. Ova kompanija je specijalizovana za izgradnju i popravku različitih plovila, kao što su kontejnerski brodovi, tankeri, polaganje cevi, platforme za bušenje na moru, fiksne ofšor platforme, polaganje podvodnih cevovoda i kablova, uspostavljanje postrojenja za pre-

radu i rafineriju gasa, nafte i petrohemi-
kalija, polaganje gasovoda i naftovoda na
kopnu, izvođenje infrastrukturnih proje-
kata i izgradnju teških čeličnih konstruk-
cija i naftnih terminala, pristaništa i luka.

Iranska pomorska naftna kompanija

Iranska pomorska naftna kompanija
jedna je od najvećih svetskih kompanija
za proizvodnju nafte na moru sa više od
pola veka iskustva. Ova kompanija je za-
dužena za vađenje i eksploataciju naftnih
polja na čitavim 1200 kvadratnih kilome-
tara Persijskog zaliva i Omanskog mora.

Brodogradilište Azim Gostareš Hormoz

Brodogradilište „Azim Gostareš Hor-
moz” bavi se otvaranjem pogona za bro-
dogradnju, obezbeđivanjem objekata i
opreme potrebne za brodogradnju, po-
pravku i transformaciju brodova, prodaju,
kupovinu i izvoz širokog spektra brodova
i srodnih industrijskih proizvoda i obav-
ljanje svakog oblika trgovačkih operacija i

realizaciju obavezujućih domaćih/među-
narodnih ugovora.

Organizacija za luke i pomorske poslove

Organizacija za luke i pomorske po-
slove bavi se izgradnjom luka, trgovačkih
i pomorskih zgrada, objekata i pristaništa
i njima upravlja kao i svim trgovačko-po-
morskim poslovima. Ona upravlja utova-
rom, istovarom, transportom i skladište-
njem u lukama; vrši nadzor nad obalnim i
komercijalnim plovidbama i preduzima
potrebne korake za poboljšanje obalnih i
komercijalnih pomorskih aktivnosti.

Iranska organizacija za ribarstvo

Iranska organizacija za ribarstvo jeste
vladina institucija povezana sa Ministar-
stvom poljoprivrede, koja je osnovana u
junu 2004. godine sa ciljem zaštite i oču-
vanja vodenih resursa i rezervi u vodama
pod vlašću i jurisdikcijom Irana, kao i spro-
vođenja zadataka predviđenih Zakonom
o očuvanju i eksploataciji vodenih resur-
sa Islamske Republike Iran i drugim po-
vezanim propisima.

Voda, suša, erozija i zelene tehnologije

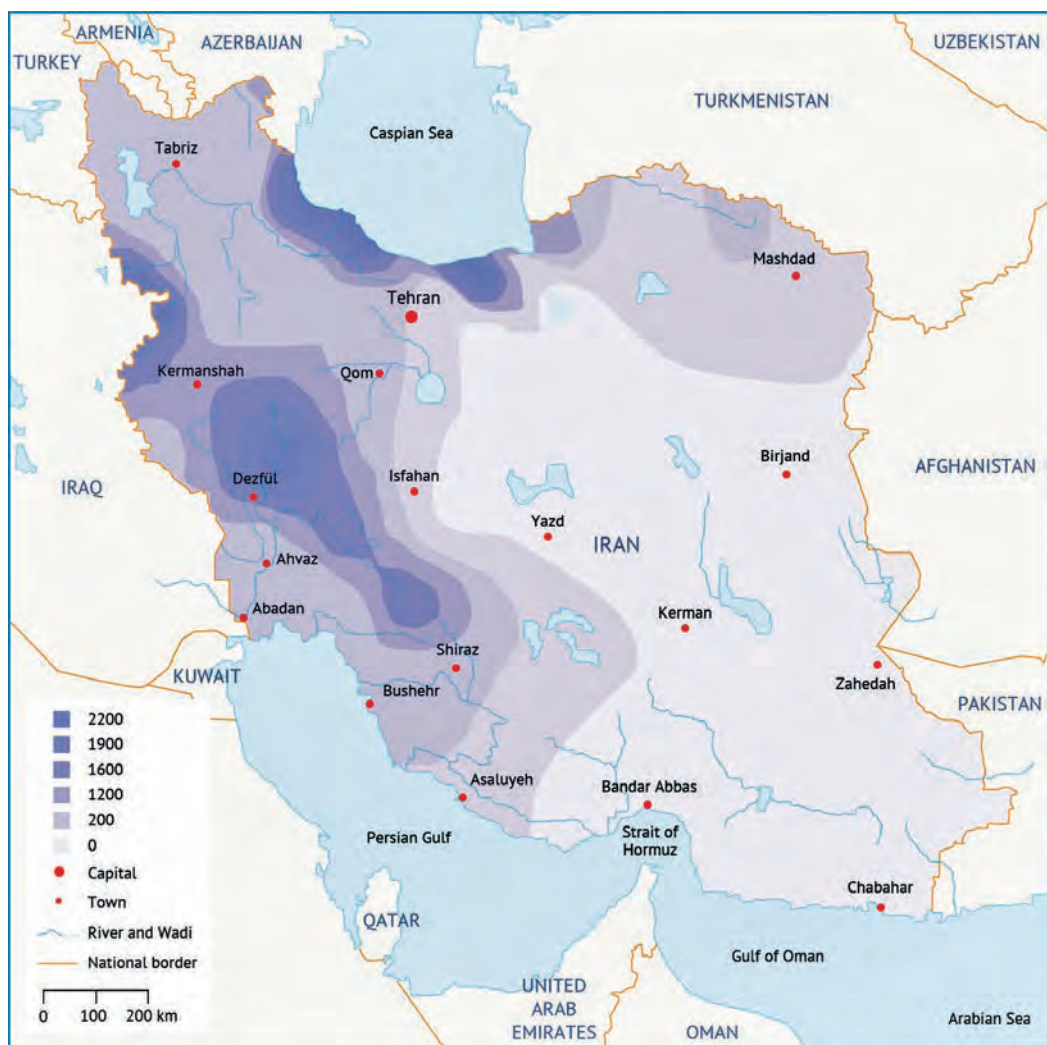
I ran zauzima površinu od 1.648.195 kvadratnih kilometara gde oko 73 odsto zemlje ima sušnu i polusušnu klimu. Vremensko-prostorni raspored padavina je promenljiv i neujednačen, pri čemu se samo 10 odsto padavina dogodi tokom vrelih i sušnih sezona u centralnom, južnom i istočnom području. Skoro 52 odsto količina godišnje kiše i snega padne samo na 25 odsto površine zemlje, čime su neka područja izložena suši, pa se očekuje da će se u bliskoj budućnosti suočiti sa ozbiljnom krizom.

Godišnja raspodela padavina pokazuje da 74 odsto zemlje (122,5 miliona hektara) ima manje od 200 milimetara padavina. Pre-

ma podacima o prosečnom vodnom bilansu zemlje (30 godina), količina padavina u celoj zemlji je 413 milijardi kvadratnih metara, isparavanje 283 milijarde kvadratnih metara, obnovljivi vodni resursi su 130 milijardi, pristupačne površinske vode 92 milijarde kvadratnih metara i napajanje izdana (akvifera) iznosi 38 milijardi kvadratnih metara. Uzimajući u obzir da skoro 70 odsto padavina isparava, svaka mera koja bi mogla ublažiti isparavanje i povećati prodor takvih padavina u podzemne vodne resurse ili stabilizovati osnovni tok reka je od velikog strateškog značaja.

Postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda u južnom Teheranu

Prostorna raspodela količine padavina u milimetrima u Iranu

Trenutno se, od 609 ravnica u zemlji, 353 nalazi u kriznoj situaciji zbog nekontrolisane eksploatacije podzemnih vodnih resursa. Prosečno smanjenje vodostaja je oko 60 centimetara godišnje u ravnicama, što rezultira prosečnim sleganjem zemlje od 30 centimetara u zemlji.

Pozitivni aspekti politika koje je usvojila vlada uključuju uvođenje infrastrukturnih koncepata za borbu protiv suše i donošenje preventivnih mera gde je posebna pažnja posvećena planovima osigu-

ranja proizvoda i snabdevanju pijaćom vodom za ruralna i urbana područja, u kojima se naporima Ministarstva energetike u postojećim ili završenim programima promoviše optimalno korišćenje i eksploatacija vode.

Sistemi praćenja suše ranog upozoravanja

U cilju kontrole, praćenja i suzbijanja negativnih uticaja suše vlada je oformila

Nacionalni centar za praćenje i rano upozoravanje na sušu. U nadležnosti ovog centra je da: evidentira i izveštava o nivoima rizika i ugroženosti različitih društvenih sektora od klimatskih promena i suše, u celoj zemlji upravlja sistemima za praćenje i rano upozoravanje na sušu, koordinira i preduzima mere za ublažavanje štetnih uticaja suše.

Kroz saradnju sa različitim Ministarstvima obezbeđuju se potrebni podaci i tehnička podrška za rad Nacionalnog centra za praćenje i rano upozoravanje na sušu. U nadležnosti Ministarstva poljoprivrede je da obezbedi bazu podataka na osnovu koje se na terenu vrši nadzor nad usevima i stočnim fondom. Iranska svemirska agencija pri Ministarstvu komunikacija i informacionih tehnologija pruža podršku kroz komunikacione mreže, mogućnost daljinske detekcije i merenja. Ministarstvo energije prikuplja informacije o hidrološkim pokazateljima kao što su: količina snežnog pokrivača, vodostaj, kvalitet voda, ubrzanje proticaja, transport rečnog sedimenta itd. Odeljenje za životnu sredinu (DOE) zaduženo je za očuvanje životne sredine i efikasno korišćenje prirodnih resursa kako bi se obezbedio održivi razvoj, sprečilo uništavanje i zagađenje i očuvao biodiverzitet u čitavoj zemlji.

Politike i ciljevi

Neki od glavnih strategija na makro planu koje je usvojio Savet za tehnološki razvoj voda, upravljanje sušama i erozijama i zelene tehnologije su: pružanje tehnologija potrebnih za pametno upravljanje vodama, zemljom, životnom sredinom i sušama putem učešća javnosti i organizacionu povezanost; vođenje inteligentnog i integrisanog upravljanja ekološkim i klimatskim rizicima, sprečavanje i kontrola erozije zemljišta obezbeđiva-

njem višestrane koordinacije između socijalne i ekonomske infrastrukture i uslužnih sektora; razvoj i lokalizacija tehnologija potrebnih za sveobuhvatno upravljanje slivovima i očuvanje, obnavljanje, razvoj i optimalno korišćenje vodnih resursa, zemljišta i staništa u skladu sa principima održivog razvoja; razvoj, promovisanje i sprovođenje neophodnih tehnoloških standarda radi bezbednosti i kvaliteta vode, zemljišta, vazduha i životne sredine, kao i zaštite od zagađenja; podrška razvoju tehnologija u tretmanu voda, upravljanju sušom, očuvanju zemlje i životne sredine, zajedno sa investiranjem u ove oblasti.

Ciljevi na makro nivou

- omogućavanje pristupa novim tehnologijama za sveobuhvatno upravljanje slivovima i izdanima (akviferima) pored održivog razvoja staništa i zaštite životne sredine u regionu;
- omogućavanje pristupa najnaprednijim tehnikama za prečišćavanje otpadnih voda, uključujući recikliranje i prečišćavanje otpadnih voda, kao i smanjenje zagađivača u vodi, zemljištu i vazduhu;
- omogućavanje pristupa tehnologijama potrebnim za očuvanje, obnavljanje, razvoj i održivo korišćenje resursa vode, zemlje i vazduha;
- pristup najnaprednijim tehnologijama u snabdevanju, potrošnji i korišćenju vodnih resursa;
- omogućavanje pristupa optimalnim uslovima za zaštitu i poboljšanje biodiverziteta i genetskih resursa u zemlji.

Pilot projekti za padavine i zasejavanje oblaka

U julu 2011. godine, kompanija zasnovana na znanju sprovedla je pilot-projekat za dozivanje padavina istraživanjem brojnih lokacija širom zemlje koristeći organsku energiju u atmosferi. Projekat je pokazao velika obećanja.

Podzemno navodnjavanje

Subirigacija (podzemno navodnjavanje) je proces navodnjavanja zemljišta posredstvom šupljikavih cevi čija poroznost se može kontrolisati. Voda teče u cevi pod laganim pritiskom koji nastaje zbog razlike između nivoa i dubine rezervoara i postepeno prodire u tlo. Kako se povećava sadržaj vlage u zemlji, smanjuje se i na kraju prestaje odvod vode, budući da su cevi dizajnirane tako da su u stanju da kontrolišu njen odliv. Ovaj projekat je sproveden kroz linearni i model kap po kap u nekim voćnjacima grada Kermana na jugu zemlje, i u severnim gradovima Gorgan i Gonbad. Sistem je, takođe, implementiran na nekim pirinčanim poljima u Gonbadu, što je dovelo do značajnog smanjenja potrošnje vode i povećanja efikasnosti proizvodnje.

Razbijač naslaga

Uređaj koji pomaže u kontroli stvaranja naslaga kamenca i sprečava amortizaciju i propadanje pumpi, kotlova, rezervoara za vodu, parnih kotlova, sistema centralnog grejanja, kao

i vodovodnog sistema za kaveze, ribnjake, životinjske farme, staklenike, fabrike za proizvodnju građevinskog materijala, laku i tešku industriju i unutrašnje sisteme grejanja i hlađenja.

Napredni sistem dezinfekcije „BACO”

Ovaj napredni sistem dezinfekcije radi na principu elektrolize slane vode proizvodeći rastvor koji se sastoji od nekoliko oksidanata koji doprinose efikasnoj dezinfekciji vode. Rastvor dobijen kontrolisanom elektrolizom vode i rastvora NaCl pomoću ovog sistema naziva se rastvor za dezinfekciju „BACO”. Rastvor je kombinacija nekoliko efikasnih oksidanata uključujući natrijum hipohlorit, vodonik peroksid, hlor dioksid, ozon i hipohlornu kiselinu. Koristi se za prečišćavanja otpadnih i industrijskih voda u rashladnim tornjevima i postrojenjima za desalinizaciju, dezinfekciju vode za piće i sanitarne vode, vode u bazenima i akva parkovima, dezinfekciju i sterilizaciju površina, odeće, voća i povrća.

Dezinfekcioni sistem „BACO”

Elektrohemijsko uklanjanje nitrata iz vode za piće

Jedan od glavnih uzroka zagađenja podzemnih voda je visoka koncentracija nitrata koja se najčešće javlja onda kada đubriva pronađu put do podzemnih voda. Pošto se nitrat nalazi u vodi u jonskom obliku, ne može se ukloniti konvencionalnim metodama. Postoje različite metode uklanjanja nitrata, uključujući reverznu osmozu, korišćenjem jonoizmenjivačkih smola, elektrolizom, destilacijom i elektrodijalizom.

Sistem za elektrohemijsko uklanjanje nitrata iz vode za piće

Elektrohemijsko uklanjanje nitrata, pored ekonomičnosti, ima i više drugih prednosti u poređenju sa drugim metodama koje zahtevaju projektovanje niskih temperatura i niskog pritiska. Ovaj sistem je sposoban da smanji koncentraciju nitrata na prihvatljive nivoe.

Banka vode

Snabdevanje zemlje vlagom pomoću gline uobičajeno je u Iranu od

davnina. Ovo je visoko efikasna metoda kojom usevi zadovoljavaju potrebu za vodom. Upotreba gline inspirisala je i projekat Banka vode. Radi se o pametnom uređaju koji usevima daje vodu samo u onoj meri u kojoj im je to potrebno. Ova tehnologija ne samo da štedi vodu, već u poljoprivredne svrhe i trajno obezbeđuje zemljište vlagom, pri čemu nema potrebe za korištenjem bilo kojeg električnog uređaja. Ovaj proizvod se, takođe, može koristiti za zalivanje bašta i saksija.

Prenosni sistemi za uklanjanje zamućenost

Kako pokazuju studije, jedno od važnih pitanja koje se javlja u vreme različitih katastrofa jeste i uklanjanje zamućenosti (blata) iz vode za piće. Novi prenosivi sistem je dizajniran tako da efikasno smanjuje zamućenost i povećava bistrinu vode. U poređenju sa sličnim metodama koje su razvijene u svetu ovaj sistem poseduje izvanredan mehanizam za prečišćavanje vode.

Prenosni sistemi za uklanjanje zamućenosti iz vode za piće

Tehnologije za kontrolu prašine i zagađenja vazduha

Usled problema do kojih je dovela upotreba naftnog malča, sada je važno razmišljati o novim načinima stabilizacije zemljišta, kontrole peščanih oluja i umirivanja peska na kriznim mestima. Da bi se izašlo na kraj sa takvim problemima, razvijene su nove tehnologije za proizvodnju različitih vrsta biološkog i polimernog malča. Ova vrsta malča je jednostavna za upotrebu, trajna i ne zahteva visoke troškove. Testiranje i procena novih proizvoda na terenu pokazalo je da je

njihov rad na stabilizaciji tla i kontroli prašine bio izdržljiv i efikasan.

Ova tehnologija zahteva proizvodnju biološkog i polimernog malča za različite tipove zemljišta na industrijskom nivou, usvajanje standarda ispravnog skladištenja malča i potrošnju za različite teksture zemljišta; sposobnost raspršivanja malča na ogromnim površinama u najkraćem mogućem roku uz niske troškove i korišćenje metoda prskanja sa zemlje ili iz vazduha; stvaranje potrebne infrastrukture za proizvodnju, procenu i standardizaciju biološkog i polimernog malča.

Organizacije i institucije

Savet za tehnološki razvoj vode, suše, erozije i životne sredine

Savet je osnovan 2010. godine i radi pod nadzorom Potpredsedništva za nauku i tehnologiju. Opseg aktivnosti Saveta uključuje pitanja koja se odnose na obezbeđivanje novih vodnih resursa i očuvanje raspoloživih, kvalitativno i kvantitativno upravljanje vodnim i zemljišnim resursima, upravljanje rizikom i kriznim situacijama u poplavama i sušama, smanjenje erozije, očuvanje tla u slivovima širom zemlje, kao i očuvanje i korišćenje životne sredine.

Institut za vodu i energiju

Institut za vodu i energiju osnovan je 1967. godine sa ciljem da zemlju učini nezavisnom u pogledu tehnologija desalinizacije vode. Od svog osnivanja, Institut se, takođe, bavi obukom osoblja i pružanjem tehničkih i inženjerskih usluga. Laboratorija za vodu i otpadne vode ovog Instituta,

opremljena aparatima kao što su spektrofotometri i uređaji za atomsku apsorpciju, ima sposobnost da ispuni sve istraživačke i laboratorijske zahteve u oblasti voda i otpadnih voda, i takođe, pruži laboratorijske i konsultativne usluge za izvršne planove. Kroz tačnu primenu propisa o kontroli kvaliteta/garanciji i korišćenjem najnovijih metoda uzorkovanja i analize u kontroli/eliminaciji zagađivača životne sredine, Institut igra efikasnu ulogu u očuvanju životne sredine.

Vodopad Gerit, pokrajina Lorestan

Konvencionalne energije (nafta i gas)

Prvo dokumentovano sistematsko istraživanje i bušenje nafte u Iranu datira iz ranih godina 20. veka. Prvo naftno polje u Iranu otkriveno je 1908. godine u okolini grada Masdžed-Solejman na jugozapadu zemlje. Od tada je, na osnovu najnovijih izveštaja o nafti i gasu, u Iranu otkriveno 145 polja ugljovodonika i 297 rezervoara nafte i gasa, sa mnogim poljima koja imaju više rezervoara. Ukupno 102 polja su naftna, a preostalih 43 sadrže gas; postoji i 205 rezervoara nafte i 92 rezervoara prirodnog gasa. Prema Iranskom energetsom bilansu iz 2009. godine, trenutno je aktivno 78 od ovih polja, od kojih se 62 nalazi na kopnu i 16 na moru, dok je 67 polja trenutno neaktivno. Oko 23 polja ugljovodonika koja leže u pograničnim područjima, Iran deli sa susednim zemljama – Kuvajtom, Irakom, Katarom, Bahreinom, Ujedinjenim Arapskim Emiratima, Saudijskom Arabijom i Turkmenistanom.

Ciljevi ma makro nivou

Za razvoj iranskog energetskog sektora u kontekstu politike ekonomske otpornosti, neki od glavnih ciljeva energetskog sektora koji su navedeni u strateškom nacionalnom energetsom dokumentu su: povećanje i optimizacija korišćenja resursa i kapaciteta energetskog sektora zemlje kako bi se uvećala dodatna vrednost u lancu snabdevanja; poboljšanje eksploatacije nafte i gasa; maksimalno korišćenje geopolitičkih kapaciteta i povećanje međunarodnog statusa Irana na energetskim tržištima; diversifikacija snabdevanja zemlje energijom i poboljšanje sigurnosti sta-

bilnih i visokokvalitetnih snabdevanja energijom.

Kapaciteti

Rezerve i proizvodnja sirove nafte

U pogledu rezervi prirodnog gasa i nafte, Iran je na prvom, odnosno četvrtom mestu u svetu. Rezerve sirove nafte u Iranu čine približno 10 odsto svetskih rezervi, i 13 odsto rezervi OPEC-a. Iranske kopnene rezerve čine 70 odsto ukupnih rezervi, dok morske rezerve u Persijskom zalivu čine preostalih 30 odsto.

Petrohemijski kompleks Asaluje

Mahšahr, glavni grad i luka istoimenog okruga u pokrajini Huzestan u kome se nalazi petrohemijski kompleks „Marun”. Luka Mahšahr specijalizovana je za izvoz nafte i petrohemijskih proizvoda.

Sa proizvodnjom preko 3.400.000 barela dnevno i kao jedan od osnivača OPEC-a, Iran je treći proizvođač organizacije (mesečni izveštaj OPEC-a o tržištu nafte, april 2016).

Rezerve i proizvodnja prirodnog gasa

Sa 1201,4 triliona kubnih stopa (34 triliona kubnih metara), Iran raspolaže najvećim potvrđenim rezervama prirodnog gasa na svetu (BP Statistički izveštaj *World Energy*, iz juna 2016), što predstavlja 18,2 odsto svetskih potvrđenih rezervi. Preko 40 odsto iranskih rezervi gasa nalazi se na polju „Južni Pars”, koje je najveće gasno polje na svetu. Prema *BP Statistical Review of World Energy* iz juna 2016, proizvodnja prirodnog gasa u Iranu 2015. godine iznosila je 192,5 milijardi kubnih metara, što ga čini trećom zemljom u svetu koja proizvodi prirodni gas.

Nacionalna petrohemijska kompanija „Harg”

Gasne turbine

Iranski naftni inženjeri uspjeli su da proizvedu prvu domaću gasnu turbinu koje su od neprocenjive važnosti za prenos nafte i gasa. Ova turbina poseduje snagu od oko 4500 konjskih snaga. Osnovna karakteristika gasnih turbina, po kojoj se razlikuju od parnih, jeste relativno mali raspoloživi toplotni pad i manje povećanje zapreminskog protoka gasa pri njegovoj ekspanziji u protočnom delu turbine, zbog čega imaju manji broj stupnjeva i umerenije povećanje visine lopatice od prvog do poslednjeg stupnja.

Centrifugalni kompresori

Centrifugalni kompresori se koriste za komprimovanje gasa za široki spektar primena. Iranske kompanije su sposobne da proizvedu centrifugalne kompresore i ponude sledeće usluge u oblasti proizvodnje i inženjeringa ovih uređaja: dizajniranje prilagođenih centrifugalnih kompresora koji odgovaraju individualnim potrebama kupaca; prenos potrebnih tehnologija za proizvodnju centrifugalnih kompresora iz inostranstva radi podmirivanja neposredne potrebe kupaca; proizvodnja kompresora koji će biti raspoređeni u prenosnoj mreži prirodnog gasa na nivou cele zemlje.

Centrifugalne pumpe velike brzine

Zbog svojih jedinstvenih svojstava, centrifugalne pumpe velikih brzi-

na našle su široku primenu u naftnoj i petrohemijskoj industriji. Uobičajene centrifugalne pumpe velike brzine nude brojne pogodnosti koje odgovaraju individualnim potrebama kupaca, uključujući radnu snagu, oblik i dimenzije radnog kola, materijala i razmeštaja zaptivača. Iranske kompanije uspešno su počele da projektuju i proizvode pumpe API-610, OH6, velike brzine/visokog pritiska i uključe se u procese reinženjeringa i sklapanja. Takođe su stekle tehničko znanje za održavanje i rad pumpi.

Lopaticе parnih i gasnih turbina

Lopaticе su sastavni delovi parnih i gasnih turbina koje služe za dobijanje energije iz gasova i para visoke temperature i pritiska čija proizvodnja i održavanje su od strateškog značaja za elektrane, rafinerije i naftovode. Iranske kompanije su savladale kompletan proces samostalne proizvodnje turbinskih lopatica koji uključuje livenje, mašinsku obradu i premazivanje.

Ventili

Iranske kompanije za proizvodnju ventila uspešno su usvojile potrebna znanja i tehnologiju od uglednih stranih kompanija za proizvodnju standardnih visokokvalitetnih ventila za naftnu i gasnu industriju. U Iranu se trenutno proizvodi nekoliko vrsta ventila – protočni, loptasti, kuglični i leptirasti. Lokalno se proizvode API 6D i ventili visokog pritiska u klasama 900, 1500 i 2500.

Organizacije i institucije

Savet za razvoj energetske tehnologije

U nastojanju da olakša i ubrza razvoj ekosistema nauke, tehnologije i inovacija u energetskom sektoru zemlje, 2017. godine osnovan je Savet za razvoj energetske tehnologije integracijom tri tela – Saveta za razvoj i inovacije tehnologije nafte, gasa i uglja, Saveta za tehnologiju obnovljivih izvora energije i Saveta za energetsku efikasnost i životnu sredinu.

Savez iranske naftne industrije

U skladu sa sistematskim i efikasnim korišćenjem kapaciteta, objekata i sposobnosti organizacija privatnog sektora aktivnih u naftnoj, gasnoj i petrohemijskoj industriji, 2016. godine je osnovan Savez iranske naftne industrije koji se sastoji od 16 organizacija. Ključni cilj njegovog osnivanja je poboljšanje poslovnog okruženja, povećanje konkurentnosti kompanija-članica i pružanje podrške zajedničkim interesima naftne industrije.

Nacionalna iranska naftna kompanija

Sa ogromnim količinama izvora nafte i gasa, Iranska nacionalna naftna kompanija smatra se jednim od najvećih naftnih kompanija na svetu. Od svog osnivanja

Posebna ekonomska energetska zona „Pars” osnovana je 1998. godine u polju „Južni Pars” u Persijskom zalivu. Ova ekonomska energetska zona izgrađena je u cilju eksploatacije nafte i gasa na polju „Južni Pars” i podsticanje komercijalnih aktivnosti u oblasti naftne, gasne i petrohemijske industrije.

1951. godine preuzela je odgovornost da formuliše politiku istraživanja, bušenja, proizvodnje, istraživanja i razvoja, prerađivanja, distribuciju i izvoz nafte, gasa i naftnih derivata.

Nacionalna iranska gasna kompanija

Nacionalna iranska gasna kompanija osnovana je 1966. godine u cilju prerade, prenosa i distribucije prirodnog gasa i jedna je od deset najboljih gasnih kompanija u gasnoj industriji na Bliskom istoku. Kompanija igra ključnu ulogu u snabdevanju gasom kako na međunarodnom, tako i na domaćem planu gde snabdeva preko 61 posto potrebnog goriva u zemlji.

Nacionalna petrohemijska kompanija

Nacionalna petrohemijska kompanija osnovana je 1964. godine, kao podružnica iranskog Ministarstva za naftu, u vlasništvu je vlade Islamske Republike Iran. Zadužena je za razvoj i rad petrohemijskog sektora u zemlji. Danas je ova kompanija drugi najveći proizvođač i izvoznik petrohemikalija na Bliskom istoku.

Obnovljive energije

Iako Iran poseduje najveće rezerve gasa u svetu, i četvrti je po rezervama nafte, čime predstavlja globalnog energetske giganta, ipak, kreatori iranske politike su veoma zainteresovani da razviju i obnovljive izvore energije kako bi povećali energetske sigurnost zemlje i smanjili njenu zavisnost od nafte i gasa. Povoljna topografija Irana za obnovljive izvore energije omogućava postizanje ovih ciljeva. Osim toga, Iran se može pohvaliti mladom i visoko obrazovanom populacijom, a trenutno je zemlja relativno otvorena za sticanje potrebne tehnologije. Iran, zato, nastoji da smanji ugljovodonike kao izvor za dobijanje energije i zameni ih čistim i obnovljivim izvorima.

Politike i strategije

Glavne politike energetske sektora zasnivaju se na Nacionalnom dokumentu

razvoja obnovljivih izvora energije. Smerice na makro nivou podrazumevaju usvajanje domaćeg pristupa orijentisanog ka spolja u razvoju obnovljivih izvora energije; davanje prioriteta nevladinom sektoru, posebno privatnom sektoru, u fazi implementacije politika, sa fokusom na kreiranje politike i nadzornu ulogu vlade; određivanje uloga i odgovornosti organa u oblastima kreiranja politike, implementacije i nadzora; uvažavanje ekoloških zahteva i priprema zemlje za održivi razvoj obnovljivih izvora energije i upotreba komercijalizovane lokalne tehnologije za razvoj obnovljivih izvora energije.

Kapaciteti

Hidroenergija

Hidroenergija se u Iranu pojavila kao obnovljiva alternativa tokom pedesetih

godina prošlog veka. Za razliku od većine bliskoistočnih država, Iran ima razgranatu mrežu vodotokova koje su mu omogućile da brzo poveća svoju hidroelektričnu infrastrukturu do početka 2000-ih. Pojava čestih suša, međutim, znatno je umanjila iranske hidroelektrične kapacitete. Izvori hidroelektrične energije koji su nekada bili zastupljeni sa 14 procenata u ukupnom snabdevanju Irana električnom energijom, smanjeni su na oko 6 odsto, jer su rečni nivoi nastavili sa opadanjem.

Energija vetra

Sa potencijalom vetroelektrana koja je veća od 100.000 MW, Iran može ići u korak sa najrazvijenijim zemljama u ovoj oblasti, poput Francuske i Velike Britanije. Zbog topografije zemlje i postojećih proizvodnih kapaciteta, energija vetra jedan je od glavnih prioriteta u razvoju obnovljivih izvora energije.

Kao što je navedeno u 6. Nacionalnom zakonu o razvoju, 5 odsto od ukupnih instaliranih kapaciteta trebalo bi da pokrije obnovljivi izvori energije. Očekuje se da će znatan deo ovog kapaciteta doći iz vetroelektrana. Zbog svog strateškog položaja duž nekoliko glavnih vetrovitih koridora, uključujući struje Atlantika, Sredozemnog mora i Indijskog okeana, severozapadni i severoistočni delovi Irana su tokom cele godine izloženi jakim naletim vetra.

Relativna ravnomernost strujanja vetra omogućava održiv pristup energiji vetra što će značajno smanjiti potrebu za korišćenjem toplotnih generatora najveće snage za dnevnu proizvodnju energije. Iran je u dobroj poziciji da brzo poveća svoj sektor energije vetra. U zemlji je već eksploatisano oko 100 MW energije dobijene iz vetra, a većina komponenti korištenih za razvoj vetroparkova proizvedena je u Iranu.

Izgradnja vetroparka kompanije MAPNA u Akandu, u pokrajini Istočni Azerbejdžan. Domaćinstva će električnom energijom snabdevati dvadeset vetroturbina, svaka sa kapacitetom od 2,5 MVs.

Sunčeva energija

Iran ima veoma raznoliku klimu i velika sušna područja. Budući da južni, severozapadni i jugoistočni regioni godišnje imaju i do 300 sunčanih dana, i u proseku 2200 kWh sunčevog zračenja po kvadratnom metru, oni su više nego pogodni za razvoj solarne energije. Uzimajući u obzir samo 1 odsto ukupne površine sa 10 odsto efikasnosti sistema za korišćenje solarne energije, dnevno se može dobiti oko 9 miliona MW h energije.

Studenti Univerziteta Kazvin sastavljaju automobil na solarni pogon Havin-2 za probnu vožnju. Vozilo od 220 kilograma dugačko je 4,5 metara, široko 1,8 metara i visoko 1,1 metar. Sa fotonaponskim ćelijama koje pokrivaju površinu od oko 6 kvadratnih metara, litijum-jonske baterije automobila obezbeđuju vožnju do četiri sata pri brzini koja se kreće između 90 i 150 kilometara na čas.

Trenutno 54 kompanije širom Irana grade obnovljive elektrane, uključujući solarne, vetroelektrane, hidroelektrane itd. ukupnog kapaciteta 229,39 megavata.

Prema Organizaciji za obnovljive izvore energije i energetske efikasnosti Ministarstva energetike, Satba, iranski kapacitet za proizvodnju solarne energije krajem 2019. godine povećan je na 365 MW, a do kraja februara 2020. godine na 401 MW. To je za 40 odsto više u odnosu na 2018. godinu. U zemlji je već eksploatisano oko 115 MW iz velikih solarnih elektrana i 17 MW iz krovnih panela.

Geotermalna energija

Iran je započeo izgradnju prve geotermalne elektrane na Bliskom istoku. Očekuje se da će ova pilot stanica u severozapadnoj provinciji Ardabil imati kapacitet od 50 MW. Iako je geotermalna energija u Iranu u ranoj fazi razvoja, ona i dalje nudi značajan potencijal. Prema studiji koju su sprovedi istraživači sa Univerziteta Stanford, razvoj geotermalne energije u Iranu moguć je u 14 zasebnih geografskih regija, koje obuhvataju gotovo celu zemlju.

Geotermalna toplotna pumpa

Sistemi geotermalnih toplotnih pumpi sprovode se kako bi koristili čistu obnovljivu energiju i proizveli potrebnu energiju za hlađenje, grijanje i snabdevanje toplom vodom. Geotermalni sistemi toplotnih pumpi već su implementirani u gradovima Kom, Teheran, Talekan i Širaz.

Generator vetroturbina od 660 KW

Asinhroni generator vetroturbina jedan je od najkomplikovanijih delova vetroturbina koji je projektovan i razvijen u Iranu.

Vetroturbine u Mandžilu, severoistočni Iran

Solarni paneli

Iranski solarni paneli poseduju TUV i CE° sertifikate i uživaju visoku efikasnost. Iranski proizvođači solarne energije, zajedno sa proizvodnjom i snabdevanjem ovih panela, aktivni su u drugim oblastima povezanim sa

proizvodnjom solarne energije, kao što su osvetljenje, stanovanje, telekomunikacije, poljoprivreda i elektrane.

Električni motocikl

Iranski električni motocikl sa brzinom od 100 kilometara na čas i sposobnošću da pređe 100 kilometara sa jednim punjenjem može biti savršena alternativa za konvencionalne motocikle. Ovaj model koristi punjive litijum-jonske baterije koje se mogu napuniti za tri sata. S obzirom na rastuće tržište električnih vozila, sve je veća potreba za stanicama za punjenje. S tim u vezi, iranska kompanija zasnovana na znanju razvila je pametnu stanicu za punjenje električnih motocikala.

Prvi iranski električni motocikl – rezultat saradnje teheranske kompanije „Džahanro“ i Istraživačkog centra „Šahid Rezei“ teheranskog Tehnološkog univerziteta „Šarif“

*Proa solarna pumpa za punjenje električnih vozila u Fardisu, pokrajina Alborz.
Stanicu je razvila Kompanija za električno i kontrolno inženjerstvo i proizvodnju (MECO).*

Organizacije i institucije

Organizacija za obnovljivu energiju i energetske efikasnosti

Organizacija za obnovljivu energiju i energetske efikasnosti (SATBA) osnovana je 1996. godine od strane Ministarstva energije. Njen ključni zadatak je procena potencijala zemlje i implementacija projekata vezanih za obnovljivu energiju (solarna energija, energija vetra, geotermalna energija, biomasa), izvođenje pilot projekata, projektovanje i izgradnja elektrana uz saradnju javnog i nevladinog sektora.

Savet za razvoj energetske tehnologije

Savet za razvoj energetske tehnologije osnovan je 2017. godine povezivanjem nekoliko srodnih tela. Svrha osnivanja Saveta je ubrzanje razvoja ekosistema nauke, tehnologije i inovacija u energetske sektoru zemlje u skladu sa razvojem ekonomije zasnovane na znanju.

Univerziteti, istraživački centri i laboratorije

Obnovljivi izvori energije su trenutno u Iranu predmet istraživanja i proučavanja na 51 univerzitetu i istraživačkim centrima i 83 laboratorije.